

160736

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

3 EKİM 2005 MÜZAKERELERE BAŞLAMA KARARI EKSENİNDE
AVRUPA BİRLİĞİ – TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN TÜRK BASININDA
YANSIMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şakir Sarı

İLETİŞİM ANA BİLİM DALI
İLETİŞİM BİLİMLERİ PROGRAMI

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Füsun Alver

KOCAELİ, 2005

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

3 EKİM 2005 MÜZAKERELERE BAŞLAMA KARARI EKSENİNDE
AVRUPA BİRLİĞİ – TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN TÜRK BASININDA
YANSIMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: ŞAKİR SARI

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Kurulu Tarihi ve No: 22/03/2006 - 2006/05

Doç.Dr. Füsün ALVER

Yrd.Doç.Dr. Gözde YILMAZ

Yrd.Doç.Dr. Betül
PAZARBAŞI

KOCAELİ - 2005

SUNUŞ

Araştırma konusunun seçiminde, ulusal öneme sahip, gündemde yer tutan, basının farklı organlarınca farklı yorumlanmaya uygun bir seçimin yapılması ile çalışmanın amacına ulaşabileceği düşünölmüştür. Bu ölçütlere uygun olması nedeniyle, Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri açısından tarihsel önemi olan 3 Ekim 2005 kararının basında yansımaları konu olarak seçilmiştir. “3 Ekim 2005 Müzakerelere Başlama Kararı Ekseninde Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinin Türk Basınında Yansımaları” adlı çalışmanın yapılma nedeni konunun içerdiği yorum çeşitliliği potansiyeli olmuştur.

Çalışmada amaçlanan, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyelik başvurusu ile ilgili 3 Ekim 2005 Müzakerelere Başlama kararının Türk basınının farklı organlarında nasıl yansıtıldığını irdelemektir. Bu çalışmayla Türk basınında Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinin nasıl tasarlandığı örneklerle incelenmiş, Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerini konu eden haberlerin hangi konular, olaylar ya da sorunlar çerçevesinde gündeme geldiği, Avrupa Birliği'nin olumlu, olumsuz ya da tarafsız olarak mı değerlendirildiği, gündem oluşturma amaçlı yayın yapılıp yapılmadığı araştırılmıştır.

Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinin belirli aralıklarda yayınlanmış nüshaları içerik çözümleme yöntemiyle incelenmiş, elde edilen bulgular değerlendirilerek sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın bulguları ve sonuç olarak yapılan değerlendirmeler, ulusal basının ilkelerine ne oranda bağlı kaldığı, basında etik kaygıların ne oranda güdüldüğü hakkında ipucu niteliği taşıması açısından önem taşımaktadır.

Çalışmamın bütün aşamalarında yardımlarını gördüğüm tez danışmanı, değerli hocam Füsün Alver'e içtenlikle teşekkür ederim.

Istanbul, Aralık 2005

Şakir Sarı

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ

1.1.	PROBLEM.....	4
1.2.	AMAÇ.....	4
1.3.	VARSAYIMLAR.....	5
1.4.	SINIRLILIKLAR.....	6
1.5.	ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	7
1.5.1.	Örnekleme	10
1.5.2.	Verilerin Toplanması	10

2. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE KAMUOYUNUN YÖNLENDİRİLMESİ

2.1-	KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE KAMUOYU.....	12
2.2-	KİTLE İLETİŞİMİNE YAKLAŞIMLAR	19
2.2.1	Suskunluk Sarmalı Modeli.....	19
2.2.2	Bilgi Açığı Hipotezi.....	21
2.2.3	Bağımlılık Modeli.....	24
2.2.4	Gündem Oluşturma Modeli.....	26

3. AVRUPA BİRLİĞİ VE AVRUPA BİRLİĞİ - TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

3.1-	AVRUPA BİRLİĞİ TARİHÇESİ.....	32
3.2-	AVRUPA BİRLİĞİ – TÜRKİYE İLİŞKİLERİ.....	39
3.2.1.	Ankara Anlaşması ve Katma Protokol.....	44
3.2.2.	Tam Üyelik Başvurusu.....	45
3.2.3.	Helsinki Zirvesi ve Sonuçları.....	46
3.2.4.	Türkiye – AB Mali İşbirliği.....	47
3.2.5.	Türkiye – AB Ortaklık Organları.....	47
3.2.6.	Gümrük Birliğinin Kurulması ve Sonrası.....	48
3.2.7.	Amsterdam Zirvesi	49
3.2.8.	Gündem 2000 Raporu	49
3.2.9.	Lüksemburg Zirvesi.....	50
3.3.10.	Cardiff ve Viyana Zirveleri	51
3.3.11.	Köln Zirvesi	52
3.3.12.	Brüksel Zirvesi	52
3.3.13.	Kopenhag Zirvesi	53
3.3.14.	Brüksel Zirvesi(3 Ekim 2005)	56

4. CUMHURİYET, HÜRRİYET VE YENİÇAĞ GAZETELERİNDE YER ALAN AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLGİLİ YAZI TÜRLERİNİN İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

4.1-	ELDE EDİLEN BULGULAR	58
4.1.1.	Gazete Yazı Türlerinin Niceliksel Çözümü.....	58
4.1.2.	Gazete Yazı Türlerinin Niteliksel Çözümü.....	72
4.2-	BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	82

5. SONUÇ.....	87
EKLER	91
YARARLANILAN YAYINLAR.....	127

ÖZET

3 EKİM 2005 MÜZAKERELERE BAŞLAMA KARARI EKSENİNDE AVRUPA BİRLİĞİ – TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN TÜRK BASININDA YANSIMALARI

Şakir SARI

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyelik başvurusu ile ilgili 3 Ekim 2005 Müzakerelere Başlama kararı ekseninde Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinin Türk basınının farklı organlarında nasıl yansıtıldığını irdelemektir.

Tezin araştırma aşamasında, içerik çözümleme yöntemi kullanılarak, araştırmanın objeleri olan Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinde 3 Ekim 2005 – 17 Ekim 2005 tarihleri arasında yayımlanmış, Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerini konu alan yazı türleri incelenmiştir. Söz konusu tarihler arası yayımlanan yazı türleri sınıflandırılmış, tablolar ve şemalar kullanılarak niceliksel ve niteliksel çözümlenmeye tabi tutulmuş ve böylece araştırmanın bulguları elde edilmiştir. Araştırma Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinin 3 Ekim 2005 – 17 Ekim 2005 tarihleri arası yayımlanmış nüshaları ve bu nüshalarda yer alan Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri konulu yazıları ile sınırlandırılmış olup spor, reklam, tanıtım ve ilan yazı türleri araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Araştırmanın varsayımı; ulusal basını oluşturan organların çıkarları ve ideolojileri doğrultusunda gündem oluşturmalarıdır. Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulguların varsayımları doğrular nitelikte olduğu belirlenmiştir.

ABSTRACT

THE MEDIA REFLECTIONS OF TURKEY- EUROPEAN UNION RELATIONS IN FRAME OF 3 OCTOBER 2005 NEGOTIATIONS

Şakir SARI

The purpose of this research is to examine the media reflections of Turkey- European Union relations in frame of 3 October, 2005 negotiations.

During the research content analysis had been the method to study the articles regarded to European Union- Turkey relations which were published on Daily Cumhuriyet, Daily Hürriyet and Daily Yeniçağ between the dates 3 October 2005- 17 October 2005. The articles which set the objects of the research were classified in terms of quantity and quality by charts and diagrams. The articles that have been analysed for the research were limited to Daily Cumhuriyet, Daily Hürriyet and Daily Yeniçağ between the dates 3 October 2005- 17 October 2005 which were regarded to European Union- Turkey relations. All other articles and ads such as sports, advertisement, promotions and announcements were excluded from the Project.

The hypothesis of the research is that the public agenda is composed through national media's profit and ideologies. The indications of the research determines the validity of the hypothesis.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
ASEAN	: Güneydoğu Asya Uluslar Birliği
AT	: Avrupa Topluluğu
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
GATT	: Gümrük Tarifeleri Ticaret Genel Anlaşması
IMF	: Uluslar arası Para Fonu
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
OEEC	: Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
SSSB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UN	: Birleşmiş Milletler
WB	: Dünya Bankası

1. GİRİŞ

Kitle iletişim araçlarının toplumsal etkileri sosyal bilimlerin temel araştırma konularındandır. Bu doğrultuda basın çalışanlarının ekonomik koşullarından basın organlarının sahipliğine kadar bir çok konu araştırmalara konu edilmiştir.

Kitle iletişim araçlarının okuyucuların, dinleyicilerin yada izleyicilerin düşüncelerini şekillendirme, tutum ve davranışlarını etkileme yeteneği bu araçların ortaya çıktığı ilk günden bu yana çeşitli biçimlerde dile getirilmiştir. İletişim bilimleri alanında yapılan çalışmaların büyük bir bölümünü de iletişim araçlarının kitle üzerindeki etkileri oluşturmaktadır. Değişen toplumsal yapı içinde bu araçlar farklı zaman dilimlerinde ve düzeylerde etkili olabilmektedirler. Kitle iletişim araçlarının, kamuoyunun şekillendirilmesi konusunda araçsallaştırıldığı, kitle iletişimi konulu çalışmalarda çeşitli biçimlerde ifade edilmiştir. Bu çalışmada gündem oluşturma yaklaşımı çerçevesinde kitle iletişim araçlarının nasıl bir tutum içinde olduklarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Türkiye’de yakın tarihte işbaşında bulunan bütün hükümetlerce üzerinde önemle durulan Avrupa Birliği üyeliği projesinin Türkiye basınında yansımalarının ve bu konuda kamuoyu oluşturmaya yönelik çabalar bakımından Türk basınının incelenmesi bu konu hakkında önemli bulgulara ulaşılmasını sağlayabilecektir.

Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri ulusal basında geniş yer bulmuş ancak basın organlarının olaylara yaklaşımı önemli ölçüde farklılık göstermiştir. Bu farklılığın nedenleri, bu çalışmada elde edilecek bulguların değerlendirilmesi ile ortaya çıkarılabilecektir.

Demokrasilerde dördüncü güç olarak tanımlanan basın varlığının, demokratik yönetim biçiminin tam olarak egemen olmasının koşullarından olduğu düşünülmektedir. Bu güç demokrasinin yerleşmesini sağlayan etmenlerden olabildiği gibi yanlış kullanılması durumunda da demokrasi için zorlu bir engel olabilmektedir. Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerine basının yaklaşımının irdelenmesi ile basının bu işlevi ne derece yerine getirebildiğini görmek mümkün olacaktır.

Kamuoyunun basın tarafından etki altına alınması ile ilgili sosyal bilimler alanında önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda en önemli yaklaşımlardan biri de gündem oluşturma modelidir. Gündem oluşturma modeli, basının konuları nasıl ele aldığını değil neleri gündeme taşıdığını araştırarak kamuoyunu etkileme çabalarının anlaşılabilirliğini belirtmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde çalışmada, Türkiye basınında yer alan Avrupa Birliği konulu yazı türlerinin içeriklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada genel olarak amaçlanan, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyelik başvurusu ile ilgili 3 Ekim 2005 Müzakerelere Başlama kararının Türk basınında nasıl yansıtıldığının irdelenmesidir. İlk bölümde çalışmanın problemi, amacı, varsayımları, sınırlılıkları ve yöntemi açıklanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle kitle iletişim araçları ve kamuoyu konu edilmiş daha sonra da suskunluk sarmalı yaklaşımı, bilgi açığı hipotezi, bağımlılık modeli ve gündem oluşturma modeline ayrıntılı olarak değinilmiştir.

Gündem oluşturma yaklaşımına göre, iletişim araçlarında yer verilen haberlerin öncelik sıralaması ile okuyucuların bu haberlere verdiği önem arasında bir paralellik söz konusudur. Gündem oluşturma yaklaşımı ile ilgili ayrıntılı tanımlara çalışmanın ikinci bölümünde yer verilecek ve daha sonra çalışmanın 4. Bölümünü oluşturan içerik çözümleme bölümünde de basının gündem oluşturmadaki etkisi, bir örnek üzerinde incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri kapsamlı olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Önce Avrupa'da bir birlik oluşturma düşüncesinin ortaya çıkışından Avrupa Birliğinin oluşumuna kadar olan süreç çalışmaya konu edilmiş ardından da Ankara Anlaşmasından çalışmanın ana konusunu teşkil eden 3 Ekim 2005'te Müzakerelerin başlaması yönünde verilen karara kadar Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri süreci tarihsel sıraya uygun olarak anlatılmaya çalışılmıştır.

Kitle iletişim araçlarının ekonomik, siyasi ve uluslararası ilişkilerden kaynaklanan bazı nedenlerle gündemdeki konular hakkında izlediği yayın politikası bireylerin o konu hakkındaki tutumlarını etkileyebilmektedir.

İçerik çözümlemesi sosyal bilimlerde ve onun alt dalı olan iletişim bilimlerinde en çok kullanılan yöntemlerden biridir ve günümüze kadar çeşitli tanımları yapılmıştır. Dördüncü bölümde bu çalışmada araştırma yöntemi olarak kullanılan içerik çözümlemesi hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

İçerik çözümlemesi bölümünde ulusal boyutlarda yayın yapan Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinin 3 Ekim 2005 ve 17 Ekim 2005 tarihleri arasında yayımladıkları, 15 günlük süreyi kapsayan, Avrupa Birliği konulu gazete yazı türleri incelenmiştir. Bu çalışmayla saptanmaya çalışılan Türk basınında nasıl bir Avrupa Birliği tasarımı yapıldığı ve Avrupa Birliği – Türkiye ilişkilerinin nasıl yansıtıldığıdır.

Sözü edilen tarihler arasında yayımlanan gazete yazı türlerinin tablolar oluşturularak incelenmesi sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesi ile de sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

1.1- PROBLEM

Kitle iletişim araçlarının herhangi bir konu hakkında yaptığı yayınların kamuoyu oluşumundaki etkisi, ne derece ve ne biçimde olduğu tartışılrsa da, kabul edilmektedir. Demokrasi ile yönetilen ülkelerin basın ile ilgili geliştirdiği denetim mekanizmalarının ve basının geliştirdiği özdenetim mekanizmalarının nedeni de bu etkinin ve gücün olumsuz yönde kullanılma olasılığı ve potansiyelidir. Sivil toplumun örgütlenemediği ve demokrasinin tam anlamıyla yerleşmediği Türkiye gibi ülkelerde basın özgürlüğü ile ilgili problemler olduğu gibi basının ilkesizce yayıncılık yapması ile ilgili problemlerle de karşılaşılabilir. Türk basınında Avrupa Birliğinin konulaştırılması ile ilgili basın organlarının ideolojik tutumlarının tarafsızlık ilkesine uygunluğu bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu amaçla Türk basınında Avrupa birliğinin hangi konular çerçevesinde gündeme getirildiği ve değerlendirmelerin hangi yönde olduğu çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2- AMAÇ

Çalışmanın genel amacı, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyelik başvurusu ile ilgili 3 Ekim 2005 Müzakerelere Başlama kararının Türk basınında farklı organlarında nasıl yansıtıldığına irdelenmesidir. Bu çalışmayla Türk basınında Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinin nasıl tasarlandığı örneklerle incelenecektir. Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerini konu eden haberlerin hangi konular, olaylar ya da sorunlar çerçevesinde gündeme geldiği, Avrupa Birliği'nin olumlu, olumsuz ya da tarafsız olarak mı değerlendirildiği, gündem oluşturma amaçlı yayın yapıp yapılmadığının irdelenmesi çalışmanın amaçlarındandır.

1.3- VARSAYIMLAR

Kitle iletişim araçları, gündemdeki konuları ele alırken ya da gündem oluşumunu etkilerken, tercihlerini çoğunlukla ideolojilerini kanıtlayıcı içerikler yönünde kullanmaktadırlar. Politik görüş ve tutumları birbirinden farklı gazetelerde aynı olayın birbirine taban tabana zıt yorumlarla yansıtılması da bu nedene bağlanabilir. Bu düşünceler ve görüşler çerçevesinde aşağıdaki varsayım geliştirilmiştir:

“Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliği ile ilgili Türkiye ulusal basını tarafsızlık ilkesine aykırı bir biçimde çıkarları ve ideolojik kaygıları çerçevesinde gündem oluşturmaya çalışmaktadır.”

Bu temel varsayıma bağlı olarak aşağıdaki alt varsayımlar geliştirilmiştir:

- Liberal olarak bilinen basın organlarından Hürriyet gazetesinde Avrupa Birliği – Türkiye ilişkilerinin olumlu olarak ele alındığı ve olumsuz yanlarının daha az gündeme getirildiği düşüncesi çalışmanın alt varsayımlarından biridir. Hürriyet gazetesinin yayın çizgisi ile ilgili son dönemlerde yeni bir tanım yapılmaktadır; Muhafazakar Liberal. Bağlı olduğu grubun patronunun devletle diğer işlerinden dolayı ekonomik bir bağlantısının olduğu ve dolayısıyla da hükümetlerle de bu bağlamda ilişkilerini geliştirdiği düşünüldüğünde muhafazakar tanımı daha kolay anlaşılabilir. Hürriyet gazetesi hem liberal olması; serbest piyasa ekonomisi ve batılılaşma yanlısı olması hem de muhafazakar olması yönüyle yürütülen politikayı desteklemesi bakımından Avrupa Birliği ile ilgili olumlu yönde yayıncılık yapmaktadır.

- Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik çabaları, yayın çizgisini ulusalcılık olarak tanımlayan Yeniçağ gazetesinde ulusal menfaatler yada kaygılar ekseninde olumsuz bir bakış açısıyla ele alınmaktadır.
- Sol eğilimli olduğu bilinen Cumhuriyet gazetesinde ise Avrupa Birliğinin uluslararası sermayenin yürüttüğu bir proje olduğu vurgusu yapılmaktadır. Devletçi reflekslerle batılılaşma ekseninde önemli bir proje olduğu da zaman zaman vurgulanırken bu gazetelerde diğer gazetelere oranla birbirinden farklı yorumlar bir arada görülebilmektedir.
- Yeniçağ gazetesinde Türkiye – Avrupa Birliği ilişkileri; toprak bütünlüğü, etnik ayrımcılık, doğu-batı uygarlığı çatışmaları, Müslüman-Hıristiyan karşıtlığı ve yakın tarihte yaşanan savaşlar gibi konularla gündeme taşınmaktadır.
- Hürriyet gazetesinde Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri, ekonomik ve sosyal gerekçeler ön planda tutularak Türkiye'nin batılılaşma çabaları ekseninde ele alınmaktadır. Bu tutum çerçevesinde Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri ağırlıklı olarak olumlu olaylarla gündeme taşınmaktadır.

1.4- SINIRLILIKLAR

Araştırma aşağıdaki sınırlılıkları taşımaktadır:

- Araştırma 3 Ekim 2005 ve 17 Ekim 2005 tarihleri arasında yayımlanmış, 15 günlük dilimde, Cumhuriyet,

Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinde yer alan yazılar ile sınırlıdır.

- Gazetelerde yayımlanan Avrupa Birliği konulu yazı türleri ile sınırlıdır.
- Spor sayfaları, reklam ve tanıtım yazıları-ilanları araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.
- Çalışma bir tez çalışması olması nedeni ile tez üslubu, zamanı ve yazım ilkeleri ile sınırlıdır.

1.5- ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışma içerik çözümleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Üç gazetenin, 3 – 17 2005 tarihlerini kapsayan 15 günlük nüshaları içerik çözümleme yöntemiyle incelenecektir. Bu bölümde İçerik çözümlemesi ile ilgili tanımlamalar yapılırken çalışmanın 4. bölümünde de elde edilen bulgulara ve bulguların değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Niceliksel(kantitatif) ve niteliksel(kalitatif) içerik çözümleme yöntemi kullanılarak Türk basın organlarında Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliği konularında ortaya konulan birbirinden farklı tutumların irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'de ulusal çapta yayın yapan gazetelerden seçilen örnekler, belirlenen ölçütler çerçevesinde incelenmiştir.

İçerik çözümlemesi toplumsal yada toplumbilimsel araştırmalarda kullanılan bir gözlem tekniğidir. Ampirik olarak yapılan dolaysız, yaygın gözlem teknikleri arasında, özellikle son 40-50 yıldan bu yana oldukça yoğun

olarak kullanılmaktadır. Bu yöntem, toplum bilimlerin hemen hemen her alanında kullanılmakla birlikte asıl ortaya çıkışı ve önem kazanması, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile olmuştur. Günümüzde daha çok kitle iletişim araçlarının içerikleri ile ilgili araştırmalarda kullanılmaktadır.¹

Kitle iletişim araçlarında yer alan haberlerin incelenmesinde içerik çözümü tekniğinin kullanılması, özellikle araştırma objelerinin ölçümlenebilirliğini sağlayabildiği için tercih edilmektedir.

İçerik çözümü tekniklerinin ilk uygulamaları 16.yüzyıla değin uzanmaktadır. O günlerin tek iletişim kanalı olan gazeteler üzerinde yapılmıştır. Gazetelerde dinsel, ilahi gibi mesajların ne ölçüde yer aldığı bu yöntem kullanılarak öğrenilmeye çalışılmıştır.²

İçerik çözümü tekniğinin tarihsel gelişimi içerisinde farklı tanımları yapılmıştır. Bunun, temel bir farklılık olmamakla birlikte bu tekniğe farklı bakış açılarından ileri geldiği söylenebilir. İçerik çözümü ile ilgili olarak yapılan tanımların en eskisi, bu yöntemin bilimsel olarak kullanılmaya başlamasında yoğun katkıları olan Bernard Berelson tarafından yapılmıştır. Berelson içerik çözümlemesini,

“... iletişimin açıklanan içeriğinin yansız sistematik sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniği...” olarak belirtmektedir.³

Sosyal bilimler konulu araştırmalarda objektiflik önemli gerekliliklerdendir. İçerik çözümü yöntemi, bunun sağlanabilmesi için en uygun araştırma tekniklerindedir.

İçerik çözümü ile ilgili, Aysel Aziz tarafından daha kapsamlı olarak nitelenen bir başka tanımda ise Klaus Krippendorff;

¹ Aysel Aziz, a.g.e., s. 119.

² Aysel Aziz, a.g.e., s.119.

³ Aysel Aziz, a.g.e., s.121.

“içerik çözümlemesi, bir mesajın içindeki verilerden yinelenabilir ve değerli çıkarımlar yapan bir araştırma tekniğidir.” demektedir.⁴

Aynı konunun farklı araştırmacılar tarafından incelenmesinde aynı sonuçlara ulaşılabilmesi, içerik çözümlemesi yönteminin güvenilir ve tercih edilir olmasını sağlamaktadır.

İletişim sürecinde, kim kime, ne amaçla ve hangi araçla, hangi koşul ve ortamda, “ne söylüyor” sorusuyla ilgili inceleme, söyleneni anlamlandırmayı, dolayısıyla, içeriğinin ne olduğunun incelenmesini gerektirir.⁵

Kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturma konusundaki yadsınamaz etkilerinin incelenmesinde içerik çözümleme yöntemi ile ne söylüyor sorusu yanıtlanabilmektedir.

İçerik çözümleme yöntemi ilk önce iletişim içeriklerinin sistematik ve objektif betimlenmesini amaçlayan ampirik bir yöntem özelliği gösterirken zaman içinde metodolojinin gelişmesiyle sosyal bilimsel verilerin içerik çözümlemesini gerçekleştirme amacıyla da kullanılmaya başlanmıştır. İletişim biliminde içerik çözümlemesi öncelikle aktörlerin iletilerinin, medya içeriklerinin incelenmesinde ve iletişim araştırmalarının gerçekleştirilmesinde kullanılmaktadır.⁶

İçerik çözümlemesi yöntemi ile hangi haber aktörlerine ne oranda yada sayıda yer verildiği, tercihlerin kimlerden yana kullanıldığı, medya içeriklerinin de hangi konular çerçevesinde oluştuğu ölçümlenebilmektedir.

Merten’e göre, içerik çözümlemesi, bir metnin açık içeriksel karakteristiklerinden yararlanarak, açık olmayan karakteristiklerinin ve

⁴ Aysel Aziz, a.g.e., s.121

⁵ İrfan Erdoğan, **SPSS Kullanım Örnekleriyle Araştırma Dizaynı Ve İstatistik Yöntemleri**, Ankara: Emel Matbaacılık, 1998, s.81.

⁶ Füsün Alver, a.g.e., s.241.

bağlamının araştırılıp, sosyal gerçekliğin ortaya çıkarılmasını amaçlayan bir yöntemdir.⁷

Gazetelerde yer alan yazı türlerinin kamuoyuna nasıl yansıtıldığını irdelemek için çalışmada kullanılmak üzere içerik çözümleme yöntemi seçilmiştir. Hem niceliksel hem de niteliksel çözümleme ile sayısal ve biçimsel ölçümlene yapılmış olacaktır.

1.5.1. Örneklem

Türkiye’de ulusal çapta yayın yapan, farklı yayın çizgilerine sahip üç gazete seçilmiştir. Türkiye – Avrupa Birliği ilişkileri açısından önemli olduğu kabul edilen 3 Ekim 2005 müzakerelere başlama kararının basında yansımaları çerçevesinde Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinin 3 Ekim 2005 – 17 Ekim 2005 tarihleri arasında yayımlanmış 15 günü kapsayan nüshaları incelenmiştir. Gazetelerde yayımlanmış olan bütün haber, rapor, röportaj ve yorumlar örnekleme dahil edilmiştir. Çalışmanın başlıkları, fotoğrafları ve içerikleri ayrı ayrı incelenmiştir.

1.5.2. Verilerin Toplanması

Çalışma amaçlarının gerçekleştirilmesi çerçevesinde örnekleme dahil edilen üç gazete de sözü edilen tarihler arasında bayilerden edinilmiş daha sonra kategoriler oluşturularak her bir haber araştırma birimi olarak ele alınıp incelenmiştir.

⁷ Füsun Alver, a.g.e., s.241.

Yapılan incelemenin sonucunda elde edilen bulgular tablolara aktarılmış, buradan da yoruma gidilmiştir. Bulguların değerlendirilmesi bölümünde değerlendirmeler yapıldıktan sonra çalışmanın son bölümü olan sonuç bölümünde düşünceler açıklanarak çalışmaya son verilmiştir.

2. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE KAMUOYUNUN YÖNLENDİRİLMESİ

Kitle iletişim araçları tarafından kamuoyunun yönlendirilmesi özellikle iletişim bilimlerinin temel konularındandır. Bu çalışma da kitle iletişim araçlarının yönlendirme konusundaki etkilerini bir problem çerçevesinde inceleyen çalışmalardan biridir. Bu bölümde öncelikle kitle iletişim araçları ile ilgili genel bilgi verilip ardından kamuoyu kavramı ve kitle iletişim aralarının toplumsal etkileri ile ilgili yaklaşımlar incelenecektir.

2.1 KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE KAMUOYU

Kitle iletişim araçlarının yetenekleri ve toplumsal etkileri ortaya çıktıkları dönemden beri kabul edilen bir gerçektir.

Günümüz toplumlarında kamuoyu oluşumunda en önemli unsurun kitle iletişim araçları olduğu kabul edilmektedir.⁸ Teknolojik gelişmeler sonucunda olay ve yorumların bu araçlar kanalı ile kısa zamanda çok geniş kitlelere ulaştırılabilmesi kitle iletişim araçlarının önem ve etkinliğinin artmasına neden olmuştur. Bugün için önemli bir haber ve bilgi kaynağı olan bu araçlar bir yerde neyin önemli neyin önemsiz olduğunu tespit ederek olayı bireyin gündemine sokmakta böylece olayları sunuş ve yorumlayış biçimiyle bireylerin kanaatlerine yön vermektedirler.⁹

Kitle iletişim araçları bireylere mevcut siyasal sistem ve olaylar hakkında bilgi verirken onları siyasal yaşama katılma aşamalarında yönlendirici rol oynamaya çalışmaktadır. Kendi amaçları doğrultusunda

⁸ Münci Kapani, **Politika Bilimine Giriş**, Ankara: Bilgi Yayınları, 1989, s.150

⁹ Kapani, a.g.e., s.150.

kamuoyu oluşturma hedefindeki bazı toplumsal gruplar bunu gerçekleştirebilmek için gazete, radyo ve televizyon gibi iletişim araçlarından yararlanmaktadır. Kitle iletişim araçları mevcut siyasal sistemi yansıtmamanın yanı sıra toplumdaki diğer etki merkezleri ile kanaat oluşumu için etkileşimde bulunmakta ayrıca sahiplerinin görüşlerini de yansıtmaktadır.¹⁰

Kitle iletişim araçlarını mesajları sunuş biçimleri doğrultusunda 3 ana grupta toplamak mümkündür. Bunlar yazılı basın, radyo ve televizyon olarak ifade edilebilir.

Yazılı basın içerisinde en yaygın olarak kullanılan dergi ve gazetelerdir. Gazete; haber ve düşünceleri toplayıp derleyen işleyen ve bunları başkalarına ileten yazılı bir kitle iletişim aracıdır.¹¹ Gazetenin özelliği belirli aralıklarla ve sürekli olarak haberleri basılı bir şekilde sunmasıdır.¹² Dergi ise: belirli alanlarda belirli aralıklarla yayınlanan deneme, araştırma, inceleme, makale ve haber gibi konuları içeren basılı yayınlardan bir diğeridir.

Yazılı basının kişilerin görüş ve kanılarını değiştirmede yüz yüze iletişim kadar etkili olamadığı sadece kanıları güçlendirmede etki yarattığı şeklinde bir görüş mevcut olmakla birlikte; yapılan araştırmalar basının kamuoyunu oluşturma ve etkileme açısından önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur.¹³ Basının kişilerin görüş ve kanılarını etkilemede doğrudan olmasa bile dolaylı bir etki yarattığı, özellikle de kararsız olarak nitelendirilen seçmenlerin siyasal tercihlerini belirlemede etkili bir rol oynadığı bilinmektedir. Köşe yazarlarının ve yorumcuların bireyleri etkilemesine, tutum ve kanılarını değiştirmeye çalışmasına sıkça rastlanılmaktadır. Bunun sebebi ise bireylerin yerleşik ve kökleşmiş kanaatlere sahip olmamalarıdır. Basın organları yakın veya uzak geçmişte cereyan etmiş veya etmekte olan olayların bildirilmesi ve anlamlandırılmasında, memleket meseleleri üzerinde halkın dikkatini toplamada ve okuyucuların genel kültürünü arttırmalarında

¹⁰ Arsev Bektaş, **Kamuoyu İletişim ve Demokrasi**, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1996, s.118.

¹¹ Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, Ankara: İmge Kitabevi, 1994, s.34.

¹² Şevket Evliyagil, **Gazete Yayınlama Teknikleri**, Ankara: B.Y.Y.O Yayınları, 1981, s.21.

¹³ Bektaş, a.g.e., s.119.

son derece önemli bir rol oynadıklarından, diğer bütün araçlar basına oranla kamuoyu aksettirme ve oluşturmada ikinci derecede kalmaktadır.¹⁴ Basın bazen bireyi istem dışı olarak oluşturduğu kamuoyunun içine çekebilmektedir. Basını takip etmeyen bir birey bile günlük yaşamın akışı içerisinde gazeteyi okuyan herhangi bir arkadaş veya yakınından konu hakkında bilgilenebilmektedir. Diğer kişinin gazetede yazılanlara dayanarak o bireyle konuşması bireyi de basının oluşturduğu kamuoyunun içine çekebilmektedir.

Basının kamuoyu oluşturmadaki etkisi onun siyasal ve ekonomik bir güç haline gelmesine sebep olmuştur. Bugün için gazete sahibi olmak büyük firmaların rakiplerini geride bırakmak ve içinde buldukları Pazar ortamını etkilemek için kullandıkları kilit stratejilerden birisi haline gelmiştir.¹⁵ Çeşitli toplumsal gruplar görüşlerini, kendi bakış açılarıyla basın organlarından duyurarak kamuoyuna mal etmek istemektedirler. Amaçlarını gerçekleştirmede ise bir basın organına sahip olmak veya en azından basın organlarıyla iyi ilişkiler kurmak, böylece gerçeği değil kendi gerçeklerini kamuoyuna duyurmak için çaba sarf etmektedirler. Bu durumda basın organları; siyasi amaçlarla ya da kar duygusuyla olayları çarpıtma, değiştirme, tek taraflı sunma veya hiç sunmama yoluna gidebilmektedir.

Konu ile ilgili üzerinde durulması gereken önemli bir olgu da reklam ve ilandır. Zira, günümüzde basın organlarının varlığını sürdürebilmesi için hayati önem taşıyan yegane etmen reklam ve ilandır. Basın organlarının büyük şirketlerle ve hükümetle olan ilişkilerinde reklam ve ilan stratejilerinin etkisinden söz etmek mümkündür. Bu ilişkilerde karşılıklı olarak her iki kesim de reklam ve ilanları bir nevi baskı ve şantaj unsuru olarak kullanma gibi etik olmayan yollara başvurabilmektedir. Örneğin, İngiltere’de devletin kendisini tanıtmak için yılda 200 milyon sterlinlik bir bütçe ayırması ve Ünilever

¹⁴ L. Seha Meray, **Toplum Bilim Üzerine**, İstanbul: Hil Yayınları, 1982, s.208.

¹⁵ John Keane, Çev: Haluk Şahin, **Medya ve Demokrasi**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1992, s.76.

firmasının ardından ikinci büyük reklam veren olması, İngiliz hükümetine basına karşı güçlü bir silah vermektedir.¹⁶

Gazetelerin ayakta kalabilmesi büyük ölçüde ilan ve reklam gelirlerine bağlı olduğundan, gazete patronları tamamen kar elde etme arzusu ile hareket etmekten kaçınarak, kamusal çıkarlar ile kar arasında bir denge kurup, çalışanlarına özgür ve tarafsız bir çalışma ortamı oluşturmaya çaba göstermelidirler.¹⁷

Kamuoyunun oluşumunda etkili olan kitle iletişim araçlarından bir diğeri de radyodur. Radyonun önemi birinci dünya savaşı yıllarında ortaya çıkmıştır. Ardından ikinci dünya savaşında özellikle Hitler ve onun propaganda bakanı Gobbels'in kendi ideolojilerini benimsetme ve bu yönde bir kamuoyu oluşturma konusunda çaba sarf ettikleri bilinmektedir.

İşitsel basın, yazılı basının aksine okuma yazmayı bilmeyi gerektirmeyip, doğrudan kulağa hitap ettiğinden ev, işyeri, okul ve tarla gibi her mekan ve şartta dinlenilebilmektedir.

Günümüzde bireyler radyoya daha ziyade eğlence unsuru olarak bakmakta, boş zamanların değerlendirilmesinde kullanmaktadırlar. Kamuoyu oluşumunda ise, yazılı basın ve radyo birbirini tamamlayıcı bir nitelik arz etmekte, kişi işittiği olay hakkında detaylı bilgiyi almak için gazeteye ihtiyaç duymaktadır. Özellikle televizyonun yaygınlaşmasına kadar radyonun kitle iletişiminde çok önemli bir yer tuttuğu ifade edilmektedir.

Geçmiş yıllarda radyonun kamuoyu oluşumundaki oynadığı rolü bugün büyük ölçüde televizyon üstlenmiştir. Televizyonun kulağın yanı sıra göze de hitap edebilmesi önem ve etkinliğini arttırmıştır. Yapılan araştırmalar televizyon haberlerini takip edenlerin gazete okuyucularından ve radyo

¹⁶ Keane, a.g.e., s. 100-101.

¹⁷ Zeynep Alemdar, **Oyunun Kuralı Basında Özdenetim**, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990, s.34.

dinleyicilerinden daha fazla olduğunu ortaya koymuştur.¹⁸ Televizyon yoluyla olaylar duyurulurken hem görüntü hem de sesin bir arada sunulabilmesi, televizyonun izleyici sayısının artmasında önemli bir unsur olmaktadır. Özellikle son dakika yayınları ve gerçekleşen canlı bağlantılarla olay ve gelişmelerin uydu kanalıyla anında verilebilmesi izleyici kitlesinin tercihlerini televizyondan yana koymalarını sağlamıştır. Radyoda olduğu gibi aynı anda çok kısa zamanda çok sayıda kitleye hitap edebilmesi televizyonun başlıca özelliğini teşkil etmektedir. Radyo ve televizyon yoluyla sunulan iletilerde bir anındalık söz konusu olmakta, ileti gönderildikten sonra üzerinde kaynağın değişiklik yapması söz konusu olamamaktadır. Ayrıca aynı iletiyi izleyicinin tekrar izleme imkanı da bulunmamaktadır. Gazetede ise haberi aradan ne kadar zaman geçerse geçsin tekrar okuma imkanı bulunmaktadır.

Kitle iletişim araçları kanalıyla kamuoyu oluşumunda yazılı basının mı yoksa işitsel ya da görsel basının mı daha etkili olduğu tartışmalarından öte bir kitle iletişim aracından verilen mesajın diğer araçlarla da desteklenmesi durumunda etkisinin daha da artacağı söylenebilir.

Kamuoyu sosyal bilimlerde çevresinde en fazla tartışma yapılan konuların başında gelmektedir. Kamuoyunun ne olduğu, nasıl oluştuğu, nelerden etkilendiği ve etkileri iletişim bilimlerinin oldukça fazla sayıda araştırma ve çalışmasına konu olmuştur. Çalışmada kamuoyu kavramına da açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

Kamuoyu, günümüz çağdaş toplumlarında sıkça kullanılan bir kavram olmakla birlikte, bu kavramın tanımı konusunda sosyologlar, sosyal psikologlar ve siyaset bilimciler arasında önemli görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bu nedenle; kamuoyu kavramı bazen bir grup içinde kök salmış inançları ifade etmede bazen belirli görüşlerin ifade edilmesi sürecinde bazen de mantıki olarak gerçekleşen bir düşünce süreci sonucunda benimsenen görüşlerin ifade edilmesinde kullanılmaktadır. Bu bağlamda sosyologlar kamuoyunu grup olayı sosyal psikologlar kişilerin dış

¹⁸ Bektaş, a.g.e., s.136.

çevrelerinden aldıkları etkilere gösterdikleri psişik tepkiler, siyaset bilimciler ise kitle olayı olarak¹⁹ ele almaktadırlar.

Kamuoyu kavramının tarihi gelişimi incelendiğinde , bu kavramın 19. yüzyılın sonundan itibaren bilim adamlarını yakından ilgilendirmeye başladığı, kamuoyu ile ilgili sistemli çalışmaların ise ancak 20. yüzyılda A.B.D'de gerçekleştiği görülmektedir. Yukarıda bu kavramın tanımı ile ilgili olarak bilim adamları arasında görüş ayrılıkları bulunduğu, bu nedenle de herkesçe genel kabul gören bir tanımlama yapılamadığına değinilmişti. Ancak yine de genel kabul edilebilir bir tanımın yokluğu, bu kavramın anlamsız olduğunu göstermez.²⁰

Toplumsal ve siyasal yöntemleri çok değişik olsa bile toplumlarda, yönetenler ile yönetilenlerin arada bir karşılaştıkları buluşma noktaları vardır. Her yönetim biçiminde, karar ve eylem üreten siyasal kurum ya da erk, yönetilenlerin uygulamalar konusunda ne düşündüklerini öğrenmek ister. Bu, halk iradesi ve çoğunluk kararı ilkesine dayalı Batı tipi demokrasilerin bir gereği olduğu gibi, iktidarın zor yoluyla ele geçirdiği ya da iktidar dışındaki grupların yönetime geçme, siyasal mekanizmayı yürütme olanaklarının kısıtlı olduğu toplumlarda da bir gerçektir. Siyasal iktidarı elinde bulduran grup ile bu grubun yönettiği kişiler arasında, her zaman ve her yerde, karşılıklı bir ilişki ve etkileşim vardır. Kamuoyu, bu ilişki ve etkileşim sürecinde, değme noktalarından biridir.²¹

Bilginin adil toplumların yaratılmasında ve sürdürülmesinde çok önemli olduğu düşünülmüş, bu nedenle de, özellikle batı toplumlarında, tarih boyunca kamunun bilme hakkı, belki de en çok savunulan ve korunan hak olmuştur. bunun temelinde ise, bilginin, bilgilendirilmiş vatandaşların yaratılmasını sağladığı; bunun sonucunda da bilgilenmiş vatandaşların, iktidarı elinde bulduran hükümetler üzerinde baskı uygulayabildiği

¹⁹ Bektaş, a.g.e., s.57.

²⁰ Erol Mutlu, **İletişim Sözlüğü**, Ankara: Ark Yayınları, 1994, s.117

²¹ Atilla Girgin, **Yazılı Basında Haber Ve Habercilik Etik'i**, 2.b., İstanbul: İnkılap Yayınları, 2003, s.109

düşünülmekteydi.²² Hükümetler ya da erk üzerinde oluşan bu baskı kamuoyu olarak adlandırılabilir. Hükümetler ya da erk üzerinde oluşan bu baskı kamuoyu olarak adlandırılabilir.

Kamuoyu kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için aşağıda kamu ve oy kavramları ayrı ayrı ele alınacaktır.

Kamu, belirli bir sorunla karşılaşan ve bu sorun etrafında toplanan bireylerin oluşturduğu gruptur. Kamu terimi etki ve ilgi kavramları ile yakından ilişkilidir. Dolayısı ile kamu terimine etki ve ilgili kavramları ile bir sınır çizilebilmektedir. Kitle konusu açıklanırken tanımı yapılan kamu ortak ilgiye dayanmakta, bu ortak ilgi ise belirli şart ve problemlere bağlı olarak ortaya çıkabilmekte, dağılabilmekte veya yeni bir şekil alabilmektedir. Yapılaşmanın olmadığı sınırsız ve çoğulculuk gibi unsurları bünyesinde barındıran, katılmanın gönüllü olduğu kamuyu oluşturan bireyler arasında fiziki bir yakınlık bulunması gerekmemektedir.

Kamunun oluşabilmesi için ortada belirli bir durum veya sorun bulunması gerekmektedir. Bu durum veya sorundan etkilenen ve ortak çıkarları olan bireyler kamuya dahil olduklarında karar birliğine ulaşmak için birbirleriyle etkileşimde bulunmaktadır.²³ Buna paralel olarak mevcut sorun veya durumla ilgilenmeyen ya da etkilenmeyen bireyler kamu içerisine girmemektedirler. Bütün bunların ışığında toplumsal yaşamda cereyan eden günlük gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan olay ve durumlar sonucunda birden çok konuda kamu oluşabildiği de gözden uzak tutulmamalıdır.

Kamuoyu kavramının ikinci unsuru olan oy kavramını ise bir konuda tutulacak yolu belirlemek için ileri sürülen görüş olarak tanımlamak mümkündür.²⁴

²² Bülent Çaplı, **Medya ve Etik**, Ankara: İmge Kitabevi, 2002, s. 21

²³ Özer Ozankaya, **Toplum Bilimleri Sözlüğü**, Ankara: TDK Yayını, 1980, s.70.

²⁴ Girgin, a.g.e., s.110.

2.2. KİTLE İLETİŞİMİNE YAKLAŞIMLAR

Kitle iletişim araçlarının birey ve toplum yaşamını nasıl etkilediği konusunda birçok araştırma bulunmaktadır. Eleştirel araştırmalarla yakınlıkları bulunan sosyoloji temelli dört medya etkisi modeli vardır. Bunlar; suskunluk sarmalı modeli, bilgi açığı hipotezi, bağımlılık modeli ve gündem oluşturma modelidir.²⁵

2.2.1. SUSKUNLUK SARMALI MODELİ

Suskunluk sarmalı, toplumu oluşturan bireylerin yalıtılma korkusu ile tutum ve davranışlarını çevreye uyumlu hale getirdiği düşüncesinden hareket eden bir yaklaşımdır.

Alman Sosyolog Elisabeth Noelle Neumann tarafından geliştirilmiştir. Almanya'da 1965 yılında gerçekleşen seçimlerle ilgili olarak seçimi kimin kazanacağına dair hiçbir tahmin gerçekleştirilmemesine rağmen, seçimlere az bir zaman kala kamuoyunda seçimi Hıristiyan Demokratların kazanacağı yönünde bir hava oluşması, ardından da bu partinin seçimi kazanması üzerine bunun nedenlerini irdeleyen Neumann, suskunluk sarmalı (spiral of silence) adıyla anılan yaklaşımı geliştirmiştir. Basın organlarının kamuoyu üzerinde güçlü etkileri olduğu, fakat bu etkilerin çeşitli araştırma kısıtlamaları nedeniyle geçmişte kestirilemediği ve sezilemediği²⁶ fikrinden yola çıkan Neumann'a göre, kişinin düşüncesi başkalarının ne düşündüğüne ya da başkalarının düşüncesini nasıl algıladığına bağlı²⁷ olmaktadır. Buna göre

²⁵ Girgin, a.g.e., s. 60.

²⁶ J. Werner Severin Ve W. James Tankard, Çev: Ali Atif Bir Ve Serdar Sever, **İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Kibele Sanat Merkezi Yayını, 1994, s.443.

²⁷ Denis Mc. Quail ve Sven Windahl, Çev: Mehmet Küçükçukurt, **İletişim Modelleri**, Ankara: İmaj Yayınları, 1993, s.99.

bireyler toplumda yalnız kalmaktan ve yalıtılma korkusundan dolayı çevrelerini sürekli denetlemekte, toplumda yaygınlaşan ve gözden düşen kanıların neler olduğunu saptayarak, kendi görüşleri yaygınlaştıkça fikirlerini açıkça dile getirmekte, aksi durumda ise sessiz kalmayı tercih etmektedirler.²⁸

Basın organlarında az yer bulan görüşler daha az sayıda kişi tarafından destek görüp ifade edilebilirken çok yer bulan görüşler ise kişilerin çoğunluğunun yanında yer alma duygusuyla hareket etmelerinden dolayı yeni taraftarlar kazanmaktadır. Bireyler suskun kaldıklarında bu görüş daha az yaygın ve geçerli görüleceğinden bu durum bir suskunluk sarmalı oluşumuna neden olmaktadır. Toplumda yaygın görüşlerin dışında görüşe sahip olan insanlar giderek seslerini duyurmada daha az istek duyacak, böylece basın organlarıncı ifade edilen görüşler daha baskın ve doğru görüş olarak algılanacaktır.²⁹

Basın organları toplumda baskın olan düşüncelerin neler olduğu yönündeki izlenimleri şekillendirmekte, ikinci olarak çoğalmakta olan düşüncelerin neler olduğuyla ilgili izlenimleri pekiştirmekte, üçüncüsü herhangi bir birey tarafından toplum önünde hangi düşüncelerin soyutlanmadan söylenebileceğiyle ilgili izlenimleri belirlemektedir.³⁰ Basın organlarının bireyin kamu önünde konuşma ve davranışta bulunma isteklerini etkilediği görülmektedir. Birey kendi fikirlerinin kamuoyundaki oydaşma içinde yer aldığına inandığında, gerek özel gerekse kamusal tartışmalarla konuşma ve sesini duyurma cesaretini kendinde bulmaktadır.

Basın organları herhangi bir görüşün toplumda yaygınlaşabilmesi için olayı gündeme alıp çoğunluğun görüşüymüş gibi sunma eğilimini göstermektedirler. Bundan amaç bu organların istekleri doğrultusunda bir kamuoyunu oluşturmalarıdır.

²⁸ Mutlu, a.g.e., s.209.

²⁹ Mutlu, a.g.e., s.209.

³⁰ J.Werner Severin Ve W. James Tankard, a.g.e., s.444.

2.2.2. BİLGİ AÇIĞI HİPOTEZİ

Modelin temel düşüncesi, kitle iletişim araçlarından yayılan enformasyon, bir toplumsal sistem içinde yerleşiklik kazandıkça, bu enformasyonu, nüfusun daha yüksek sosyo-ekonomik statüde bulunan dilimler, daha düşük sosyo-ekonomik statüde bulunanlardan, daha hızlı bir oranda edinme eğilimine girer ve böylece toplumsal katmanlar arasındaki bilgi gediği küçülmez, büyür.³¹

Demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi bireylerin iyi bilgilenebilmesiyle doğru orantılıdır. Bireyler bilgilendikçe demokrasi de tüm kurum ve kurallarıyla daha sağlıklı olarak işleyecektir. Demokratik toplumlarda her şey toplum için düşüncesi geçerli olduğundan halkın kendisini doğrudan ilgilendiren konularda yönetime katkı sağlayabilmesi her şeyden önce bu konularda bilgi sahibi olmasını gerekli kılmaktadır. Halk, yönetici adayları arasında doğru tercih yapabilmek ve herhangi bir mesele hakkında referandum yoluyla görüşlerine başvurulduğunda görüş belirtebilmek için bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla bireyin bilgilenebilme oranı arttıkça ufku genişleyecek, o oranda da doğru karar verebilme yeteneğine ulaşacaktır. Teknolojinin ilerlemesi bilgiye olan ihtiyacı arttırmaktadır. Bilgi toplumu olmanın koşullarından birisi bilginin toplumun tüm katmanları tarafından oluşturulması ve bunun paylaşılmasından geçmektedir. Eğer bilgi üretimi herhangi bir kesimin tekelinde geliyorsa o toplumun bir bilgi toplumu olduğundan söz edilemez.

Bireylerin bilgi edinme yöntemleri arasında yüz yüze iletişim ve kitle iletişim sayılabilir. Her iki iletişim biçimiyle bireylere gerekli olan bilgi sunumu yapılırken bir bakıma sorunları da hafifletilebilir. Ancak, bireylerin yaşamını ve demokrasiyi basın organlarından gelen bilgileri artırma yoluyla geliştirmeye çalışmak her zaman istenilen yönde bir etki gerçekleştiremeyebilir.

³¹ Girgin, a.g.e., s.20.

Beklenilmedik bir ihtilam farklı sosyal sınıflar arasındaki bilgi açığını arttırmaktadır.³²

Tichenor, Donohue ve Olein, 1970 yılında “Kitle İletişim Araçları Akışı ve Bilgide Farklı Büyüme” adlı makalelerinde bilgi açığı hipotezi (knowledge gap) olarak nitelendirilen bir hipotez geliştirmişlerdir. Bu hipoteze göre sosyal sistem içerisinde bilgi akışının hızı arttığında, daha iyi bir eğitim almış olan yüksek statüye sahip kimseler eğitim düzeyi daha düşük olan statüdeki kimselere oranla enformasyonu daha kolay hazmedebilmekte, bilgi artışı bu durumda bilgi eksikliğini gidereceği yerde bireylerin bilgilenme düzeylerindeki farklılıkları arttırmaktadır.³³

Yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin, düşük sosyoekonomik düzeyde bulunanlara oranla daha fazla bilgi edinmesi toplumsal katmanlar arasındaki bilgi açığının zamanla artması sonucunu doğurmaktadır. Burada bilinmesi gereken bir diğer nokta toplumsal konularda bilgilenme ihtiyacının giderilmesinde sadece basın organlarının rol oynamadığı gerçeğidir. Dolayısıyla bireyler bilgilenmek için sadece kitle iletişime bağımlı kalmamakta, kişisel deneyimler ile kişiler arası iletişimde etkili rol oynamaktadır.³⁴ Kamu işleri ve bilim haberleri gibi genel alanlarda bilgi açığının oluşma imkanı daha fazlayken spor ve çevre gibi özel ilgi alanlarına ilişkin konularda bilgi açığının oluşma ihtimalinin daha az olduğu görülmüştür.³⁵ Toplumdaki bilgi açığının oluşması beş nedenden kaynaklanmaktadır.³⁶

İlk olarak sosyoekonomik statüsü yüksek insanlarla düşük olanlar arasında eğitim ve iletişim becerisi farklılığı bulunmakta bu ise okuma, kavrama ve anımsama gibi temel özelliklere etki etmektedir.

³² J.Werner Severin Ve W. James Tankard, a.g.e., s.410-411.

³³ Denis Mc. Quail ve Sven Windahl, a.g.e., s.103.

³⁴ Mutlu, a.g.e., s.25.

³⁵ J.Werner Severin Ve W. James Tankard, a.g.e., s.409.

³⁶ J.Werner Severin Ve W. James Tankard, a.g.e., s.410-411.

İkinci olarak; bu iki kesim arasında depolanmış veya önceden kazanılmış bilgi miktarlarında farklılıklar bulunmaktadır. Yüksek sosyoekonomik statüdeki bireyler herhangi bir konuyu önceden biliyor olabilecekleri gibi geçmişte basın ile olan etkileşimlerinden dolayı daha fazla bilgi sahibi olabilmektedirler.

Üçüncü olarak yüksek sosyoekonomik statüdeki insanlar daha uygun sosyal ilişkilere sahip olabileceklerinden kamusal işler ve bilimle ilgili haberlere maruz kalmış diğer bireylerle görüştiklerinden bu konuları daha rahat tartışabilmektedirler.

Dördüncü olarak düşünce sosyoekonomik statüdeki insanlar sözü edilen kamusal işlerle ve bilimle ilgili haberlere karşı seçici davranarak bu haberleri değer ve tutumlarıyla uyumlu bulmayıp, bunlara ilgisiz kalabilmektedirler.

Son olarak ise basın organlarında yer alan kamusal işler ve bilimsel haberlerin çoğunluğunun yüksek statüdeki kişilere yönelik hazırlandığı, onların zevk ve ilgilerine göre uyarlandığı bilinmektedir.

Enerji konularında yaptığı çalışmalarla bu konudaki bilgi açığının oluşumunu inceleyen Griffin, eğitim seviyesi yüksek olanların gazetede enerji haberlerini okuduklarını, düşük olanların ise televizyonda enerji reklamlarını izlediklerini ortaya koymuştur.³⁷ Televizyonun basına oranla bilgi eksikliğini gidermede daha fazla etkili olduğu iddia edilmektedir.³⁸

Yapılan araştırmalar sosyoekonomik statüsü yüksek olan kişilerin iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin herkese açık olduğunu savunduklarını, eğitim seviyesi ve statüsü daha düşük olan kişilerin ise teknolojik gelişmelerin bilgi açığını daha da arttırdığı fikrini savunduklarını ortaya koymuştur.³⁹

³⁷ J.Werner Severin Ve W. James Tankard, a.g.e., s.414.

³⁸ Denis Mc. Quail ve Sven Windahl, a.g.e., s.108.

³⁹ J.Werner Severin Ve W. James Tankard, a.g.e., s.426-427.

Seçim dönemlerinde bireylerin taraftarı ya da karşı oldukları siyasi partilerle ilgili bilgi ve haberlere daha açık oldukları göz önüne alındığında bu açığı kapatmada basın organlarının başvurulan yegane kaynak olduğu görülmektedir. Birey kendi görüşüne uygun basın organını okuyup değerlendirme yapmakta, karşı görüşün tezlerini öğrenmek için ise kendine zıt yöndeki basın organlarını da okuma yoluna gidebilmektedir. Dolayısıyla bu gibi durumlarda basın organları çeşitli haber ve yorumlarıyla bilgi açığının giderilmesine katkı sağlamakta, gerektiğinde belge ve fotoğraf ve tanıklara başvurmak suretiyle inandırıcılığını arttırmaya çalışarak kamuya bilgi sunmakta ve kamuoyunun oluşumuna da bu doğrultuda katkıda bulunmaktadır.

2.2.3. BAĞIMLILIK MODELİ

1976 yılında Ball, Roeach ve De Fleur tarafından geliştirilen bu model günümüz toplumları için kitle iletişim araçlarının çok önemli olduğunu bireylerin belirli toplumsal işlevler için bu araçlara bağımlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Kitle iletişim araçlarının neden olabileceği muhtemel etkilerin ortaya çıkabilmesi ise toplumun yapısal şartlarına bağlı olmakla birlikte⁴⁰ bu bağımlılık kişiden kişiye değişmektedir. Modele göre modern toplumlarda bireyler içinde yaşadıkları toplumda ne olup bittiğiyle ilgili bilgi sahibi olmak ve buna göre yön tayin etmek, kendi duygusal ve düşünsel yapılarını yönlendirebilmek amaçlarıyla hareket ettiklerinden kitle iletişim araçları gibi bilgi kaynaklarına bağımlı hale gelmişlerdir. Bu bağımlılığın derecesi ise izleyici, iletişim sistemi ve toplumsal sistem olmak üzere üç değişkenin etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır.⁴¹

⁴⁰ Denis Mc. Quail ve Sven Windahl, a.g.e., s.108.

⁴¹ Mutlu, a.g.e., s.17

Bu üç birimin medya bağımlılığının artmasında ya da eksilmesinde işlevleri vardır. Toplum içinde önemli bir öge düzensizlik, anlaşmazlık ve değişim miktarıdır. Toplumda büyük miktarda değişiklik olduğunda, halk içinde de büyük miktarda belirsizlik vardır. Böyle zamanlarda insanların medya bilgisine olan bağımlılığı yüksektir. Medya sistemlerinin kendisi, sayıca ve verdikleri bilgi işlevlerinin merkeziliği açısından farklılaşırlar. Örneğin modern kent endüstriyel toplumda medya, demokratik seçimlerin oluşabilmesi için halka hükümet ve politika hakkında bilgi sağlamak, hükümetin dördüncü kuvveti veya bekçisi gibi hizmet etmek, acil durumlarda genel alarm ve yaygın ses duyurmak, ekonomik sistemin işleminin sürmesi için gereken bilgiyi sağlamak ve insanların rahatlamasına yardım etmek ve boş zamanlarını doldurmak için gereken büyük miktarda eğlence içeriğini sunmak gibi çok sayıda işlevi yerine getirir. Medya bu işlevleri ne kadar fazlasıyla topluma verirse, o toplumda medyaya bağımlılık o derece fazla olur. Benzer biçimde bu işlevler ne kadar önemli ve merkezi olursa, o toplumda medya daha karmaşık şekilde büyümesiyle ve teknolojinin daha karmaşık şekilde büyümesiyle ve teknolojinin daha karmaşık şekilde gelişmesiyle medyanın çok daha fazla biricik görevler üstlendiğini söylerler.⁴²

Kitle iletişim araçlarının bireyler üzerinde zihinsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç tür etkisinden söz edilmektedir.⁴³

Zihinsel etkiler arasında belirsizliği ortaya çıkarma, tutum oluşturma, gündem kurma, halkın inanç sistemlerini geliştirme ve yayma ile değerleri açıklama ve netleştirme sayılabilir. Duygusal etkiler korku veya sevinç oluşturma, moral verme veya bozma olarak sıralanmaktayken; davranışsal etkiler arasında aktif veya pasif hale getirme, yardımlaşmaya itme ve politik gösteri yaptırma gibi olgular yer almaktadır.

⁴² J.Werner Severin Ve W. James Tankard, a.g.e., s.461.

⁴³ Denis Mc. Quail ve Sven Windahl, a.g.e., s.96.

Kitle iletişim araçları toplum ve bireyler üzerinde bu etkileri oluştururken diğer yandan bu araçlara bağımlı hale gelen bireyler de toplumsal sistem ve kurumlar üzerinde bir dizi etki yapabilmektedir. Buna örnek olarak Vietnam Savaşı sırasında televizyonların sürekli savaş görüntüleri vermesi sonucunda savaş aleyhtarı bir kesim oluşarak, bu kesimin hükümet politikalarına etki etmesi verilebilir.

Kitle iletişim araçlarının etkilerinin türü ve gücü, toplumdaki istikrar ya da istikrarsızlık gibi toplumun yapısal şartlarına da bağlıdır. Toplumun istikrarlı bir yapıya sahip olması veya olmaması değişime açık ya da kapalı oluşu bu araçların etkilerinin derecelerini belirlemektedir. Dolayısıyla mesajların etkisi verildiği ortama da bağlı olmaktadır.

Birey çevresinde ve dünyada neler olup bittiğini anlamak, buna göre bir tutum ve davranış sergilemek ve günlük bir takım sorunlar ile gerginliklerden kurtulmak için basın organlarına yönelebilmektedir. Bireyin okuduğu basın organı isteklerini karşıladığı oranda birey onu okumaya devam etmektedir. Bunun sonucunda ise basın organı bireyi kendine çekmekte, verdiği haber ve yorumlarla birey üzerinde yukarıda sıralanan zihinsel, duygusal ve davranışsal etkilerin oluşmasını sağlamaktadır.

2.2.4. GÜNDEM OLUŞTURMA MODELİ

Basının olayları gündeme taşıırken yaptığı seçimler üzerine bir yaklaşımdır. Basının ne biçimde ve nasıl yayın yaptığının değil neleri yayınladığının önemli olduğunu ve bu tercihlerle gündem oluşturma etkisine sahip olabildiği belirtilmektedir.

Basının ülke ve dünya sorunları hakkında kamuoyuna bilgi sunması, bu konuların kamuoyunda bir önceliğe sahip olması sonucunu doğurmuştur.

İlk kez 1972'de Mc Combs ve Shaw tarafından ortaya atılan Gündem Oluşturma Hipotezi (agenda setting) basının haberleri sunuş yoluyla bazı konulara ağırlık vererek, kamuoyunun gündemini belirlediği görüşüne dayanmaktadır.⁴⁴ Buna göre basın organları siyasal ve aktüel konularda toplumun neyi ne kadar bilmesi gerektiğine karar vermektedir. Günümüzde basının gündemine girdiği ve kamu tarafından önemli olarak algılandığı; aksine basında yer almayan konuların ise önemsiz olarak nitelendirildiği görülmektedir. Bu ise bireyin yaşamına ilişkin düzenlemeler yaparken kendisine bir referans veya dayanak noktası aramasından kaynaklanmaktadır.⁴⁵

Gündem oluşturma modeli, medyanın izleyici için gündem geliştirdiği noktasından hareket eder. Gerçekten de medya, ihtimal dahilindeki geniş konular ve başlıklar dizisi içinden bazılarını seçer. Medya, ne düşünmesi gerektiğini anlatmak biçiminde değil, ne hakkında düşünülmesi gerektiğini anlatmak, biçiminde etkisini ortaya koymaya çalışır.⁴⁶

Gündem oluşturma ile ilgili ilk sistematik çalışmayı gerçekleştiren Mc Combs ve Shaw Amerika Birleşik Devletlerindeki 1968 Başkanlık seçimleri sırasında basının politik konulara karşı tutumların önemini etkileyerek gündemi oluşturduğu şeklinde bir hipotez geliştirmişler, ardından da bir dizi araştırma ve içerik çözümlemesi ile hipotezi test etmişlerdir. Mc Combs ve Shaw'ın araştırmaları gündem oluşturma'nın olası etkisi açısından en şüpheli görülen seçmen kitlesi olarak kabul edilen kararsız seçmenler üzerinde uygulanmış, beş günlük gazete ve iki haber dergisiyle, iki televizyon kanalının akşam haberleri içerik çözümlemesine tabi tutulmuştur. Seçilen yüz kişilik örneklem grubuna ülkenin en önemli beş sorununun neler olduğu sorulmuş, deneklerin cevapları ile basında yer alan konular karşılaştırılarak, halkın gündemiyle basının gündemi arasındaki ilişki ortaya konmuştur.⁴⁷ Elde edilen bulgular gündem oluşturma etkisini desteklemekteydi. Basının değişik

⁴⁴ Mutlu, a.g.e., s.82.

⁴⁵ Metin İnceoğlu, Tutum Algı İletişim, Ankara: Verso Yayınları, 1993, s.132

⁴⁶ Girgin, a.g.e., s.60

⁴⁷ J.Werner Severin Ve W. James Tankard, a.g.e., s.366.

konulara verdiği önem ile seçmenlerin önem verdiği konular arasında bir ilişki söz konusu olmaktadır. Basın tarafından önemli görülen konuların seçmenler tarafından da önemli ve dikkate değer olarak görüldüğü bu araştırmalar sonucu ortaya konmuştur.

Mc Combs ve Shaw'ın araştırmalarının ardından gündem oluşturma ile ilgili bir diğer çalışma da G. Ray Funkhouser tarafından yapılmıştır. Funkhouser; Time, Newsweek ve US. News and World Report dergilerini içerik çözümlemesine tabi tutmuş, hangi konuların önemli olduğuna ilişkin kamuoyunun ölçümüne yönelik ölçeği saptamada deneklere Amerika'nın en önemli sorununun neler olduğu sorusunu sormuştur. Funkhouser'in araştırması Mc Combs ve Shaw'ın bulgularını desteklemekteydi. Araştırma sonuçları basının kapsamlı olarak yer verdiği konularla halk tarafından bu konulara verilen önem sıralaması arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktaydı.⁴⁸ Buna göre basının önem attığı ve en fazla yer verdiği konular halk tarafından da önemli görülen konular olmaktadır.

Aynı araştırmanın ikinci bölümünde basının kapsamıyla gerçek arasındaki ilişkiyi araştıran Funkhouser; Vietnam savaşı, kent isyanları ve kampus huzursuzluğu gibi konuların gerçek olgunluklarına tam olarak ulaşmadan bir yıl önce basında yer aldığını, ayrıca suçluluk, hava kirliliği ve ırkçılık gibi konularda basının kapsamının gerçekle çok küçük oranda bağdaştığını ortaya koymuştu. Funkhouser'in gerçekleştirdiği araştırma sonucunda güvenilir bir bilgi kaynağı olarak nitelendirilen basın organlarının her zaman gerçekleri yansıtmadığı ortaya çıkmaktaydı.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere Amerikan toplumunda gündem oluşturma etkileri hemen hemen tüm kitle iletişim araçları haberciliğinde görülmektedir. Gündem oluşturma araştırmaları bir yandan ülkenin siyasal ve toplumsal sorunlarının belirlenmesini sağlarken, diğer yandan ise bireylerin önem verdiği sorunların basın organlarında ağırlıkla yer verilen konular olduğunu ortaya koymaktadır.

⁴⁸ J.Werner Severin Ve W. James Tankard, a.g.e., s.370.

Her şeyden önce gündem oluşturma bireylere nasıl düşünmesi gerektiğini değil, ne hakkında düşünmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu süreç içerisinde bir çok faktörler rol oynamaktadır. Bireylerin sosyo-kültürel ve sosyo-demografik özellikleri, yaşı, cinsiyeti, gelir durumu, eğitim seviyesi, siyasal, toplumsal ve ekonomik olaylara duyarlılık düzeyi ile basın organlarını okuma, izleme alışkanlıkları gibi değişkenler bir araya gelerek izleyici tepkilerini oluşturmakta, sonuçta gündem oluşturma sürecini olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir.⁴⁹

Gündem oluşturma hızlı gelişen konularda daha geçerli olurken bazı dramatik gelişmeler olmadığı sürece yavaş gelişen olaylarda pek görülmemekte, bu olaylar basının ilgisini fazla çekmemektedir. Gündem oluşturmaya ilgili diğer faktör basın organlarında konunun daha önce ele alınıp alınmamasıyla ilgilidir. Konu daha önce basında aktarılmış ise, daha sonra verilen haberle konuya yeni bir bakış açısı getirilmesi söz konusu olsa bile olay, önceki haber çerçevesinde yorumlanacak, bu durumda kamu gündemindeki etkisi azalacaktır.⁵⁰

Yüksek öğrenim görmüş kişilerin siyasal bilinci daha üst seviyede olduğundan bu kişilerin yönelim gereksinimleri daha az olmakta ve gündem oluşturma süreci etkisi azalmaktadır. Öğrenim düzeyi düşük kişilerin ise siyasal bilinci de düşük olduğundan buna bağlı olarak gündem oluşturma etkileri fazla olmaktadır. Dış politika gibi bazı konularla ilgili olarak bireylerin başvuracakları bilgi kaynakları azaldıkça gündem oluşturma etkisi artacak, fiyat artışı gibi konularda ise bu etki azalacaktır. Kamu gündemlerinin tanımlanmasındaki zorluklar ve birden çok kamu gündeminin olabilmesi için yönlerden gündem oluşturma hipotezi eleştirilmekte, basın gündeminin kamu gündemine yansımalarının ise ne kadar zamanda gerçekleştiği tam olarak açıklanamamaktadır.⁵¹

⁴⁹ Konca Yumlu, **Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları**, İzmir: Nam Basım, 1994, s.94

⁵⁰ Yumlu, a.g.e., s.95.

⁵¹ Yumlu, a.g.e., s.95-96.

Basın, siyasal kampanyalarda kampanya içeriğinin tarafsız bir elemanı olarak algılanmaya elverişli bir durumda olmakla birlikte günümüzde bu özelliğini yitirmeye başlamıştır. Zira basının haber sunumunda objektiflik ilkesinden giderek uzaklaşması, basına duyulan güvenin giderek azalmasına neden olmaktadır.⁵² Politik kimliği olmayan basın organlarının politik mesajları taşıırken tarafsızlık ilkelerinden ödün vererek yanlı yayın yapmaları bu organların gerçekliği yansıtmayıp, filtre ederek mevcut siyasi ortamı kendi normlarına uygun olarak biçimlendirmelerine neden olmaktadır.⁵³

Basın, belirli olay ve durumları gündeme getirmekle kalmamakta gündeme getirdiği konuların önem sıralamasını da etkilemeye çalışmaktadır. Her gün gerçekleşen yüzlerce olay içerisinde hangisinin haber değeri taşıdığına ve gündeme alınacağına gelenekler, teknoloji, genel yayın politikası ve ekonomik faktörler doğrultusunda karar verilmektedir.⁵⁴

Basın organlarıncı bireylere ulaştırılan mesajların özellikle siyasal içerikli olanlarının ne kadarının haber ve bilgi vermeye yönelik olduğu, ne kadarının da propaganda amacı taşıdığı tartışılmaktadır. Olayın haber olarak seçilmesinin yanı sıra basın organında ele alınış biçimi de bu açıdan önem taşımaktadır. Haberın yayınlandığı sayfa ve sütun, seçilen başlık ve spot ile haberın sunum biçimi kamu gündemini etkilemektedir. Kamu ise, kahramanlarla birlikte sunulan açık seçik olaylara duyarlı olmakta, yanlışların belirtilmediği ve sonuçları bilinmeyen konularda ise daha az duyarlılık göstermektedir.⁵⁵ Bu açıdan çoğu kez haberın ne olduğu değil, nasıl sunulduğu daha fazla önem taşımaktadır.

Basın, mesajlarını sunarken yönlendirme amacı taşıyan bazı yöntemlere başvurmaktadır. Bu yöntemler şunlardır.⁵⁶

⁵² O. Şengül Altındal ve Yasemin Inceoğlu, **İletişimde Etkilenme Süreci**, İstanbul: Pan Yayınları, 1997, s.83.

⁵³ Yumlu, a.g.e., s.98.

⁵⁴ O. Şengül Altındal ve Yasemin Inceoğlu, a.g.e., s.87.

⁵⁵ Yumlu, a.g.e., s.95.

⁵⁶ O. Şengül Altındal ve Yasemin Inceoğlu, a.g.e., s.89.

- Olayları kendi amaçladığı doğrultuda sunmak. Bazı olayları önemsemeyip atlamak bazı olaylara da gereğinden fazla önemle yer vermek.
- Olayı, güncel olarak önem taşımayan geçmişteki olaylarla ilgili farklı yöne çekerek sunmak.
- Bireyin ya da kişilerin görüşünü olduğundan fazla sayıda bireyin görüşüymüş gibi sunmak.
- Halk böyle istiyor ya da halk şuna inanıyor şeklinde kesin olarak ispatlanamayacak genel ifadelere yer vermek.
- Tanımış ve topluma mal olmuş kişiler hakkında küçültücü ya da aşağılayıcı ifade ya da fotoğraflar kullanmak.
- Bir birey veya grup ile, toplumda kabul görmeyen ya da etik dışı nitelikler taşıyan olay ve fikirler arasında bağlantı kurarak sunmak.

3. AVRUPA BİRLİĞİ VE AVRUPA BİRLİĞİ - TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

Ekonomik gücün önem kazandığı, serbest piyasa ekonomisinin egemen olduğu günümüz dünyasında çeşitli biçimlerde birlikler oluşturulmaktadır. Ekonomik, siyasi ve askeri alanlarda görülen birleşmeler küreselleşmenin hem nedeni hem de sonucu olarak görülebilmektedir. Göçler sonrasında oluşan kaotik durumun ardından Birleşik Devletlerin kurulmasıyla istikrarlı ve güçlü bir yapıya kavuşan Kuzey Amerika, gelişimini sürdürerek bir süper güç haline gelmiş ve ardından S.S.C.B. yeni bir birlik olarak ortaya çıkmıştır. Bu devletlerin dünyaya egemen olmaları, Avrupa'nın dünya piyasasında etkinliğinin ciddi anlamda azalmasına neden olmuştur.

Bu durum, 1. ve 2. Dünya savaşlarının ardından zaten karanlık bir dönem içine giren Avrupa'yı, bir birlik oluşturma düşüncesine iten temel neden olmuştur. Avrupa Birliği'nin oluşum sürecinin ilk dönemlerinden itibaren Türkiye, bu oluşuma ilgi ile yaklaşmıştır. Tanzimat ile başlayan Batılılaşma sürecinin son halkası olarak düşünülen Avrupa'ya entegrasyon düşüncesi ve arzusu askeri darbelerin yaşandığı ve toplumsal sorunların had safhada olduğu dönemlerde bile zayıflığa uğramamıştır.

3.1- AVRUPA BİRLİĞİ TARİHÇESİ

Avrupa'da Rönesans ve Reformların ardından kavuşulan, ABD ve SSCB'nin ekonomik ve siyasi olarak "Süper Güç" olarak tanımlanmasına kadar da süren güçlü ve egemen dönemin sona ermesi Avrupalı politikacıları ve düşünürleri yeni fikirler geliştirmeye yöneltmiştir.

II. Dünya Savaşı 1945 yılında sona erdiğinde; Amerika Birleşik Devletleri ekonomik, sosyal ve politik alanlarda uluslar arası bir yapılanmayı hedef almıştır. Bu ülkenin öncülüğünde dünya ekonomisinde piyasa kurallarının işlemlerini sağlamak amacıyla Birleşmiş Milletler (UN), Uluslar arası Para Fonu(IMF) ve Dünya Bankası (WB) kurulmuş, Gümrük Tarifeleri Ticaret Genel Anlaşması(GATT) imzalanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri bu uluslar arası ekonomik kuruluşlar ve bu kuruluşların faaliyetleri çerçevesinde, dünyada hem bir küreselleşme hem de bir dayanışma ortamı sağlamak istemiştir.⁵⁷

Aynı dönemde II. Dünya Savaşı'ndan tahrip olarak çıkan Batı Avrupa ülkeleri toparlanmaya başlamış; Uzakdoğu, Latin Amerika, Okyanusya ülkeleri bağımsızlıklarını yeni kazanan sömürgelerle birlikte dünya pazarlarındaki yerlerini almaya başlamışlardır.

Böylece bazı alanlarda küreselleşme devam ederken, yaşanan ekonomik sıkıntılar sonucunda bazı alanlarda da yeni bir akım olan bölgeselleşme çalışmaları hız kazanmaya başlamıştır. Bölgeselleşme(kutuplaşma) bir anlamda küreselleşmenin karşısındaymış gibi gözükse de, aslında bölgeler arasındaki ekonomik ilişkiler arttıkça küreselleşme için doğal bir ortam yaratılmış olacaktır.⁵⁸

II. Dünya Savaşı'ndan sonra görülen ekonomik birleşme hareketleri iki yönde gelişmiştir:

1. Coğrafi bölge temeline dayanan birleşmeler
2. Belirli bir bölge ile sınırlı kalmayıp ortak din, siyasal birleşme ve ekonomik rejim gibi faktörlere dayanan birleşmeler

⁵⁷ S.Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 4. b., İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayını, 1996, s.2.

⁵⁸ Karluk, a.g.e., s.2

AB, EFTA, NAFTA ve ASEAN birinci gruba, OECD ve İslam Konferansı Teşkilatı ikinci gruba örnek gösterilebilir. Bu birliklerin çoğu, kurulduktan kısa bir süre sonra faaliyetlerini sürdürmez duruma gelmişler ya da tamamen yeni bir yapıya bürünmüşlerdir.⁵⁹

Dünyadaki en önemli ekonomik birleşme örneklerinden biri olarak kabul edilen Avrupa Birliği(AB)'nin⁶⁰ doğmasında, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan ekonomik ve siyasal çöküntü ortamı etkili olmuştur. Savaştan önceki dönemde süregelen düşmanlıklar, aşırı milliyetçilik ve emperyalizm akımları, Avrupa ülkeleri arasında gerçek bir birleşmeye imkan vermemiştir. Savaş sonrasında Avrupa'da birleşme yolunda görülen ilerlemeler, şu üç temel nedene dayanır.⁶¹

1. Avrupa kıtasının yüzyıllardır sürdürdüğü dünyanın merkezi olma özelliğini yitirmesi, yerini Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'ne devretmesi. Bu iki süper güç karşısında Avrupa'nın üçüncü bir blok oluşturmasının tek yolu, Avrupa ülkelerinin ekonomik ve siyasal açıdan birleşmesiydi.
2. Avrupa'da sürekli bir barışa duyulan özlem. Ardı ardına Yüzyıl Savaşları'nı, I. ve II. Dünya Savaşları'nı yaşamasının ardından Avrupa'da yeni savaşların önüne geçme düşüncesi hakimdi.
3. Avrupa'da işsizliğin önlenmesi, ekonomik gelişmenin hızlanması, az gelişmiş bölgelerin kalkındırılması, yaşam standardının yükseltilmesi gibi ekonomik nedenler.

Bu düşünceler doğrultusunda; II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da çeşitli ekonomik, kültürel, siyasal ve askeri örgütler ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri 1948'de kurulan Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı(OEEC)'dir. Bu kuruluşun

⁵⁹ Halil Seyidoğlu, **Uluslar arası İktisat, Teori-Politika ve Uygulama**, 15.b., İstanbul: Güzem Yayınları, 2003, s.244

⁶⁰ <http://www.abgs.gov.tr>

⁶¹ Seyidoğlu, a.g.e., s.19

amacı, “Marshall Yardımları” olarak bilinen Amerikan yardımlarını dağıtmak, Avrupalıların oranım çabalarını birleştirerek ticareti serbestleştirmektir.

Daha sonra 1949 yılında kurulan NATO ile Atlantik ötesi ülkeleri de kapsayacak şekilde bir askeri savunma paktı oluşturulmuştur. Aynı yıl Avrupa ülkeleri arasında siyasal ve sosyal gelişmeyi sağlamak amacı ile Avrupa Konseyi adında bir siyasal örgüt de kurulmuştur. Konsey üyelerinin benimsemiş olduğu en önemli sözleşme, “İnsan Hakları Sözleşmesi”dir. Sözleşmede insan hakları ile ilgili olarak üye ülkelerde uygulanacak asgari standartlar belirlenmiş, insan haklarının ihlali durumunda ilgili davalara bakacak bir Avrupa insan hakları mahkemesi kurulmuştur. Bu gelişmeyi 1954 yılında kurulan Batı Avrupa Birliği izlemiştir. Bu birlikte, Batı Avrupa ülkeleri arasında güvenlik işbirliğinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır.⁶²

Böylece hem ekonomik hem de siyasi olarak birlik olmaya doğru adımlar atılmaya başlanmıştır.

Avrupa Birliği'nin temeli, 9 Mayıs 1950'de Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman ile Jean Monnet tarafından hazırlanan “Schuman Planı” ile atılmıştır. Bu planda, bir Fransız-Alman ortaklığı ile savaş sanayinin temel girdileri olan kömür ve çeliğin üretim ve dağıtımının, uluslar arası bir organın denetimine verilmesi öngörülmüştür. Diğer Batı Avrupa ülkelerinin de bu karteğe katılabilecekleri belirtilmiştir.

18 Nisan 1951'de ileride “Altılar” olarak anılacak olan Belçika, Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda'nın Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kuran anlaşmayı imzalamaları ile Schuman Planı gerçekleştirilmiştir. Bu altı Avrupa ülkesi, ulusal çıkarları arasındaki uyum nedeniyle, başlatılan bu girişimi ekonomik ve siyasal yönlerden daha ileriye götürmeyi amaçlamışlardır.

⁶² Seyidoğlu, a.g.e., s.220.

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu geliştirme çalışmaları, 25 Mart 1957'de Roma Anlaşması ile, Avrupa Ekonomik Topluluğu(AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM)'un kurulması ile sonuçlanmıştır. Böylece altı Avrupa ülkesi, birbirini tamamlayan üç kuruluşa kurucu üye olmuşlardır. Bu üç kuruluş (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu), bugünkü Avrupa Birliği'ne öncülük etmişlerdir.⁶³

Roma Anlaşması'nın ikinci maddesinde, topluluğun amaçları şu şekilde özetlenmiştir.

- Üye devletler arasında malların giriş ve çıkışlarında gümrük tarifelerinin, miktar kısıtlamalarının ve diğer bütün eş etkili tedbirlerin kaldırılması
- Üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük ve ticaret politikalarının belirlenmesi
- Üye devletler arasında kişilerin , hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını kısıtlayan faktörlerin giderilmesi
- Tarım sektöründe ortak bir politikanın belirlenmesi
- Ulaşım alanında ortak bir politikanın oluşturulması
- Topluluk içinde rekabeti bozucu uygulamalara başvurulmaması
- Üyelerin, ekonomik politikalarının koordinasyonunu ve onların ödemeler dengesindeki açıkları gidermeyi sağlayan yöntemlerin uygulanması
- Milli mevzuatların birbirlerine yaklaştırılmasının sağlanması
- İşçilerin istihdam imkanlarını iyileştirmek ve hayat seviyelerini yükseltmek için bir fon oluşturulması
- Yeni kaynakların bulunması yoluyla topluluğun ekonomik gelişmesini kolaylaştırmaya yönelik bir Avrupa Yatırım Bankası'nın kurulması
- Ticareti arttırma, ekonomik ve sosyal gelişme çabasını ortaklaşa sürdürmek amacıyla deniz aşırı ülke ve bölgelerin birleştirilmesi

⁶³ Karluk, a.g.e., s.39-42

Roma Anlaşması'nın imzalanmasından sonra, topluluğa üye ülkeler arasında Gümrük Birliği oluşturulması çalışmaları hız kazanmıştır. Gümrük Birliği'nin amacı, topluluğa üye ülkeler arasında gümrük tarifelerinin ve kotaların kaldırılması suretiyle bölge içi ticaretin serbestleştirilmesi ve dışarıya karşı ortak bir gümrük tarifesinin uygulanmasıdır. Roma Anlaşması'nda öngörülen iç gümrüklerin kademeli olarak azaltılması ve 12 yıl sonra sıfıra indirilmesi hedefi, 1968 yılında tarifelerde en son indirimin yapılması ile birlikte gerçekleştirilmiştir. İç gümrüklerin kaldırılmasından sonra, aynı yıl topluluk dışındaki ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesi hazırlanarak uygulamaya konulmuştur.

Roma Anlaşması'nda amaçlanan ekonomik birliğin ilk aşaması Gümrük Birliği ile gerçekleştirildikten sonra, ikinci aşamada ortak pazara geçiş hedeflenmiştir. Bu doğrultuda topluluk içinde işgücünün serbest dolaşımı öngörülmüştür. Yani, üye ülkelerden birinde yaşayan insanlar, izne tabi olmaksızın bir başka üye ülkeye göç etme ve orada çalışabilme hakkına sahip olacaktır. Ayrıca bu işçiler, çalıştıkları ülkelerdeki yerli işçilerle aynı hak ve sorumluluklara sahip olacaklardır. Benzer şekilde, kendi adına çalışanlarla serbest meslek sahiplerine de topluluk içinde istedikleri yerde iş kurma ve mesleklerini yürütme hakkı tanınmıştır.

Topluluğa üye ülkeler, menkul değer alım satımı, dolaysız yabancı sermaye yatırımları ve ticari kredileri serbestleştirme yönünde aldıkları bazı kararlardan sonra sermaye piyasalarının bütünleştirilmesi yönünde çalışmalara başlamışlardır.⁶⁴

1970'li yılların başında AET'ye aynı zamanda Avrupa Ortak Pazarı(European Common Market) da denilmeye başlanmıştır. Mal, hizmet, insan ve sermayenin serbest dolaşımını engelleyen çok sayıda fiziki, teknik ve mali engel nedeniyle bu sınırlı bir ortak Pazar uygulaması olmuştur. 1 Ocak

⁶⁴ Seyidoğlu, a.g.e., s.222-224

1993'te tam bir ortak Pazar oluşturabilmek amacı ile "Tek Pazar" uygulamasına geçilmiştir.

Roma Anlaşması'nda AET'nin belirli alanlarda ortak politikalar izlemesi öngörülmüştür. Bu alanlar şunlardır: Tarım politikası, rekabet politikası, ulaştırma politikası ve ticaret politikası. Daha sonra enerji, bilimsel araştırma, teknoloji, çevrenin korunması, vergi gibi alanlarda da ortak politikalar izlenmesi kararlaştırılmıştır. 1992 yılında Maastricht Anlaşması ile de parasal birliğin gerçekleştirilmesi, tüm mali, ekonomik ve sosyal politika konularında da benzer politikalar izlenmesi kabul edilmiştir.

7 Şubat 1992'de Hollanda'nın Maastricht şehrinde imzalanan ve resmi adı "Avrupa Birliği Anlaşması" olan Maastricht Anlaşması ile ekonomik bütünleşmenin son aşaması olan ekonomik ve parasal birlik aşamasına geçilmiştir. Maastricht Anlaşması, Avrupa Birliği'nin bir tür anayasası niteliğindedir. Bu anlaşma ile topluluğun adı da Avrupa Birliği olarak değiştirilmiştir.⁶⁵

Parasal birlik, 1999 yılında Euro'nun tek Avrupa parası olarak uygulamaya konması ile gerçekleştirilmiş, parasal birliğe İngiltere, Danimarka, Yunanistan ve İsveç dışında on bir üye katılmıştır. Parasal birliğe katılmak için üye ülkelerde enflasyon oranları, kamu açıkları, kamu borçları ve faiz oranlarının belirlenen sınırları aşmaması kararlaştırılmıştır. Aynı yıl ülkeler üstü bir statü ile kurulan Avrupa Merkez Bankası'na para politikası alanındaki yetkiler devredilmiştir.

Ayrıca Avrupa Birliği yurttaşlarına tüm üye ülkelerde oturma ve serbestçe dolaşma, seçme-seçilme vb. haklar verilmiş; haberleşme, ulaştırma, sağlık, tüketicinin korunması, kültür gibi pek çok konuda birliğin yetkileri arttırılmıştır.⁶⁶

⁶⁵ Karluk, a.g.e., s.85.

⁶⁶ Seyidoğlu, a.g.e., s.232.

Teknolojik gelişmelerin yaşandığı 1970'li yılları, ekonomik gelişmelerin yaşandığı 1980'li yıllar izlemiş, 1990'lı yıllara gelindiğinde ise kültürel değerler ve insan kaynaklarının öne çıktığı görülmüştür. Bu gelişmelerle birlikte dünyadaki güç dengelerinde de önemli değişiklikler gözlenmiştir. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra ABD, askeri alanda tek süper güç olmuştur. Geliştirilen çok sayıda önemli projenin hayata geçirilmesi ve dünya pazarlarında yerini alması sonucunda Doğu Asya, finans ve teknoloji alanında lider konuma yükselmiştir. 1990'larda önemi artmaya başlayan kültürel ve fiziksel değerlerde de Avrupa Birliği dünyadaki en önemli güç merkezi olmuştur.

3.2. AVRUPA BİRLİĞİ – TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

Avrupa Birliği – Türkiye ilişkilerinin temelinde Osmanlı döneminde başlayan batıya açılma yönünde çabalar yatmaktadır.

Türk toplumunda Tanzimat ile başlayan batıya açılma ve modernleşme çabaları, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı sonrasında çizdiği çerçevede içinde, yeni Cumhuriyet'in de kabul ettiği ilkelere biri olmuştur. Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş bir toplum yapısına kavuşması ve ileri medeniyetler seviyesine ulaşmasında, tüm askerlik hayatı boyunca savaştığı batılı ülkeler tarafından yaratılan uygarlığın dışında kalmasını doğru görmemiştir. Günümüzde olduğu gibi 1920'lerde de çağdaş uygarlığı batı temsil etmekteydi. Askeri ve politik alanda zafer kazanılan batıya, ekonomik alanda mağlup olmamak için onun maddi gücüne ulaşmak gerekirdi. Bu nedenle Atatürk, batı ile bağların geliştirilmesinden yanaydı.⁶⁷

⁶⁷ Karluk, a.g.e. s.389-390.

Dış politikasında Batıya yönelen Türkiye, II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan hemen hemen tüm batılı örgüt ve kuruluşların içinde yer almıştır. Bu nedenle, Altılar tarafından kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu'ndan uzak kalması düşünülemezdi. Ayrıca, topluluğu kuran bu altı ülke, halihazırda Türkiye ile sıkı ekonomik ve siyasal ilişki içinde olan ülkelerdi.

Türkiye'nin topluluğa katılmaya karar vermesinde etkili olan başlıca nedenler şunlardır.⁶⁸

- Sağlanacak ticari kolaylıklarla ihracatın artırılması
- Elde edilecek mali yardımlarla sanayileşmenin hızlandırılması
- Yunanistan'ın topluluğa tam üye olması ve Türkiye'nin dışarıda kalması durumunda, Batı Avrupa piyasasının kaybedilmesinden duyulan endişe
- NATO içinde yer alan, Batı kültür ve uygarlıklarını benimseyen bir Avrupa ülkesi olarak ileride kurulacak bir birliğin dışında kalınmak istememesi

Bu düşüncelerle Türkiye'nin Temmuz 1959'da topluluğa yaptığı başvuru, 12 Eylül 1963'te Türkiye'ye bir ortak üyelik statüsü verilmesini öngören Ankara Anlaşması ile sonuçlanmıştır. Bu anlaşmaya göre, Türkiye ile Avrupa Ekonomik topluluğu arasında bir gümrük birliği kurulacak ve daha sonra tam üyelik süreci başlatılacaktı. Planlanan hazırlık dönemi üç aşamadan oluşmaktadır. Hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve tam üyelik.

Hazırlık döneminde, Türk ekonomisinin gümrük birliğine geçiş için uygun düzeye getirilmesi amaçlanmıştır. Bunun için topluluk tarafından tek yanlı olarak Türkiye'ye bazı malların ithalatında gümrük tarifesi ödünleri verilmesi ve mali yardımlarda bulunulması öngörülmüştür. Bu bağlamda, Türkiye'nin pek çok önemli ihraç ürününe gümrüksüz ya da düşük tarifeli ithalat kolaylığı sağlanmış, özellikle altyapı ve sanayi projelerinin finansmanı amacıyla dış yardımda bulunulmuştur. Avrupa Yatırım Bankası tarafından

⁶⁸ Seyidoğlu, a.g.e., s.268

verilen bu krediler, Keban Barajı ve Birinci Boğaz Köprüsü projelerinde kullanılmıştır. AB'nin sağladığı tek taraflı avantajlara rağmen Türkiye, ihracatta beklenen artışı gerçekleştirememiştir.⁶⁹

Türkiye'nin geçiş dönemine girmek üzere toplulukla yaptığı görüşmeler neticesinde, 23 Kasım 1970'de Katma Protokol imzalanmış ve 1 Eylül 1971 tarihinden itibaren geçiş döneminin hükümleri fiilen uygulanmaya başlamıştır. Katma Protokol, geçiş döneminin gerçekleşme koşullarını, yöntemlerini, sürelerini, belirleyen bir anlaşma niteliğindedir. Bu dönemin asıl amacı, 1996 yılına kadar sanayi mallarını kapsayan bir gümrük birliği oluşturulmasıydı. Başlangıçta planlandığı biçimde gelişen ilişkiler, çeşitli konularda ortaya çıkan fikri ayrılıkları nedeniyle 1973'de bozulmaya başlamış, 1977'de tümüyle donma noktasına gelmiştir. 1980 yılında Türkiye'nin yeni ekonomik politikaları, demokratik rejime geçiş ve insan hakları alanında sağlanan ilerlemelerden sonra, Türkiye'nin yaptığı başvurular olumlu karşılık bulmaya başlamıştır. Bu gelişmelerin ardından 14 Nisan 1987'de Türkiye tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Tam üyelik başvurusu ile Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir dönem başlamıştır.

Tam üyelik başvurusunun temel sebepleri şöyle özetlenebilir: Türkiye'nin AB'ye tam üye olma isteği, yüzyılı aşkın zamandır sürdürdüğü ve Kurtuluş Savaşı sonrasında yeniden şekillendirerek yürütülen batılılaşma çabalarıyla yakından ilgilidir. Türkiye, AB'ye katılmayı batılılaşma girişimlerinin nihai amacı olarak görmüştür. Ekonomik yönden bakılınca, AB'ye tam üyelik ile Türkiye'nin 1980 sonrasında benimsediği dışa dönük kalkınma politikası için uygun bir ortam hazırlanması planlanmıştı. Dışa dönük kalkınma sürecinde, gerekli yapısal dönüşüm programlarının gerçekleştirilmesi ve kalkınmanın hızlandırılabilmesi için dış kaynağa ihtiyaç duyulmaktaydı. AB'ye tam üyelik başvurusunun kabul edilmesi halinde Türkiye, tek başına yüklendiği dışa açılma maliyetini düşürmüş olacaktı. Dış politika yönünden, özellikle Türkiye'nin Yunanistan'la Kıbrıs, kıta sahanlığı

⁶⁹ İktisadi kalkınma vakfı, **Avrupa Birliği Genişleme Süreci ve Türkiye**, İstanbul: İKV Yayınları, 2002. s.102-103

vb. konulardaki anlaşmazlıkları, Yunanistan'ın AB'ye katılmasından sonra Türkiye ile AB arasındaki sorunlar şekline dönüşmeye başlamıştır. Bu durum, Türkiye için dış politikada yalnız kalma tehlikesi yaratmaktaydı. Dış savunma açısından da, referandum sonucu AB'ye girmekten vazgeçen Norveç ve İzlanda bir yana bırakılırsa Türkiye, NATO'nun AB içinde yer almayan tek üyesi durumundaydı. Bu nedenle Türkiye, savunmasında etkin rol oynadığı Avrupa'nın, ekonomik ve siyasi örgütlenmesine de kabul edilmesi gerektiğini düşünüyordu.⁷⁰

Türkiye'nin tam üyelik başvurusu Şubat 1990'da reddedilmiştir. AB'nin Türkiye'yi tam üyeliğe kabul etmek istememesinin sebepleri üç başlık altında toplanabilir.⁷¹

- 1- Türkiye'de kişi başına düşen milli gelirin tüm AB ülkelerinin gerisinde olması, yüksek nüfus artış hızı, tarım sektörünün büyüklüğü, yüksek enflasyon, işsizlik gibi ekonomik faktörler
- 2- Son yıllarda önemli bazı adımlar atılmasına rağmen Türkiye'de gerçek bir demokratik sistemin olmayışı, insan hakları uygulamaları gibi siyasi faktörler
- 3- AB ülkeleri ile farklılıklara yol açan kültürel ve dini faktörler

Bu girişimin ardından karşılaşılan çeşitli sıkıntılara rağmen Ankara Anlaşması kapsamında ilişkiler sürdürülmüş, onuncu görüşmenin sonunda Türkiye-Avrupa Birliği arasında 1 Ocak 1996 tarihinde Gümrük Birliği Anlaşması imzalanmıştır.⁷²

2000'li yıllarda Avrupa Birliği, genişleme sürecinde Türkiye'yi dışlayan bir tutum izlemiştir. Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye'nin aday ülkeler arasında yer almaması, Avrupa Birliği ile ilişkilerin soğumasına yol açmıştır. Gösterilen tepkiler üzerine Cardif Zirvesi'nde Türkiye'nin Avrupa Birliği ailesi içinde yer

⁷⁰ İlhan Tekeli ve Selim İkin, **Avrupa Topluluğu III**, Ankara: Ümit Yayıncılık, 2000, s. 100-102.

⁷¹ İlhan Tekeli ve Selim İkin, a.g.e., s.107.

⁷² İktisadi kalkınma vakfı, a.g.e., s.100.

aldığı ifade edilmiştir. Avrupa Birliği'nin Kıbrıs Devleti'ni kuran Londra ve Zürich Anlaşmaları'na aykırı olarak Kıbrıs Rum Kesimi ile tam üyelik görüşmeleri başlatması ve bu görüşmelerin tam üyelik kararı ile sonuçlanması Türkiye'nin tepkisine yol açmıştır. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin NATO içinde ayrı bir güvenlik gücü kurarken Türkiye'yi bu oluşumun dışında bırakması hayal kırıklığı yaratmıştır. Daha sonra bu konuda Türkiye'nin endişelerini giderecek şekilde bazı düzenlemeler yapılmıştır.

Türkiye, tam üyelik yolunda hazırlıklarını yoğun bir biçimde sürdürmüş, Kopenhag siyasi kriterlerini karşılamak amacıyla bir çok yasada değişiklik öngören bir uyum paketi hazırlamış ve TBMM'den geçirmiştir. Avrupa Konseyi'nin 12 Aralık 2002'de Kopenhag'da yapacağı toplantıda tam üyelik görüşmeleri için bir tarih alma amacına yönelik olarak yoğun çaba harcanmış, güçlü bir kamuoyu baskısı oluşturulmuştur. Ancak Kopenhag Zirvesi'nde Kıbrıs Rum Kesimi ile birlikte on aday ülkenin tam üyelikleri onaylanırken Türkiye'ye müzakere tarihi verilmemiştir. Buna Türkiye'nin siyasi kriterleri tam olarak karşılamamış olması gerekçe gösterilmiştir.

Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye ile ilgili alınan kararlara göre Türkiye'nin demokratikleşme ve insan hakları gibi alanlarda göstereceği ilerlemeler Ekim 2004'teki İlerleme Raporu'nda ifade edilecek, bu rapor Aralık 2004'teki Zirve toplantısında görüşülecek ve eğer değerlendirme olumlu olursa Türkiye'ye müzakereler için kesin bir tarih verilecektir. Verilebilecek en erken müzakere tarihi Temmuz 2005'tir. Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye ile ilgili alınan bu kararı, Türkiye'nin Avrupa Birliği ailesi içindeki yerinin onaylanması biçiminde değerlendirmek mümkündür. Ancak, bu karar Türkiye'nin beklentilerini karşılamaktan uzaktır.

Kopenhag Zirvesinin ardından, Avrupa Komisyonu Türkiye ile ilgili olarak gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'ni 25 Mart 2003'te yayımlamıştır. Türk hükümeti de Ulusal Programı yeniden güncellenerek 24 Temmuz 2003'te Resmi Gazete'de yayımlamış, kamuoyuna açıklanan

gözden geçirilmiş Ulusal Program'da, kısa vadeli ve orta vadeli hedefler net bir şekilde belirtilmiştir.

2004 yılının Aralık ayında Brüksel'deki AB Konseyi Zirvesi'nde, Avrupa Komisyonu'nun 6 Ekim 2004'te hazırladığı rapor ve tavsiye kararı doğrultusunda Türkiye ile müzakerelerin 3 Ekim 2005 tarihinde başlamasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

3 Ekim 2005'te Brüksel'de gerçekleştirilen zirve ise çetin tartışmalar yaşanmasının ardından ancak gecenin geç saatlerinde Müzakere Çerçeve Belgesinin imzalanması ile Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. Müzakerelerin başlaması kararı gerek Türkiye basınında gerekse Avrupa ve Dünya basınında büyük yankı uyandırmıştır. Avrupa ve Dünya basını Türkiye için tarihi bir gün olduğu vurguları ile okuyucularına gelişmeyi duyururken Türkiye basınında yer alan yorumların çeşitlilik gösterdiğini de belirtmek gerekmektedir.

3.2.1. Ankara Anlaşması ve Katma Protokol

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin hukuki temeli, 12 Eylül 1963'de imzalanan ve 1964 yılında yürürlüğe giren Ankara Anlaşmasına dayanmaktadır. Ankara Anlaşması, taraflar arasında kişi, mal, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımını öngörmektedir. Buna ilave olarak anlaşma ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne -o zamanki adı ile Avrupa Ekonomik Topluluğu- tam üye olarak katılmasını öngörmektedir. Ortaklık anlaşması, hazırlık, geçiş ve son dönem olmak üzere, Türkiye'nin AET ile ilişkilerini üç dönemde düzenlemiştir. Bir çerçeve anlaşma niteliğindeki Ankara Anlaşmasında yer verilen hazırlık dönemi, 1970 yılında sona ermiştir. Geçiş dönemine ilişkin kuralların yer verildiği katma protokol 1973 yılında yürürlüğe girmiştir. Katma protokol, Türkiye ile AET arasında sanayi malları ticaretinde uygulanan

gümrük vergileri ve her türlü mali yükümlülükler ile miktar kısıtlamalarının(kotaların) kaldırılmasına ve Türkiye'nin AET'nin ortak gümrük tarifesine uyumuna ilişkin takvim ve kurallara yer vermiştir. Söz konusu belge ile, AET'nin, Türkiye'den ithal ettiği sanayi malları ithalatına uyguladığı her türlü gümrük vergisi, benzeri mali yükümlülükler ile miktar kısıtlamalarını kaldırması ve Türkiye'nin de 22 yıllık süre içinde Gümrük Birliği'nin gereklerini yerine getirmesi öngörülmüştür. Türkiye, 1978 yılında Gümrük Birliği çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getiremeyeceğini ileri sürerek Katma Protokolün 60. maddesi çerçevesinde yükümlülüklerini askıya aldığını açıkladı. 1980 yılında ise, Yunanistan'ın üyeliği ve Türkiye'de gerçekleşen 12 Eylül darbesi nedeniyle Türkiye ile AET arasındaki ilişkiler bir süre için tümüyle donduruldu. Bu olaydan kısa bir süre sonra da, 14 Nisan 1987'de Türkiye tam üyelik başvurusunda bulundu. Ankara yeniden Avrupa'nın gündeminde öne çıkmaya başladı.⁷³

3.2.2. Tam Üyelik Başvurusu

Tam üyelik başvurusuna ilişkin Komisyon görüşü, ilişkilerin geliştirilmesine yönelik önerilerle birlikte açıklanmıştır. Komisyon önerileri doğrultusunda hazırlanan ve "Matutes Paketi" olarak da bilinen işbirliği programı, yürürlük için gerekli olan "oy birliği" sağlanamadığı için uygulamaya konulamadı. Türkiye – AT Ortaklık Konseyi'nin 6 Mart 1995 tarihinde gerçekleştirdiği toplantıda, Gümrük Birliğine ilişkin kural ve ilkelerin yer aldığı 1/95 ve 2/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararları kabul edildi. 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla sanayi malları ile işlenmiş gıda ürünleri açısından Türkiye ile Avrupa Toplulukları arasında gümrük birliği yürürlüğe girdi. 1997 yılındaki Lüksemburg Zirvesinde, Türkiye'ye AB'ye aday ülkeler arasında yer verilmemesinin ilişkilerde yaşattığı kısa süreli belirsizlik, 1999 yılı Aralık

⁷³ İrfan Kaya Ülger, *Avrupa Birliği'nin ABC'si*, 2.b., Ankara: Sinemis Yayınları, 2003,s.89-90.

ayında Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin adaylığının teyidi ile ortadan kalktı ve ilişkiler yeniden canlanmaya başladı.⁷⁴

3.2.3. Helsinki Zirvesi Ve Sonrası

1999 yılı Aralık ayında AB Helsinki Zirvesinde Türkiye "Diğer aday ülkelerle eşit temelde" genişleme sürecine dahil edilmiştir. Bu gelişme, "hazırlanan katılım öncesi strateji ile ilişkilere güçlü bir ivme getirmiştir. Türkiye için geliştirilen katılım öncesi stratejisinin ana unsurlarını oluşturan, Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Kasım 2000'de yayınlandı. Söz konusu Katılım Ortaklığı Belgesi ile AB tarafında Türkiye'ye sağlanacak mali yardımları tek bir çatı altında toplayan Çerçeve Yönetmelik Mart 2001'de kabul edildi. Türkiye'nin Ulusal siyasi kriterlerinin yerine getirilmesi koşuluna bağlanmıştır. Türkiye 2001 yılından itibaren, Kopenhag siyasi kriterlerini yakalamaya dönük, anayasal ve yasal düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede, 3 Ekim 2001 tarihinde TBMM tarafından Anayasa'da gerçekleştirilen toplam 37 maddelik değişiklikten sonra, 3 Ağustos 2002 tarihinde de, Kopenhag Siyasi Kriterlerini yerine getirdiğinin 2004 Ekim ayında açıklanacak ilerleme raporunda tespit edilmesi şartıyla müzakerelerin gecikme olmadan başlatılması kararı alınmıştır.⁷⁵

⁷⁴ İrfan Kaya Ülger, a.g.e., s.90.

⁷⁵ İrfan Kaya Ülger, a.g.e., s.90-91.

3.2.4. Türkiye – Avrupa Birliği Mali İşbirliği

Katılım Öncesi Stratejisinin önemli bir unsuru olan “mali işbirliği” programı Türkiye için öngörülen mali yardımın tek bir çerçevede toplanması ve Katılım Ortaklığı Belgesinin kabul edilmesine ilişkin AB düzenlemeleri 2001 yılı Mart ayında yürürlüğe konulmuştur. Türkiye tarafından mali yardımların kullanılmasına ilişkin oldukça karmaşık olan prosedürü diğer aday ülkelere ilişkin uygulamaya yakınlaştırmayı öngören düzenleme 17 Aralık 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye’ye yönelik katılım öncesi mali yardıma ilişkin uygulamaya yakınlaştırmayı öngören düzenleme 17 Aralık 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak kişi başına düşen yardım miktarı olarak diğer aday ülkelerin oldukça gerisindedir. Yıllık 178 milyon Euro civarındaki mali yardımın kişi başına düşen miktarı yaklaşık 2,8 Euro/yıldır. Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için bu rakam kişi başına yaklaşık 30 Euro/yıldır.⁷⁶

3.2.5. Türkiye-Avrupa Birliği Ortaklık Organları

Avrupa Birliği’nin üçüncü ülkelerle yapmış olduğu anlaşmalarda, bu ülke hükümetinin temsilcileri ile AB Konseyi temsilcilerinden oluşan “karar alma yetkisine” sahip ortak organlara yer verilmektedir. Üye ülke temsilcilerinin yanında Konseye teknik danışmanlık yapmak üzere Komisyon da, oluşturulan bu organ toplantılarına katılmaktadır. Bu tür organların, özellikle ortaklık anlaşmalarının uygulanmasında önemli görev üstlenmelerinin nedeni, ortaklık anlaşmalarının genellikle, bir çerçeve anlaşma niteliğinde bulunmaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye-AT ortaklık ilişkisi çerçevesinde; Ortaklık Komitesi, Karma Parlamento Komisyonu, Türkiye-AT Karma İstişare Komitesi, Gümrük İşbirliği

⁷⁶ İrfan Kaya Ülger, a.g.e., s.91-92.

Komitesi, AT-Türkiye Gümrük Birliği Ortak Komitesi ve Ortaklık Komitesi Alt-Komiteleri organları oluşturulmuştur.⁷⁷

3.2.6. Gümrük Birliğinin Kurulması ve Sonrası

Türkiye ile Avrupa Toplulukları arasında 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Gümrük Birliği, Türkiye-AB ilişkilerinin kurumsallaştırılması sürecindeki en somut gelişmedir. Aynı zamanda Türkiye-AT Ortaklık ilişkisinin öngördüğü geçiş döneminin sonu ve diğer yandan da nihai aşamanın başlangıcıdır. Ankara Anlaşmasının 2. Maddesinde Anlaşmanın amacı "Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının istihdam seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile göz önünde bulundurarak taraflar arasındaki ticari, ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmek" olarak belirlenmiştir. Gümrük Birliği sonrasında Türkiye ile AB üyesi ülkeler arasındaki sanayi malları ile işlenmiş gıda ürünleri ticaretinde, (gıda ürünlerinin sanayi payı için) gümrük vergisi ve benzeri mali yükümlülükler kaldırılmıştır. Öte yandan Türkiye ile AB üyesi ülkeler arasındaki sanayi malları ile işlenmiş gıda ürünleri ticaretinde, miktar kısıtlamaları kaldırılmıştır. Gümrük Birliği ile birlikte Türkiye ayrıca AB'nin Ortak Gümrük Tarifesini uygulamaya başlamış ve ortak dış ticaret politikasına uyum sağlama hazırlıkları içine girmiştir. Bu ana ilkelere ilave olarak AB rekabet mevzuatı, devlet yardımları, fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması, patent ve standardizasyon gibi ekonomide ve dış ticarete yapısal değişiklik içeren bir çok konu gümrük birliği çerçevesine dahil edilmiştir.⁷⁸

⁷⁷ İrfan Kaya Ülger, a.g.e., s.92-93.

⁷⁸ İrfan Kaya Ülger, a.g.e., s.93-94.

3.2.7. Amsterdam Zirvesi

Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları, 16-17 Haziran 1997'de Dönem Başkanlığı'nı yürüten Hollanda'nın ev sahipliğinde Amsterdam'da bir araya gelmişlerdir. Zirvenin önemi, hükümetler arası konferans çalışmalarının tamamlanmış olduğunun açıklanması ve kurucu antlaşmalarda yapılacak değişiklikler açısından kapsamlı bir taslak metnin ortaya çıkmasıdır. Amsterdam Antlaşması 2 Ekim 1997'de AB üyesi ülkelerin Dışişleri Başkanlarıca imzalanmış, 1 Mayıs 1999'da 15 üyenin anayasal süreçleri içinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Amsterdam Anlaşmasıyla Avrupa Birliği üyeliği ile ilgili yazılı olarak anlaşmalara ilk defa giren bazı şartlar getirilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uyma tam üyelik için yazılı bir şart olmuştur. Sözleşmeye uymayan veya zaman içinde bu ilkelere aykırı davranma eğilimini sıklıkla gösteren üye ülkelerin AB Konseyindeki oy hakkı, diğer ülkelerin üçte birinin teklifi ve oybirliği ile karar alınması şartıyla, askıya alınabilecektir.⁷⁹ Özellikle insan hakları ile ilgili bu madde insan hakları uygulamaları konusunda eleştirilere hedef olan Türkiye için Avrupa Birliği sürecinin zorlu geçebileceğinin bir göstergesi olmuştur.

Aynı zamanda kamu sağlığı ve tüketicinin korunması gibi konularda topluluk politikaları da Amsterdam Anlaşmasıyla getirilmiştir.

3.2.8. Gündem 2000 Raporu

AB Komisyonun, katılım öncesi stratejisine esas teşkil etmek üzere hazırladığı önerilerden oluşan Gündem 2000 raporunu 16 Temmuz 1997'de

⁷⁹ <http://www.deltur.cec.eu.int/> Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu

açıklamıştır. Rapor AB'nin aday ülkeler ile ilişkilerini ne şekilde geliştireceği ve genişlemenin etkileri ile ilgili ayrıntılı bir çözümlenmesi kapsıyordu. Komisyon hiçbir aday ülkenin Kopenhag Kriterlerini tam olarak yerine getiremediğinin altını çizerek ancak orta vadede yerine getirilebilecek 5 aday ülkeyi tespit etmiştir. Türkiye tarafından da merakla beklenen bu rapor, içeriği itibarıyla Ankara'ya yeni bir hayal kırıklığı yaşatmıştır. Raporla, Doğu Avrupa ülkeleri ile Kıbrıs Rum Yönetiminin iki dalga şeklinde 2000'li yıllarda AB'ye tam üye olmaları öngörülüyordu. İlk dalga içine "Kopenhag Kriterleri"ne en fazla uyum gösterebilme yeteneğine sahip olduğu düşünülen Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ve Estonya alınırken, söz konusu kriterlere göre daha geri durumda bulunan ikinci dalgaya ise Slovakya, Litvanya, Letonya, Bulgaristan ve Romanya dahil edilmiştir. Güney Kıbrıs Rum yönetimi de, daha önce verilen bir kararla söz konusu genişlemeye alınmıştır. Türkiye'ye bu ikinci dalgada bile yer verilmemiştir.

Türkiye belgede ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. AB'nin genişleme hedefleri içinde Türkiye yer almamaktadır. Türkiye söz konusu belgede, aday ülke olarak bile sayılmamakta ve sadece stratejik açıdan Avrupa için önemli bir partner olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım Türkiye'yi Gümrük Birliği'nin dar kalıplarından çıkartmamayı hedefler gibi gözükmektedir.⁸⁰

3.2.9. Lüksemburg Zirvesi

Özellikle AB'nin genişleme stratejisinin belirli bir sistematik içinde gündeme getirildiği 9-10 Aralık 1994 Essen Zirvesinden bu yana, Türkiye AB'nin genişleme politikasının içerisinde olmaya ve AB'den olumlu yanıtlar alma çabalamıştır.

⁸⁰ Haluk Günuğur, **Ankara Anlaşmasından Lüksemburg Zirvesi'ne Türkiye-AB İlişkileri**, Asomedyo Ankara Sanayi Odası Yayın Organı, s.45

AB, bu toplantıda Doğu Avrupa ve Batlık ülkelerinin tam üyeliklerine yeşil ışık yakmıştır. Türkiye ise lambada ilk sıradayken yanından diğer arabaların geçmesine şahit olmak zorunda kalmıştır. Hep bir sonraki Zirvede lambanın en azından sarı yanacağı ümidini yaşayan Türkiye, bunun özellikle Lüksemburg Zirvesinde sararacağına daha da kırmızılaştığını görmüştür.⁸¹

Sonuç olarak bu anlaşmaya bakıldığında, Türkiye'nin tüm üyeliğe ehil ülke olarak kabul edilmiş ama tam üye adayı olarak kabul edilmemiş olduğu görülmektedir. Türkiye Londra'da yapılacak Avrupa Konferansına davet edilmiştir.

3.2.10. Cardiff ve Viyana Zirveleri

Türkiye'nin sert tepkisine yol açan Lüksemburg kararları, İngiltere'nin Dönem Başkanlığı'nda 15-16 Haziran 1998 tarihinde toplanan Cardiff Zirvesinde Yumuşatılmaya çalışılmıştır.

Belgede, Türkiye'nin üyelik için ehil olduğu tanımlamasından vazgeçilip bunun yerine üyelik adayı olarak tanımlama yapılmıştır. Bu arada Kopenhag Kriterleri vurgusu bu zirvede de yapılmıştır.

Sonuçta Cardiff Zirvesi, Türkiye'nin üyeliği açısından yeni bir durum ortaya çıkarmamıştır. Bir sonraki zirve 1 Temmuzdan itibaren AB Dönem Başkanlığını üstlenen Avusturya'nın Başkenti Viyana'da yapılmıştır.⁸²

11-12 Aralık 1998'de Viyana'da yapılan Zirvede genişleme süreci ele alınmıştır. Zirve sonuçlarında, Türkiye'yi tam üyeliğe hazırlamak için Avrupa Stratejisinin ilerletilmesi ve ilişkilerin geliştirilmesine önem verildiği

⁸¹ Faruk Şen, Çiğdem Akkaya ve Reyhan Güntürk, **2000 Yılı'nın Eşiğinde Avrupa ve Türkiye**, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 1999, s.25

⁸² Faruk Şen, Çiğdem Akkaya ve Reyhan Gümrük, a.g.m.

vurgulanmıştır. Dolayısıyla Viyana Zirvesi, Türkiye'yle ilişkiler açısından mevcut durumun teyidi niteliği taşımaktadır.⁸³

3.2.14. Köln Zirvesi

Almanya'da Ekim 1998'de göreve gelen Sosyal Demokrat-Yeşiller koalisyon hükümeti, Hıristiyan Demokratlardan farklı olarak, Türkiye-AB ilişkileri konusunda daha ılımlı bir yaklaşım sergilemeye başlamıştır. Almanya'nın Türkiye'nin adaylığına karşı bu tarihe kadar sergilemiş olduğu olumsuz tutum dikkate alındığında bu gelişme son derece önemli olarak görülmüştür. Ne var ki, 3-4 Haziran 1999 tarihlerinde yapılan Köln Zirvesinde, Almanya tarafından hazırlanan ve Türkiye'nin beklentilerini karşılayabilecek nitelikteki taslak metin, İngiltere ve Fransa desteğine rağmen, Yunanistan'ın ve diğer bazı üye ülkelerin olumsuz tutumları sonucunda reddedilmiştir. Yine de ilişkilerdeki tikanıklık yavaş yavaş açılma sürecine girmiştir.

3.2.12. Brüksel Zirvesi

AB üyesi 15 ülkenin Devlet ve Hükümet Başkanlarının katıldığı Brüksel Zirvesi, 24 Ekim 2002 akşamı başlamıştır. Brüksel Zirvesinin, Aralık 2002 tarihinde yapılacak ve genişlemeye ilişkin önemli kararların alınması hedeflenen Kopenhag Zirvesi öncesinde, AB bünyesindeki problemlere çözüm getirmesi beklenmiştir.

AB yetkilileri Zirve öncesinde Türkiye ile ilgili çeşitli açıklamalar yapmışlardır. AB Komisyonunun genişlemeden sorumlu üyesi Günter

⁸³ Nihat Karademir, <http://www.metu.edu.tr>

Verheugen, "Türkiye ile ilişkilerde, Helsinki'de belirlediğimiz strateji çok başarılı oldu. Umulandan daha iyi sonuçlar aldık. Türkiye'yi cesaretlendirmeye devam etmek gerekiyor" demiştir. Fransa Dışişleri Bakanı Dominique De Villepin, Brüksel Zirvesinden Türkiye'ye cesaret verici net bir mesaj gönderilmesi gerektiğini söylemiştir. Dominique De Villepin, "Türkiye büyük ilerlemeler kaydediyor, ancak henüz siyasi kriterleri tamamen yerine getirmedir" demiştir. Brüksel Zirvesinde, Türkiye'nin çabalarını gereği gibi değerlendirmenin yöntemini bulmayı deneyeceklerini söyleyen Fransız Bakan, 15 AB ülkesinin, Türklere, iyi yolda olduklarını ve bu gidiş AB'nin desteklediğini açıkça ifade etmenin yolunu bulmaları gerektiğini anlatmıştır. Dominique De Villepin, Kıbrıs sorununun, Kopenhag Zirvesi öncesine bir çözüme ulaştırılmasının esas olduğuna da değinerek, "Çözüm, Kıbrıs açısından, tam üyelik için bir ön koşul değil ama bir uzlaşmaya varmayı denememiz önem taşıyor" demiştir.

3.2.14. Kopenhag Zirvesi

2002 yılındaki Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye ile ilgili olarak;

- Gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'nin hazırlanması
- Müktesebat uyum çalışmalarının yoğunlaştırılması
- Gümrük Birliğinin geliştirilip, derinleştirilmesi
- Mali işbirliğinin önemli miktarda artırılması
- Türkiye'ye verilecek mali yardımların katılım başlıklı bütçe kalemine alınması yönünde kararlar alınmıştır.

Bu gelişmeler ışığında Avrupa Komisyonu Türkiye ile ilgili olarak gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'ni 25 Mart 2003'te yayımlamıştır. Türk hükümeti de Ulusal Programı yeniden güncellenerek 24 Temmuz 2003'te Resmi Gazete'de yayımlamıştır. Kamuoyuna açıklanan gözden

geçirilmiş Ulusal Program'da, kısa vadeli ve orta vadeli hedefler net bir şekilde belirtilmektedir.

2004 yılının Aralık ayında Brüksel'deki AB Konseyi Zirvesi'nde, Avrupa Komisyonu'nun 6 Ekim 2004'te hazırladığı rapor ve tavsiye kararı doğrultusunda Türkiye ile müzakerelerin 3 Ekim 2005 tarihinde başlamasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

Söz konusu Avrupa Birliği Konseyi Zirvesi sonrasında 17 Aralık Sonuç Bildirgesi yayımlanmıştır. Aşağıda Sonuç Bildirgesi'nde yer alan Türkiye'yi ilgilendiren paragraflar :

Türkiye

17. Avrupa Konseyi, Helsinki'de, Türkiye'nin diğer aday ülkelere uygulanan aynı kriterler temelinde, Birliğe katılması mukadder bir aday ülke olduğu üzerinde mutabık kaldığını ve bilahare Aralık 2004'teki toplantısında, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirdiğinin Komisyon'un hazırladığı bir rapor ve tavsiyeye dayanarak kararlaştırması halinde, Avrupa Birliği'nin Türkiye'yle katılım müzakerelerini gecikmeksizin başlatacağına ilişkin olarak Türkiye hakkında kabul ettiği geçmiş sonuç bildirimlerini göz önünde bulundurdu.

18. Avrupa Konseyi, Türkiye'nin geniş kapsamlı reform sürecinde kaydettiği kararlı ilerlemeyi memnuniyetle karşıladı ve Türkiye'nin reform sürecini sürdüreceğine olan güvenini ifade etti. Konsey ayrıca, Türkiye'nin Komisyon tarafından belirlenen altı yasal düzenlemeyi yürürlüğe koyma yolundaki çabalarını etkin bir şekilde sürdürmesini bekler. Siyasi reform sürecini geriye dönülmez kılmayı ve özellikle temel özgürlükler ve insan haklarına tam saygı açısından reformların tam, etkin ve kapsamlı olarak uygulanmasını teminat almak amacıyla, bu süreç, işkence ve kötü muameleye karşı sıfır tolerans politikasının uygulanması da dahil, Komisyon'un 2004 rapor ve tavsiyesinde endişe kaynağı olarak belirlenen tüm noktaları ele alarak Konsey'e düzenli olarak rapor sunmayı sürdürmeye çağrılan Komisyon tarafından yakından izlenmeye devam edilecek. Avrupa Birliği, reform sürecindeki öncelikleri

ortaya koyan Katılım Ortaklığı temelinde siyasi reformlardaki ilerlemeyi yakından izlemeyi sürdürecektir.

19. Avrupa Konseyi, Birliğe on yeni üye devletin katılmış olduğunu göz önünde bulundurarak, Türkiye'nin, Ankara Antlaşması'nın uyarlanmasına yönelik Protokolü imzalama kararını memnuniyetle karşıladı. AB Konseyi bu bağlamda, 'Türk Hükümeti, müzakerelerin fiilen başlamasından önce ve Avrupa Birliği'nin mevcut üyeliğine dair uyarlamalar üzerinde anlaşmaya varılarak sonuçlandırıldıktan sonra, Ankara Antlaşması'nın uyarlanmasına ilişkin Protokolü imzalamaya hazırdır' şeklinde Türkiye tarafından yapılan beyandan da memnuniyet duyar.

20. Avrupa Konseyi, iyi komşuluk ilişkilerine koşulsuz bağlılık ihtiyacını vurgulayarak, Türkiye'nin komşularıyla ilişkilerinde kaydedilen iyileşmeyi ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde yer alan anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesi ilkesine uygun olarak, sınır anlaşmazlıklarının çözümlenmesine yönelik olarak ilgili üye ülkelerle çalışmaya devam etmeye hazır olmasını memnuniyetle karşıladı. AB Konseyi, önceki sonuçlara, özellikle bu konudaki Helsinki Sonuçlarına uygun olarak, henüz çözümlenmemiş sorunlara ilişkin durumu gözden geçirdi ve bu amaca yönelik araştırmacı görüşmeleri memnuniyetle karşıladı. Konsey, bununla bağlantılı olarak, katılım süreci üzerinde yansımaları olan çözülmemiş anlaşmazlıkların, gerektiği takdirde çözüm bulunması amacıyla Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi gerektiğine dair görüşünü teyit etti. AB Konseyi, uygun gördüğü şekilde gözden geçirmek üzere, kaydedilen gelişmelerden haberdar edilecek.

21. AB Konseyi, Avrupa Parlamentosu'nun 15 Aralık 2004 tarihinde kabul edilen kararını not eder.

22. AB Konseyi, Komisyon tarafından belirlenen altı başlık altındaki hukuksal düzenlemenin kabul edilmesinden memnuniyet duyar. Yukarıda yazılanlar ile, Komisyon raporu ve tavsiyesi ışığında, Komisyon tarafından belirlenen altı başlık altındaki hukuksal düzenlemeyi yürürlüğe koyması şartıyla Türkiye'nin, Kopenhag siyasi kriterlerini katılım müzakerelerine başlamak açısından yeterli ölçüde karşıladığına karar verdi. AB Konseyi, Komisyon'u, 23. paragraf temelinde Türkiye'yle müzakerelerin çerçevesi hakkında bir

öneri sunmaya davet etti. 3 Ekim 2005 tarihinde müzakereleri açmak üzere, Konsey'i bu müzakere çerçevesi üzerinde anlaşma sağlamaya çağırdı.⁸⁴

3.2.14. Brüksel Zirvesi (3 Ekim 2005)

3 Ekim 2005 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen Zirve Türkiye için büyük önem taşımaktaydı. Kopenhag'da iki yıl önce verilen 'tarih için tarih' olarak yorumlanan karar bu zirvede müzakerelerin başlayacağını belirtmekteydi. Müzakerelere başlama kararının metni üzerinde uzun süren tartışmalar ve pazarlıklar yaşanmış, Avrupa Birliği Üye ülkelerinden özellikle Avusturya'nın olumsuz tutumu Türkiye'nin tavır koymasına, daha önce verilen sözlerin yerine getirilmediği sitemiyle birlikte Türk heyetinin kendi şartlarını bildirmelerinin ardından Türkiye'de beklentileri ve çıkacak olumlu sonucun ardından Zirve'ye katılma kararı almasına neden olmuştur.

3 Ekim 2005 gecesini geç saatlere kadar süren çalışmaların ardından Müzakere Çerçeve Belgesi ancak netleştirilmiş ve ardından Brüksel'e giden Türk heyeti belgeyi imzalamıştır. Müzakere Çerçeve Belgesi üzerinde önemli tartışmalar yaşanmış, Hükümetin Çerçeve Belgesinin metnini muhalefet partilerinden ve Türkiye kamuoyundan sakladığı, işi oldu bittiye getirmeye çalıştığı şeklinde eleştiriler yöneltilmiş, TBMM'ye anlaşma metninin getirilmesi gerektiği iddia edilmiştir. Sonuç olarak 3 Ekim 2005'te yapılan Brüksel Zirvesi'nde Avrupa Birliği Türkiye ile Müzakerelere başlama kararı alınmıştır.

Araştırmanın konusu da Türkiye basınının özellikle 3 Ekim 2005 Avrupa Birliği – Türkiye Müzakerelere başlama kararı çerçevesinde farklı organlarca kamuoyunun nasıl yönlendirilmeye çalışıldığının irdelenmesidir. Brüksel Zirvesi'nde Türkiye'nin uzun zamandır hedeflediği Avrupa Birliği

⁸⁴ <http://www.deltur.cec.eu.int/> Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu

üyeliği ile ilgili önemli bir karar alınırken Türkiye'den yerine getirilmesi istenen taleplerde de bulunulmuştur. Bu taleplerin Hükümet tarafından yerine getirilmesiyle ilgili bir kısım eleştiriler yapılırken bir yandan da müzakerelere başlama kararını başarı olarak niteleyenlerin olduğu da görölmüştür.

4. CUMHURİYET, HÜRRİYET VE YENİÇAĞ GAZETELERİNDE YER ALAN AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLGİLİ YAZI TÜRLERİNİN İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

4.1- ELDE EDİLEN BULGULAR

Ulusal çapta yayın yapan gazetelerden Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinin 3 -17 Ekim 2005 tarihleri arasında yayımlanmış 15 günlük zaman dilimini kapsayan nüshaları niceliksel ve niteliksel çözümleme yolu ile incelemeye alınarak bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır.

4.1.1. Gazete Yazı Türlerinin Niceliksel Çözümlemesi

Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinin 3 Ekim 2005 – 17 Ekim 2005 arasındaki nüshaları niceliksel çözümlemeye tabi tutulmuştur.

GAZETE YAZILARININ GÜNLERE DAĞILIMI	GAZETELER					
	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
3 Ekim 2005	25	12	19	9	17	8,5
4 Ekim 2005	37	16	42	18	29	14,5
5 Ekim 2005	53	23,3	59	26	37	19
6 Ekim 2005	30	13,1	26	11	27	14
7 Ekim 2005	16	7	17	8	20	9
8 Ekim 2005	12	5,3	13	6	23	11,5
9 Ekim 2005	14	6,2	10	4	13	6,5
10 Ekim 2005	12	5	5	2	13	6,5
11 Ekim 2005	9	4	6	2,5	11	5
12 Ekim 2005	5	2	7	3	1	0,5
13 Ekim 2005	6	2,5	12	4,5	2	1
14 Ekim 2005	1	0,4	10	4	3	1,5
15 Ekim 2005	2	0,8	3	1,2	3	1,5
16 Ekim 2005	3	1,2	2	0,8	1	0,5
17 Ekim 2005	3	1,2	-	-	1	0,5
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 1: Gazete Yazılarının Günlere Göre Sayı Ve Oranları

3 Ekim 2005 – 17 Ekim 2005 tarihleri arası nüshaları çözümlenmeye tabi tutulan Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinde toplam gazete yazı türleri sayılarının birbirine yakın olduğunu görmekteyiz. Günlere göre dağılımında ise dikkat çeken gazete yazı türlerinin yoğun olduğu günlerinin ve azaldığının gözlemlendiği günlerin gazeteler arasında paralellik göstermesidir. Gazete yazı türleri, müzakerelere başlama kararının verileceği gün olan 3 Ekim’de, belirsizliğin sürdüğü 4 Ekim’de ve müzakerelere başlama kararının ayrıntılarıyla birlikte yer aldığı 5 Ekim’de çok sayıda bulunurken, devam eden günlerde aşamalı olarak sayıca azaldığı görülmüştür. Müzakerelerin Türkiye açısından zorlu geçeceğine yönelik yorumların yoğunluğu basın organlarında, özellikle 5 Ekim’e kadar, tartışmaya uygun bir zemin bulunmasını sağlamıştır.

GAZETE ADI	Gazete Yazı Türü	3 Ekim 2005		4 Ekim 2005		5 Ekim 2005		6 Ekim 2005		7 Ekim 2005	
		SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
CUMHURİYET	Haber	14	56	26	70	41	77	19	67	7	44
	Rapor	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-
	Röportaj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yorum	11	44	11	30	11	21	11	33	9	56
	Toplam	25	100	37	100	53	100	30	100	16	100
HÜRRIYET	Haber	16	84	28	66	41	68	15	58	9	53
	Rapor	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-
	Röportaj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yorum	3	16	13	32	18	32	11	42	8	47
	Toplam	19	100	42	100	59	100	26	100	17	100
YENİÇAĞ	Haber	11	64	16	55	24	64	20	74	12	60
	Rapor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Röportaj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yorum	6	36	13	45	13	36	7	26	8	40
	Toplam	17	100	29	100	37	100	27	100	20	100

GAZETE ADI	Gazete Yazı Türü	8 Ekim 2005		9 Ekim 2005		10 Ekim 2005		11 Ekim 2005		12 Ekim 2005	
		SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
CUMHURİYET	Haber	4	33	7	50	6	50	6	67	2	40
	Rapor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Röportaj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yorum	8	67	7	50	6	50	3	33	3	60
	Toplam	12	100	14	100	12	100	9	100	5	100
HÜRRIYET	Haber	8	61	3	30	5	100	2	33	4	57
	Rapor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Röportaj	-	0	1	10	-	-	1	17	-	-
	Yorum	5	39	6	60	-	-	3	50	3	43
	Toplam	13	100	10	100	5	100	6	100	7	100
YENİÇAĞ	Haber	16	70	7	54	6	46	6	55	-	-
	Rapor	-	-	1	7,5	-	-	-	-	-	-
	Röportaj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yorum	7	30	5	38,5	7	54	5	45	1	100
	Toplam	23	100	13	100	13	100	11	100	1	100

GAZETE ADI	Gazete Yazı Türü	13 Ekim 2005		14 Ekim 2005		15 Ekim 2005		16 Ekim 2005		17 Ekim 2005		GENEL TOPLAM	
		SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	SAYI	ORAN (%)	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
CUMHURİYET	Haber	5	83	1	100	1	50	2	67	1	33	142	63
	Rapor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,3
	Röportaj	-	-	-	-	-	-	1	-	1	33	2	0,7
	Yorum	1	17	-	-	1	50	-	33	1	33	83	36
	Toplam	6	100	1	100	2	100	3	100	3	100	228	100
HÜRRIYET	Haber	5	42	1	10	2	67	1	50	-	-	140	60
	Rapor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,5
	Röportaj	-	-	1	10	-	-	-	-	-	-	3	1,5
	Yorum	7	58	8	80	1	33	1	50	-	-	87	38
	Toplam	12	100	10	100	3	100	2	100	-	-	231	100
YENİÇAĞ	Haber	2	100	1	33	1	33	-	-	-	-	122	61
	Rapor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,5
	Röportaj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yorum	-	-	2	67	2	67	1	100	1	100	78	38,5
	Toplam	2	100	3	100	3	100	1	100	1	100	201	100

Tablo 2: Gazete Yazı Türlerinin Günlere Göre Sayı Ve Oranları

Gazete yazı türleri incelendiğinde her üç gazetede de en çok sayıda haberin 5 Ekim tarihinde çıktığı belirlenmiştir. Cumhuriyet gazetesinde toplam haber sayısının % 63'ünü haber oluştururken % 36 oranında da yorum yer almıştır. Rapor ve röportaj sayısının toplam % 1 'lik bir dilimi oluşturduğu belirlenmiştir. Cumhuriyet gazetesinde 3 Ekim – 17 Ekim 2005 tarihleri arası yayımlanmış yazı türlerinde 1 adet rapor ve 2 adet de röportaj olduğu belirlenmiştir. Hürriyet gazetesinde de 142 habere karşılık 83 yoruma yer verilmiş ve bu gazetede de rapor ve röportaj oranları toplam %2 olmuştur. Hürriyet gazetesinde söz konusu tarihler arası yayımlanmış rapor sayısı 1 röportaj sayısı ise 2 olarak tespit edilmiştir. Yeniçağ gazetesinde 122 habere yer verilirken 78 yorum ve 1 de rapor yayımlanmıştır. 3 – 17 Ekim 2005 tarihleri arasında Yeniçağ gazetesinde yayımlanmış röportajın bulunmadığı belirlenmiştir.

Gazete Yazı Türünün Yer Aldığı Sayfa	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
1. Sayfa	36	16	29	13	38	19
İç Sayfalar	192	84	202	87	163	81
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 3: Gazete Yazı Türlerinin Yer Aldığı Sayfalar

Hürriyet gazetesinde yayımlanmış yazı türleri incelendiğinde birinci sayfada yer alanların iç sayfada yer alan haberlere oranla az sayıda olduğu belirlenmiştir. Yeniçağ gazetesinin birinci sayfada en fazla yazı türünün bulunduğu gazete olduğu belirlenmiştir. Cumhuriyet gazetesinin yazı türlerinin ise %16'lık bir oranla birinci sayfada yer aldığı belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre Yeniçağ gazetesi Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri ile ilgili konulara 1. sayfada yer vererek söylemini gündeme yerleştirmeye çalışmıştır.

Gazete Yazı Türünün Sayfa İçindeki Yeri	CUMHURİYET		HÜRRIYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Sağ Üst Köşede	52	23	60	25	29	14,5
Sağ Alt Köşede	23	10	15	7	4	2
Sağ Ortada	15	6	19	9	7	3,5
Orta Üstte	21	9	13	6	13	6,5
Orta Altta	21	9	19	9	39	19
Tam Ortada	23	10	23	10	36	18
Sol Üst Köşede	32	14	43	18	37	18,5
Sol Alt Köşede	25	12	13	6	15	7,5
Sol Ortada	14	6	22	9	14	7
Tüm Sayfa	2	1	3	1	7	3,5
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 4: Gazete Yazı Türünün Sayfa İçindeki Yeri

Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinde yer alan yazı türlerinin sayfa içindeki yerleri incelendiğinde Cumhuriyet gazetesinde en fazla yazı türüne sayfanın sağ üst köşesinde yer verildiği ve sonrasında da sırasıyla sol üst köşede, sol alt köşede, sağ alt köşede ve tam ortada olarak yer verildiği belirlenmiştir. Hürriyet gazetesinde en fazla oranda yazı türüne sayfasının sağ üst köşesinde daha sonra da sol üst köşede, tam ortada, sol ortada, orta altta ve tam ortada olarak yer verildiği belirlenmiştir. Yeniçağ gazetesinde en

çok yazı türüne orta altta yer verildiği belirlenirken sonrasında sol üst köşe, tam orta ve sağ üst köşede en çok yazı türüne yer verildiği belirlenmiştir. Avrupa Birliği konulu yazı türleri tüm sayfa olarak Cumhuriyet gazetesinde 2, Hürriyet gazetesinde 3 ve Yeniçağ gazetesinde de 7 kez yer almıştır. 3 gazetenin de sayfanın bütününde yer verdiği yazı türleri ile konuyu gündeme getirdiği belirlenmiştir.

Gazete Yazı Türünün Konu İçeriği	CUMHURİYET	HÜRRİYET	YENİÇAĞ
	KAPLADIĞI ALAN	KAPLADIĞI ALAN	KAPLADIĞI ALAN
Dış Politika	266 cm ²	257 cm ²	279 cm ²
İç Politika	53 cm ²	274 cm ²	307 cm ²
Ekonomi	236 cm ²	147 cm ²	170 cm ²
Sosyal Ve Kültürel	87 cm ²	326 cm ²	169 cm ²
Diğer	-	-	-

Tablo 5: Gazete Yazı Türünün Konu İçeriğine Göre Kapladığı Ortalama Alan

İçerik çözümlemede konu içeriklerine göre ayrılan ortalama alan da belirlenmiştir. Buna göre Cumhuriyet gazetesinin Avrupa Birliği – Türkiye ilişkilerine en çok dış politika ve ekonomi ağırlıklı olarak yer verdiği saptanmıştır. Oransal olarak Cumhuriyet gazetesinin iç politika ve sosyal-kültürel konulu yazı türlerine daha az yer verdiği gözlenmiştir. Hürriyet gazetesi ise birbirine yakın oranlarla sosyal ve kültürel, iç politika ve dış politika ağırlıklı olarak yer vermiştir. Yeniçağ gazetesi iç politikaya en yüksek oranda yer verirken dış politika da iç politika konulu yazı türüne en yakın konu olarak belirlenmiştir.

Gazete Yazı Türünün Üretildiği Haber Organizasyonu	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Kendi Üretimi	190	83	207	89	186	92
Haber Ajanslarının Üretimi	17	8	2	1	-	-
Karma Üretim	21	9	22	10	15	8
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 6: Gazete Yazı Türünün Üretildiği Haber Organizasyonu

Cumhuriyet gazetesinde yer alan metinler büyük oranda kendi üretimi olarak belirlenmiştir. Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinde de metinlerin ağırlıklı olarak kendi üretimleri olduğu gözlenmektedir. Haber ajanslarının ürettiği metinlere en fazla oranda yer veren gazetenin Cumhuriyet gazetesi olduğu belirlenmiştir.

Gazete Yazı Türünün Yapılış Nedeni	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Basın Toplantısı - Açıklama	92	40	77	33	78	38
Toplantı	69	30	88	38	65	32
Konuşma-Miting	17	7,5	26	11	25	12,5
Araştırma	45	20	34	15	11	5,5
Diğer	5	2,5	6	2	22	12
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 7: Gazete Yazı Türünün Yapılış Nedeni

Cumhuriyet gazetesinde yazı türlerinin yapılış nedeni en fazla oranda basın toplantısı ve açıklamalar olarak belirlenmiştir. Hürriyet gazetesinde yapılış nedeni olarak en fazla toplantılar olurken basın toplantısı ve açıklamalar da ikinci olarak belirlenmiştir. Yeniçağ gazetesinde de yapılış nedenleri açısından en yüksek oran basın toplantısı ve açıklamalar olarak

belirlenmiştir. Hürriyet gazetesinde yapılaş nedeni olarak toplantı en yüksek orana sahipken diğer gazetelerde basın toplantısı ve açıklamaların, gazete türünün yapılaş nedenleri arasında, en yüksek orana sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya dayalı yazılara Cumhuriyet gazetesinde % 20, Hürriyet gazetesinde %15 oranında yer verilirken Yeniçağ gazetesinde %5,5 gibi düşük bir oranda yer verildiği belirlenmiştir.

Gazete Yazı Türünde Ana Başlığın Özellikleri	CUMHURİYET		HÜRRIYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Yalnızca Bir Ana Başlığa Sahip	98	43	155	68	132	65
Bir Ana Başlık ve Üst Başlığa Sahip	85	37	14	5	5	3
Bir Ana Başlık ve Alt Başlığa Sahip	4	2	55	24	53	27
Bir Ana Başlık, Üst Başlık ve Alt Başlığa Sahip	41	18	7	3	11	5
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 8: Gazete Yazı Türünde Ana Başlığın Özellikleri

Gazete yazı türleri ana başlık özelliklerine göre incelenmiştir. Cumhuriyet gazetesi, yayımlanan yazı türlerinin ana başlık özelliklerine göre incelendiğinde, “yalnızca bir ana başlığa sahip” yazı türleri en fazla oranda yer alırken “bir ana ve bir üst başlığa sahip” yazı türlerine de önemli bir oranda yer verilmiştir. Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinde “yalnızca bir ana başlığa sahip” yazı türlerine en fazla oranda yer verilirken her iki gazetede de birbirine yakın oranlarla “Bir Ana Başlık ve Alt Başlığa Sahip” yazı türleri ikinci sırada gelmektedir. “Bir ana, bir üst ve bir alt başlığa sahip” yazı türlerine de en yüksek oranda Cumhuriyet gazetesinde yer verilmiştir.

Gazete Yazı Türünde Ana Başlığın Metinle İlişkisi	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Ana Başlık Metnin İçeriğiyle Uyumlu	183	80	197	85	107	53
Ana Başlık Metnin İçeriğiyle Bir Ölçüde Uyumlu	15	6	11	5	36	17
Ana Başlık Metnin İçeriğiyle Uyumsuz	30	14	23	10	58	28
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 9: Gazete Yazı Türünde Ana Başlığın Metinle İlişkisi

Gazete yazı türünde ana başlığın metinle ilişkisi “Ana Başlık Metnin İçeriğiyle Uyumlu”, “Ana Başlık Metnin İçeriğiyle Uyumsuz” ve “Ana Başlık Metnin İçeriğiyle Bir Ölçüde Uyumlu” değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde Ana başlık metin içeriğiyle %80 ve 85 oranlarında uyumluyken Yeniçağ gazetesinde bu oranın %53 olduğunu gözlemekteyiz. Yeniçağ gazetesinde ana başlığın metin içeriğiyle uyumsuz olduğu yazı türlerinin oranı da %28 olarak belirlenmiştir. Cumhuriyet’in %14, Hürriyet’in ise %10 oranlarında metin içeriği ile uyumsuz yazı türlerine sahip oldukları bulgularına da ulaşılmıştır.

Yazı Türünde Ana Başlığın İçeriksel Özelliği	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Nesnel	57	25	38	16	23	11
Nesnel Değil	171	75	193	84	178	89
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 10: Yazı Türünde Ana Başlığın İçeriksel Özelliği

Ana başlığın içeriksel özelliği “nesnel” ve “nesnel değil” değişkenlerine göre incelenmiştir. Cumhuriyet gazetesinde yer alan yazı türleri incelendiğinde %75 oranında ana başlığın içeriksel özelliğinin nesnel olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Hürriyet gazetesinde yer alan yazı türlerinin ana başlık özellikleri

incelendiğinde ise %84 oranında nesnel olmadığı bulgusuna ulaşılmaktadır. Yeniçağ gazetesi ana başlığın içeriksel özelliği bakımından incelendiğinde nesnel olmayan ana başlığa en yüksek oranda sahip gazete olarak belirlenmiştir. Yeniçağ gazetesinde yer alan yazı türlerinin ana başlıklarının %89'luk bölümünün nesnel olmadığı belirlenmiştir.

Yazı Türündeki Ana Başlığın AB ile ilişkisi	CUMHURİYET		HÜRRIYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
AB'den Olumlu Söz Ediliyor	33	14	143	63	-	-
AB'den Olumsuz Söz Ediliyor	131	58	32	14	159	79
AB'den Tarafsızca Söz Ediliyor	52	22	29	12	19	9
AB ile İlgili Değil	12	6	27	11	23	12
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 11: Yazı Türündeki Ana Başlığın AB ile ilişkisi

Yazı türlerinin ana başlığının Avrupa Birliği ile ilişkisi "AB'den Olumlu Söz Ediliyor", "AB'den Olumsuz Söz Ediliyor", "AB'den Tarafsızca Söz Ediliyor" ve "AB ile İlgili Değil" değişkenleri ile incelenmiştir. Elde edilen verilere göre Cumhuriyet gazetesinde Avrupa Birliği ile ilgili yazı türlerinin ana başlıklarının %58'i olumsuz, %14'ü olumludur. Hürriyet gazetesinde yer alan yazı türlerinin ana başlıkları içeriksel olarak incelendiğinde Avrupa Birliği'nden %63 oranında olumlu ve %14 oranında olumsuz olarak söz edildiği belirlenmiştir. Yeniçağ gazetesinde, yazı türlerinin başlıklarının içeriksel özelliği bakımından, Avrupa Birliği'nden %79 oranında olumsuz olarak söz edilirken Avrupa Birliği'nden olumlu olarak söz edilen hiçbir ana başlığa rastlanmamaktadır. Hürriyet gazetesi ana başlıkların içeriksel özelliği bakımından Avrupa Birliği ile ilgili en fazla olumlu olarak söz edilen gazete olurken Yeniçağ gazetesi ise Avrupa Birliği'nden olumsuz olarak en fazla söz eden gazete olarak belirlenmiştir.

Metinde Fotoğraf Kullanımı	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Fotoğraflı	52	23	108	47	79	39
Fotoğrafsız	176	77	123	53	122	61
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 12: Metinde Fotoğraf Kullanımı

Cumhuriyet gazetesinde metinde fotoğraf kullanım oranı %23 olarak belirlenmiştir. Hürriyet gazetesinde ise bu oranın %47 olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yeniçağ gazetesinde metinde fotoğraf kullanımı %39 olarak belirlenmiştir. Fotoğraflı metinlerin oranı en az gazete Cumhuriyet olurken metinde fotoğraf kullanım oranı en yüksek gazetenin Hürriyet olduğu belirlenmiştir.

Fotoğrafın Sayfa İçindeki Yeri	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Sağ Üst Köşede	6	11	18	17	3	4
Sağ Alt Köşede	1	2	5	5	2	3
Sağ Ortada	2	4	16	14	12	15
Orta Üstte	9	18	11	10	11	14
Orta Altta	2	4	3	3	3	4
Tam Ortada	18	34	27	25	24	30
Sol Üst Köşede	5	10	12	11	4	5
Sol Alt Köşede	3	6	4	4	4	5
Sol Ortada	6	11	12	11	16	20
Tüm Sayfa	-	-	-	-	-	-
Toplam	52	100	108	100	79	100

Tablo 13: Fotoğrafın Sayfa İçindeki Yeri

Cumhuriyet gazetesi Fotoğrafın sayfa içindeki yeri bakımından incelendiğinde fotoğrafların sırasıyla en fazla oranda “tam ortada”, “orta üstte”, “sol ortada” ve “sağ üst köşede” olarak yer aldığı belirlenmiştir.

Hürriyet gazetesinde ise “tam ortada” “sağ üst köşede” ve “sağ ortada” yer verilmiştir. Yeniçağ gazetesinde yer alan fotoğrafların yerleri incelendiğinde sırasıyla, “tam ortada”, “sol ortada” ve “sağ ortada” olduğu gözlenmektedir. Hiçbir gazetede bütün sayfayı kaplayan fotoğraflara yer verilmemiştir.

Fotoğrafın Üretildiği Haber Organizasyonu	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Kendi Üretimi	24	46	57	52	27	34
Haber Ajanslarının Üretimi	19	36	5	5	-	-
Belirlenememiştir	9	18	46	43	52	66
Toplam	52	100	108	100	79	100

Tablo 14: Fotoğrafın Üretildiği Haber Organizasyonu

Cumhuriyet gazetesinde yer verilen fotoğrafların % 46’sı kendi üretimi olurken % 36 oranında ise ajansların ürettiği fotoğraflara yer verilmiştir. Hürriyet gazetesinde yer alan fotoğrafların % 52’ sinin kendi üretimi olduğu belirlenmiş ve haber ajanslarının ürettiği fotoğraf oranının da % 5 olduğu belirlenmiştir. Yeniçağ gazetesinde yer alan fotoğrafların %34’ü kendi üretimi olarak belirlenmiş ve bu gazetede haber ajanslarının üretimi olduğu belirlenmiş hiçbir resme rastlanmamıştır. Kaynağı belirlenemeyen fotoğrafların oranı Yeniçağ gazetesinde % 66, Hürriyet gazetesinde % 43 ve Cumhuriyet gazetelerinde % 18 olarak belirlenmiştir.

Fotoğrafın Rengi	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Siyah Beyaz	52	100	5	4	54	68
Renkli	-	-	103	96	25	32
Toplam	52	100	108	100	79	100

Tablo 15: Fotoğrafın Rengi

Cumhuriyet gazetesinde yer alan fotoğrafların tamamının, gazetenin görsel kimliğine uygun olarak, siyah/beyaz olduğu belirlenmiştir. Hürriyet gazetesinde yayımlanmış fotoğrafların % 96'sının renkli olduğu belirlenmiştir. Yeniçağ gazetesi, % 68 oranında siyah/beyaz resme yer verirken %32 oranında da renkli resme yer vermiştir. Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmış fotoğrafların bütünü siyah/beyaz, Hürriyet gazetesinde yayımlanmış fotoğrafların neredeyse tamamı renkli olarak belirlenmişken sadece Yeniçağ gazetesinde bir dağılım gözlenmektedir.

Fotoğrafın Metinle İlişkisi	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Fotoğraf Metinle Uyumlu	41	78	89	82	60	76
Fotoğraf Metinle Uyumsuz	11	22	19	18	19	24
Toplam	52	100	108	100	79	100

Tablo 16: Fotoğrafın Metinle İlişkisi

Fotoğrafların metinle uyumu incelendiğinde Cumhuriyet gazetesinde % 78, Hürriyet gazetesinde % 82 ve Yeniçağ gazetesinde de % 76 oranında fotoğrafların metinle uyumlu olduğu belirlenmiştir. Fotoğrafların metinle uyum oranı en yüksek gazete Hürriyet olurken bu oranın en düşük olduğu gazetenin de Yeniçağ olduğu belirlenmiştir.

Fotoğrafın Altyazısının İçeriği	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Nesnel	16	31	7	6	9	11
Nesnel Değil	2	4	15	13	19	24
Altyazısız	34	65	86	81	51	65
Toplam	52	100	108	100	79	100

Tablo 17: Fotoğrafın Altyazısının İçeriği

İçerik çözümlene kapsamında fotoğrafların alt yazısı da incelenmiştir. Cumhuriyet gazetesinde yer alan fotoğrafların % 4'ünün nesnel olmadığı belirlenirken bu oran Hürriyet gazetesinde % 13, Yeniçağ gazetesinde ise % 24 olmaktadır. Her üç gazetede de alt yazı kullanım oranının düşük olduğu gözlenmektedir. Nesnel olmayan fotoğraf altyazıları açısından en yüksek oranın Yeniçağ gazetesinde olduğu ve onu Hürriyet gazetesinin izlediği belirlenmiştir. Cumhuriyet gazetesi, fotoğraf altyazılarının nesnel olma oranı en yüksek gazete olarak belirlenmiştir.

4.1.2- Gazete Yazı Türlerinin Niteliksel Çözümlemesi

Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinde yer alan yazı türlerinin niteliksel çözümlemesi de yapılmıştır.

Gazete Yazı Türünün Konu İçerikleri	CUMHURİYET		HÜRRIYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Dış Politika Ağırlıklı	122	54	126	55	84	42
İç Politika Ağırlıklı	81	35	34	14	107	53
Ekonomi	21	9	65	28	6	3
Sosyal Ve Kültürel Temalı	4	2	6	3	4	2
Diğer	-	-	-	-	-	-
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 18: Gazete Yazı Türünün Konu İçerikleri

Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri Türk Basını açısından bir dış politika konusudur. Ancak burada incelenen, Avrupa Birliği – Türkiye ilişkilerini

gazetelerin gazete yazı türlerinde ağırlıklı olarak hangi bağlamda ele aldığıdır. Konu içerikleri açısından gazeteler incelendiğinde Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde Avrupa Birliği – Türkiye ilişkilerinin ağırlıklı olarak dış politika ekseninde ele alındığı gözlenmektedir. Cumhuriyet gazetesinde iç politika ağırlıklı yazı türlerine ikinci olarak yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre, Hürriyet gazetesinde ikinci önemli konu içeriği ekonomi olmuştur. İki gazetede de az sayıda sosyal ve kültürel içerikli yazılara rastlanmıştır. Yeniçağ gazetesinde Avrupa Birliği – Türkiye konulu içeriğe sahip gazete yazı türlerin çoğunluğu iç politika ağırlıklı olarak yer almıştır. Yeniçağ gazetesinde ekonomi konulu ve sosyal-kültürel konulu iletilere az sayıda yer verilmiştir.

Dış Politika Konulu Yazı Türlerinin İçeriği	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Nesnel	45	36	21	16	6	7
Nesnel Değil	77	64	105	84	78	93
Toplam	122	100	126	100	84	100

Tablo 18.1: Dış Politika Konulu Yazı Türlerinin İçeriği

İçerik çözümlemesi kapsamında dış politika konulu yazılardaki Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri konulu haberlerin içerikleri incelenmiştir. Elde edilen verilere göre Cumhuriyet gazetesinde yer alan gazete yazı türlerinin % 36'lık bölümü nesnel verilere sahipken %64 oranında da nesnel olmayan gazete yazı türlerine yer verilmiştir. Hürriyet gazetesinde dış politika konulu yazılarda Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri % 84'lük oranla nesnel değil ve %16 oranında da nesnel olarak ele alınmıştır. Yeniçağ gazetesinde ise %93 oranında nesnel olmayan ve % 7 oranında nesnel gazete yazı türleri

bulunmaktadır. Cumhuriyet gazetesi nesnel gazete yazı türleri en fazla bulunduran gazete olarak göze çarparken nesnel olmayan gazete yazı türlerinin en yüksek oranda bulunduğu gazete Yeniçağ olmaktadır. Üç gazetede de nesnel olmayan gazete yazı türlerinin çoğunlukta olması Avrupa Birliği – Türkiye konusunun tasarımı ile ilgili önemli gösterge olarak düşünülmektedir.

Nesnel olmayan dış politika içerikli yazı türlerine aşağıdaki örnekler verilebilir:

“Merhaba Avrupa! Viyana Valsi... Türkiye'nin 42 yıllık AB rüyası gerçekleşiyor. Türkiye, tarihte 2 defa Viyana kapılarından döndüğü Avrupa'ya şimdi barış ve birleşme yoluyla giriyor.” (Hürriyet, 4 Ekim 2005)

“İlk isyan paşalardan. AB markalı Türkiye'yi parçalayıp yok etme planına en sert tepkiler emekli paşalardan geldi. Hepsinin ortak görüşü: KKTC'den asla taviz verilmemeli ve sırtımızın sıvazlanmasının rehavetine kapılıp dönüşü olmayan hatalar yapılmamalı.” (Yeniçağ, 6 Ekim 2005)

İç Politika Konulu Yazı Türlerinin İçeriği	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Nesnel	7	9	4	11	-	-
Nesnel Değil	74	91	29	89	107	100
Toplam	81	100	34	100	107	100

Tablo 18.2: İç Politika Konulu Yazı Türlerinin İçeriği

İçerik çözümlemesi kapsamında iç politika konulu yazılardaki Avrupa Birliği–Türkiye ilişkileri konulu haberlerin içerikleri incelenmiştir. Elde edilen verilere göre Cumhuriyet gazetesinde yer alan gazete yazı türlerinin % 9'luk

bölümü nesnel verilere sahipken %91 oranında da nesnel olmayan gazete yazı türlerine yer verilmiştir. Hürriyet gazetesinde iç politika konulu yazılarda Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri % 89'luk oranla nesnel olmayan ve %11 oranında da nesnel olarak ele alınmıştır. Yeniçağ gazetesinde ise iç politika içerikli yazılar, bütünüyle nesnel olmayan gazete yazı türlerinden oluşmaktadır. Üç gazetede de nesnel olmayan gazete yazı türlerinin çoğunlukta olması Avrupa Birliği – Türkiye konusunun tasarımı ile ilgili basının tavrını açıkça ortaya koymaktadır.

Ekonomi Konulu Yazı Türlerinin İçeriği	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Nesnel	2	10	9	14	-	-
Nesnel Değil	19	90	56	86	6	100
Toplam	21	100	65	100	6	100

Tablo 18.3: Ekonomi Konulu Yazı Türlerinin İçeriği

İçerik çözümlemesi kapsamında ekonomi konulu yazılardaki Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri konulu haberlerin içerikleri incelenmiştir. Elde edilen verilere göre Cumhuriyet gazetesinde yer alan gazete yazı türlerinin % 10'luk bölümü nesnel verilere sahipken %90 oranında da nesnel olmayan gazete yazı türlerine yer verilmiştir. Hürriyet gazetesinde ekonomi konulu yazılarda Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri % 86'lık oranla nesnel olmayan ve %14 oranında da nesnel olarak ele alınmıştır. Yeniçağ gazetesinde ise iç politika içerikli yazılar, bütünüyle nesnel olmayan gazete yazı türlerinden oluşmaktadır. Ekonomi konulu içeriklerde de nesnel olmayan verilerin ağırlıkta olduğu gözlenmektedir.

Sosyal ve Kültürel Konulu Yazı Türlerinin İçeriği	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Nesnel	3	75	1	17	-	-
Nesnel Değil	1	25	5	83	4	100
Toplam	4	100	6	100	4	100

Tablo 18.4: Sosyal ve Kültürel Konulu Yazı Türlerinin İçeriği

İçerik çözümlemesi kapsamında sosyal ve kültürel konulu yazılardaki Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri konulu haberlerin içerikleri incelenmiştir. Cumhuriyet gazetesi 4, Hürriyet gazetesi 6 kez sosyal ve kültürel konulu içeriğe yer verirken Yeniçağ gazetesinde ise sosyal ve kültürel temalı 4 gazete yazı türüne yer verilmiştir. Sosyal ve kültürel konulu yazılara her üç gazetenin de az sayıda yer verdiği görülürken oransal olarak baktığımızda Cumhuriyet gazetesinde % 75 oranında nesnel veriler bulunurken, Hürriyet gazetesinde % 17 ve Yeniçağ gazetesinde ise nesnel veri bulunmamaktadır. Yeniçağ gazetesinin sosyal ve kültürel konulu 4 yazısının da nesnel olmaması yayın çizgisi ile ilgili önemli ipuçları vermektedir.

Yazı Türüne Konu Olan Olayın İçeriği	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Olumlu	41	17	134	58	5	2
Olumsuz	79	36	14	6	76	38
Nötr	74	32	68	29	55	29
Birkaç Özellik bir arada	20	9	8	4	20	10
Belirlenememiştir	14	6	7	3	43	21
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 19: Yazı Türüne Konu Olan Olayın İçeriği

İçerik çözümleme kapsamında incelenen gazete yazı türlerinin konularının içerikleri “olumlu”, “olumsuz”, “nötr”, “birkaç özellik bir arada” ve “belirlenememiştir” değişkenlerine göre incelenmiştir. En fazla oranda olumsuz olaylara yer veren gazetenin Yeniçağ olduğu gözlenmektedir. Hürriyet gazetesinde yer alan yazı türlerinin olay içeriğine bakıldığında ise % 58’lik oranla çoğunluğunu olumlu içerikle olayların aldığı belirlenmiştir. Hürriyet gazetesinin Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliği ile ilgili olumlu içerikli olayları gündeme taşımaya çalıştığı görülmektedir. Cumhuriyet gazetesinde ise olumsuz, nötr ve olumlu içerikli olayların tümünün de birbirine yakın oranlarla yer bulduğu belirlenmiştir. Yeniçağ gazetesinde ise olumsuz ve

nötr içerikli olaylar çoğunluğu oluştururken olumlu içeriği sahip olayların yok denecek kadar az olması dikkat çekicidir.

İletilerin İçeriği	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Ulusalçı	64	46	47	34	97	79,5
Batıcı -Çağdaş	26	19	43	30	-	-
Dinsel	-	-	2	1,5	8	6,5
Multikültürel	4	3	8	5,5	-	-
Küresel	11	8	24	18	-	-
Diğer	47	34	16	11	17	14
Toplam	142	100	140	100	122	100

Tablo 20: İletilerin İçeriği

İçerik çözümleme kapsamında gazetelerin iletilerinin içeriği de incelenmiştir. Cumhuriyet gazetesindeki iletilerin % 46'lık bölümünün ulusalçı %19'luk bölümünün batıcı-çağdaş ve % 8 oranla da küresel olduğu belirlenmiştir. Hürriyet gazetesinde yer alan iletiler incelendiğinde % 30'unun batıcı-çağdaş, % 34'ünün ulusalçı ve % 18'inin küresel olduğu belirlenmiştir. Yeniçağ gazetesinde yer alan iletilere bakıldığında % 79,5 oranıyla ulusalçı iletilerin çoğunluğu oluşturduğu belirlenmiştir.

AB ve AB Haber Aktörleri İle İlgili İletilerde Biz/Ötekiler Vurgulaması	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Biz	8	35	11	34	-	-
Ötekiler	15	65	21	66	45	100
Toplam	23	100	32	100	45	100

Tablo 21: AB ve AB Haber Aktörleri İle İlgili İletilerde Biz/Ötekiler Vurgulaması

İletilerin Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği'ni temsil eden haber aktörlerini biz / ötekiler olarak vurgulamaları da içerik çözümleme kapsamında ele alınmıştır. Yeniçağ gazetesinde yer alan iletilerde yapılan vurguların tümünün öteki vurgusu olduğu belirlenmiştir. Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde ise birbirine yakın oranlarla %65 ve % 66 olarak öteki vurgulaması yapılmıştır. Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde üçte bir oranda iletilerde Avrupa Birliği haber aktörleri ile ilgili biz vurgusunun yapıldığı belirlenmiştir.

Haber Kaynağı Kullanımı	CUMHURİYET		HÜRRİYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Cumhurbaşkanı	5	2	5	2	2	1
Hükümet Temsilcileri	61	27	57	23	39	20
AB Üyesi Ülkelerin Politikacıları	47	21	35	16	33	16
AB Kurumları Yöneticileri	21	9	14	6	8	4
Siyasi Parti Yöneticileri	31	14	13	6	61	30
Uluslar arası Örgütlerin Yöneticileri	3	1	2	1	2	1
Popüler Haber Aktörleri	5	2	3	1	2	1
Komşu Ülkelerin Politikacıları	2	1	7	3	7	3
Sivil Toplum Örgütlerinin Sözcüleri	9	4	11	5	21	10
ABD Politikacıları	9	4	9	4	3	2
Ekonomik Kurumların Yöneticileri	11	5	42	19	5	3
Diğer	24	10	33	14	18	9
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 22: Haber Kaynağı Kullanımı

Haber kaynaklarının temsil edilme oranları da içerik çözümlemesi kapsamında incelenmiştir. Cumhuriyet gazetesinde en fazla oranda hükümet temsilcileri ve sonra da sırasıyla Avrupa Birliği üyesi ülkelerin politikacıları, siyasi parti yöneticileri ve ekonomik kurumların yöneticileri temsil edilmiştir. Hürriyet gazetesinde en fazla oranda hükümet temsilcileri, ekonomik kurumların yöneticileri ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin politikacılarının temsil edildiği belirlenmiştir. Yeniçağ gazetesinde ise en fazla oranda siyasi parti yöneticileri sonra da sırasıyla hükümet temsilcileri, Avrupa Birliği üyesi

Ülkelerin politikacıları ve sivil toplum örgütlerinin sözcüleri temsil edilmiştir. Hükümet temsilcileri olumlu ya da olumsuz anlamda her üç gazetede de önemli oranlarla temsil edilirken Hürriyet gazetesinde ekonomik kurumların yöneticilerinin ve Yeniçağ gazetesinde de hükümetin dışındaki siyasi partilerin yüksek oranlarla temsil edilmesi söz konusu gazetelerin tercihlerinin saptanması açısından önemlidir. Hükümet dışındaki siyasi partilerin Avrupa Birliği ile yapılan anlaşma ile ilgili tutumlarının genellikle olumsuz ve ekonomik kurumların yöneticilerinin de olumlu olduğunu düşünülürse gazetelerin yayın çizgilerinin ne yönde olduğu anlaşılabilir.

Gazete Yazı Türlerinin İçeriklerinde Avrupa Birliği Tasarımı	CUMHURİYET		HÜRRIYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Olumlu	54	24	159	68	-	-
Olumsuz	116	51	37	17	195	97
Tarafsız	58	25	35	15	6	3
Toplam	228	100	231	100	201	100

Tablo 23: Gazete Yazı Türlerinin İçeriklerinde Avrupa Birliği Tasarımı

Türkiye'nin Avrupa Birliği yeliği ile ilgili yazı türlerinin içeriklerinde Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği aktörlerinin nasıl tasarlandığı da içerik zmlemesi kapsamında ele alınmıştır. Elde edilen verilere göre Cumhuriyet gazetesinde % 25 tarafsız, % 24 olumlu ve % 51 oranında olumsuz yazı türünün olduğu belirlenmiştir. Hürriyet gazetesinde yer alan yazı türlerinde % 68 oranında olumlu, % 17 olumsuz ve % 15 oranında da tarafsız yazı türü bulunmaktadır. Yeniçağ gazetesinde olumlu hiçbir yazı türü bulunamazken olumsuz % 97 ve tarafsız yazı türlerinin oranı da % 3 olarak belirlenmiştir. Hürriyet gazetesinde olumlu iletiilerin çoğunluğu oluşturduğu, Yeniçağ gazetesinde yer alan yazı türlerinin büyük çoğunluğunun olumsuz olduğu ve Cumhuriyet gazetesinin de % 51 oranında olumsuz yazı türüne yer vermekle birlikte % 25 oranında da tarafsız yazı türleri bulundurduğu belirlenmiştir.

Avrupa Birliği Tasarımının Olumlu Yönde Yapıldığı Gazete Yazı Türlerinin İçerikleri	CUMHURİYET		HÜRRIYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Avrupa Birliği Ekonomik Büyüme Sağlayacak	11	20	76	49	-	-
Avrupa Birliği Türkiye'nin Üyeliği ile Medeniyetler Çatışmasını Engelleyecek	5	9	15	9	-	-
Avrupa Birliği Bireysel Hak ve Özgürlüklerin Genişlemesini Sağlayacak	6	11	3	2	-	-
Avrupa Birliği Üyeliği ile Türkiye Çağdaş Batı Uygarlık Düzeyine Ulaşacak	13	24	31	19	-	-
Avrupa Birliği Üyeliği ile Türkiye'de Yaşam Kalitesi Yükselinecek	9	17	8	5	-	-
Diğer	10	19	26	16	-	-
Toplam	54	100	159	100	0	0

Tablo 23.1: Avrupa Birliği Tasarımının Olumlu Yönde Yapıldığı Gazete Yazı Türlerinin İçerikleri

İçerik çözümlenmesinde Avrupa birliği tasarımının olumlu yönde yapıldığı gazete yazı türlerinin içerikleri "Avrupa Birliği Ekonomik Büyüme Sağlayacak", "Avrupa Birliği Türkiye'nin Üyeliği ile Medeniyetler Çatışmasını Engelleyecek", "Avrupa Birliği Bireysel Hak ve Özgürlüklerin Genişlemesini Sağlayacak", "Avrupa Birliği Üyeliği ile Türkiye Çağdaş Batı Uygarlık Düzeyine Ulaşacak" ve "Avrupa Birliği Üyeliği ile Türkiye'de Yaşam Kalitesi Yükselinecek" değişkenleri ile incelenmiştir. Elde edilen verilere göre Cumhuriyet gazetesinde çağdaş uygarlık vurgusu % 24 oranı ile en fazla yer verilen vurgu olurken sırasıyla ekonomik büyüme beklentisi ve yaşam kalitesinde gelişme beklentisi onu izlemiştir. Hürriyet gazetesinde ise ekonomik gelişme beklentisi % 49 oranıyla ilk sırada yer alırken onu izleyenler % 19 oranı ile çağdaş uygarlık vurgusu ve % 9 oranı ile medeniyetler çatışmasının engellenmesi vurgusu olmaktadır. Yeniçağ gazetesinde olumlu yönde hiçbir yazı türü bulunmamaktadır.

Avrupa Birliği Tasarımının Olumsuz Yönde Yapıldığı Gazete Yazı Türlerinin İçerikleri	CUMHURİYET		HÜRRIYET		YENİÇAĞ	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
Avrupa Birliği Sömürgeci	26	22	9	25	27	15
Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler Tarihsel İntikam Peşinde	9	7	4	11	18	9
Avrupa Birliği Hıristiyan Bir Birlik ve Misyoner Emeller Güdüyor	-	-	-	-	3	1,5
Avrupa Birliği Ermenileri Kullanarak Türkiye'nin Toprak Bütünlüğünü Hedefliyor	11	10	3	8	16	8
Kürt Kökenli T.C. Vatandaşlarına Azınlık Statüsü Kazandırarak Türkiye'yi Bölmeyi Amaçlıyor	8	7	6	16	51	26
T.C.'nin Alevi Vatandaşlarının Mezhepsel Farklılıklarını Öne Çıkararak Türkiye'nin Bütünlüğünü Bozmaya Çalışıyor	-	-	2	5	4	2
AB, Kıbrıs'ı Bütünüyle Rumlaştırılmayı ve Ege Denizinde Yunan Egemenliğini Sağlamayı Amaçlıyor	15	13	4	11	6	3
AB Türkiye'yi Oyalıyor. Asıl Amacı Türkiye Üzerindeki Emellerini Gerçekleştirmek.	32	28	2	5	49	25
AB Üyeliği Türk Kültürü İçin Bir Tehdittir.	-	-	-	-	7	3,5
Diğer	15	13	7	19	14	7
Toplam	116	100	37	100	195	100

Tablo 23.2: Avrupa Birliği Tasarımının Olumsuz Yönde Yapıldığı Gazete Yazı Türlerinin İçerikleri

İçerik çözümlemesi kapsamında Avrupa Birliği tasarımının olumsuz yönde yapıldığı gazete yazı türlerinin içerikleri "Avrupa Birliği İçin Sömürgeci", "Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler Tarihsel İntikam Peşinde", "Avrupa Birliği Hıristiyan Bir Birlik ve Misyoner Emeller Güdüyor", "Avrupa Birliği Ermenileri Kullanarak Türkiye'nin Toprak Bütünlüğünü Hedefliyor", "Kürt Kökenli T.C. Vatandaşlarına Azınlık Statüsü Kazandırarak Türkiye'yi Bölmeyi Amaçlıyor", "T.C.'nin Alevi Vatandaşlarının Mezhepsel Farklılıklarını Öne Çıkararak Türkiye'nin Bütünlüğünü Bozmaya Çalışıyor", "AB, Kıbrıs'ı Bütünüyle Rumlaştırılmayı ve Ege Denizinde Yunan Egemenliğini Sağlamayı Amaçlıyor",

“AB Türkiye’yi Oyalıyor. Asıl Amacı Türkiye Üzerindeki Emellerini Gerçekleştirmek” ve “AB Üyeliği Türk Kültürü İçin Bir Tehdittir” değişkenleri ile incelenmiştir. Elde edilen verilere göre Cumhuriyet gazetesinde en fazla yer alan % 28 oranla AB’nin Türkiye’yi oyaladığı vurgusu olurken bunu izleyenler sırası ile AB ile ilgili sömürgecilik vurgusu ve Kıbrıs’ı Rumlaştırma vurgusu olmaktadır. Hürriyet gazetesinde ise % 25 oranı ile en fazla yer bulan AB ile ilgili sömürgecilik vurgusu olurken bunu izleyenler Kürt kökenli vatandaşların kullanıldığı ve AB’nin tarihsel intikam duygusu yönünde yapılan vurgular olmaktadır. Yeniçağ gazetesi Avrupa Birliği tasarımı olumsuz yazı türlerine en çok rastlanılan gazete olarak belirlenmiştir. Avrupa Birliği ile ilgili yayımlanmış 201 yazı türünün 195’inin olumsuz olduğu önceki tablolarda(Tablo:23) belirlenmişti. Yeniçağ gazetesinde yer alan olumsuz yazı türlerinin içerikleri incelendiğinde en fazla oranda ye bulan vurgunun % 26 ile “AB Kürt Kökenli T.C. vatandaşlarını kullanarak Türkiye’yi bölmeye çalışıyor” vurgusu olduğu bunu izleyenlerin de sırası ile “AB’nin Türkiye’yi oyaladığı ve Avrupa Birliği ile ilgili sömürgecilik vurgularının olduğu belirlenmiştir.

4.2- ELDE EDİLEN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinde yer alan haber, rapor, röportaj ve yorumlar içerik çözümleme yöntemi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular, araştırmanın varsayımını doğrulamaktadır. Ana varsayım, Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliği ile ilgili Türkiye ulusal basınının tarafsızlık ilkesine aykırı bir biçimde ideolojik kaygıları çerçevesinde gündem oluşturduğunu ileri sürmektedir.

İçerik çözümlemesi kapsamında incelenen Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinde Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri konulu haberlerin günlere dağılımına baktığımızda her üç gazetenin aynı günler aynı

yoğunlukla olayları gündeme taşıdığı gözlenmektedir. Müzakerelere başlama kararının verileceği gün olarak açıklanan 3 Ekim 2005'te Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinde gazete yazı türlerinin birbirine yakın oranlarda olduğu belirlenmiştir. Müzakerelere başlama kararının verilmesinin geç saatlere kalması nedeni ile 4 Ekim 2005'te yayımlanan haber ve yorumlarda belirsizliğin egemen olduğu gözlenmiştir.

Gazetelerin ideolojilerinin ve bu doğrultuda gösterdikleri tutumun anlaşılabilmesi açısından 4 Ekim 2005 tarihinde yayımlanan gazeteler araştırma için belirleyici olmuştur. Söz konusu tarihte Liberal eğilimli olarak bilinen ve yapılan içerik çözümlemesinden elde edilen bulgular doğrultusunda Avrupa Birliği yanlısı olduğu belirtilebilecek Hürriyet gazetesinde, alınan kararın Türkiye'nin miladı olduğu sevinç ve kutlama görselleri ile gündeme taşınırken Ulusalıcı olarak tanımlanabilecek Yeniçağ gazetesi; tavizler verildiği, Türkiye için kara bir gün olduğu, Türkiye'yi felaketlere sürükleyecek imzaların atıldığı, Türkiye'nin bir ihanet ve komplo ile karşı karşıya olduğu yönünde yorumlara yer veriyordu. Sol eğilimli ve aynı zamanda kendisini laik ve Atatürkçü olarak tanımlayan Cumhuriyet gazetesine bakıldığında ise olumlu, olumsuz ve tarafsız içeriklerin hepsinin önemli oranlarda yer bulduğu saptanmıştır. Bunların içinde olumsuz içerikler toplam yazı türünün yarısına yakın bir oranını oluşturmasına rağmen diğer gazetelerden farklı olarak bütün düşüncelere önemli oranlarda yer verildiği belirlenmiştir. Bu durum Cumhuriyet gazetesinin fikir gazetesi olduğu düşüncesini destekleyen bir bulgu olarak araştırma sonucuna yansımıştır.

Elde edilen bulgulara göre Hürriyet gazetesinin, Türkiye - Avrupa Birliği ilişkileri ile ilgili yer verdiği yazı türlerinin % 68'inin içeriği Türkiye'nin Avrupa Birliğine Üyeliğini destekleyici yönde olumlu olurken Yeniçağ Gazetesinde olumlu hiçbir yazı türüne rastlanmamıştır. Hürriyet gazetesinde yayımlanan yazı türlerinde % 17 olan olumsuz içerik oranı Yeniçağ gazetesinde % 97 olmaktadır. İçerik çözümlemesi bölümünde de verilen bu bulguların yeniden verilmesinin nedeni olumlu ve olumsuz içerik oranlarının

gazeteler arasında ciddi anlamda farklılıklar göstermesi ve bu durumun da araştırmanın ana varsayımını destekleyici nitelikte olmasıdır.

Gündem oluşturma modeli çerçevesinde ele alınan içerik çözümlemesinin değerlendirilmesinde önemli olan bir diğer konu da olayların değerlendirilmesidir. Çalışmanın 2. Bölümünde ayrıntıları ile verilen gündem oluşturma tanımlarında bu modelin konuların nasıl tartışıldığı ile değil tartışılanın, gündeme getirilenin ne olduğu ile ilgilendiği belirtilmişti. Araştırmada incelenen olaylar arasında Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri açısından olumlu olarak değerlendirilebilecek olaylar olduğu gibi olumsuz olarak değerlendirilebilecek olaylar da bulunmaktadır. Gündeme getirilen olayların niteliğine göre yapılan ölçümlenin sonucunun da ana varsayımı desteklediği belirlenmiştir. Elde edilen verilere göre en fazla oranda olumsuz olaylara yer veren gazetenin Yeniçağ olduğu gözlenmektedir. Hürriyet gazetesinde yer alan yazı türlerinin olay içeriğine bakıldığında ise çoğunluğunu olumlu içerikli olayların aldığı belirlenmiştir. Hürriyet gazetesinin Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği ile ilgili olumlu içerikli olayları gündeme taşımaya çalıştığı görülmektedir. Cumhuriyet gazetesinde ise olumsuz, nötr ve olumlu içerikli olayların tümünün de birbirine yakın oranlarla yer bulduğu belirlenmiştir. Yeniçağ gazetesinde ise olumsuz içerikli olaylar ilk sırada yer alırken olumlu içeriğe sahip olayların yok denecek kadar az olması dikkat çekicidir.

Haber, rapor, röportaj ve yorum dağılımına , ana başlığın nesnel olup olmamasına, fotoğraf altyazısının içeriğine ve dış politika, iç politika, ekonomi konulu yazıların nesnel olup olmadığına, ulusalcı, milliyetçi, çağdaş, dinsel gibi ileti niteliklerine ve iletilerde biz/ötekiler vurgulamasına bakıldığında da ana varsayımı destekleyici bulgulara rastlanmaktadır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik çabalarının Yeniçağ gazetesinde ulusal çıkarlar yada kaygılar ekseninde olumsuz bir bakış açısıyla ele alındığı düşüncesi çalışmanın alt varsayımlarındandır. Elde edilen bulgulara göre bu

varsayım da doğrulanmıştır. Ulusalci eğilimli olarak bilinen Yeniçağ gazetesinde yer alan yazı türleri incelendiğinde Avrupa Birliği – Türkiye ilişkilerinin, ayrıntıları yukarıda da belirtildiği gibi çoğunlukla olumsuz olarak gündeme getirildiği saptanmıştır. Bu durum söz konusu basın organının ideolojisi doğrultusunda kamuoyunu yönlendirme çabası olduğunu göstermektedir.

Muhafazakar-Liberal olarak da tanımlanan Hürriyet gazetesinde Avrupa Birliği – Türkiye ilişkilerinin olumlu olarak ele alındığı ve olumsuz yanlarının daha az gündeme getirildiği düşüncesi çalışmanın alt varsayımlarından biridir. Elde edilen bulgulara göre bu varsayım da kanıtlanmıştır. Hürriyet gazetesinde, 3 Ekim Müzakereleri ile ilgili yer verilen yazı türlerinden büyük çoğunlukla olumlu olanlara yer verilmiştir. Hürriyet gazetesinin, kamuoyunu Avrupa Birliği Türkiye ilişkileri ile ilgili olumlu yönde oluşturma çabası içinde olduğu gözlenmiştir.

Sol eğilimli olduğu bilinen Cumhuriyet gazetesinin ise Avrupa Birliğinin uluslararası sermayenin projesi olduğu kanaatiyle AB karşıtı bir yayın anlayışı içinde olduğu düşüncesi de çalışmanın alt varsayımlarındandır. Ancak Cumhuriyet gazetesinin, sol eğilimli olmasının yanında, laik, Atatürkçü ve Batı değerlerine yönelimli bir yayın politikasının olduğu da bilinmektedir. Elde edilen bulgulara göre Cumhuriyet gazetesinde yer alan yazı türlerinin içinde olumsuz olanların olumlu içeriklerden daha fazla olduğu ancak bunun yanında tarafsız iletilerin de diğer gazetelerden çok daha yüksek bir oranda bulunduğu belirlenmiştir. Öngörüldüğü gibi Cumhuriyet gazetesinde Avrupa Birliği'nin sermaye ile ilişkilendirildiği yazı türleri yüksek bir oranla yer bulurken, Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi oyaladığı ve daha önce savaşlarla başaramadığı projelerini böylelikle yaşama geçirilebileceği düşüncesi en fazla bu gazetede yer bulmuştur.

Yeniçağ gazetesinde Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerinde Avrupa Birliği karşıtlığının, toprak bütünlüğü, etnik ayrımcılık, doğu-batı uygarlığı çatışmaları ve yakın tarihte yaşanan savaşlar gibi Türkiye'de kamuoyunun

hassas olduğu konularla gündeme taşınmaya çalışıldığı düşüncesi de çalışmanın alt varsayımlarındandır. Yeniçağ gazetesinde yer alan yazılarda Avrupa Birliği'nin bir tehdit olarak tasarlandığı gözlenmiştir. Avrupa Birliği Tasarımının Olumsuz Yönde Yapıldığı Gazete Yazı Türlerinin İçerikleri incelendiğinde Avrupa Birliği'nin Kürt kökenli T.C. Vatandaşlarını kullanarak etnik ayrımcılık yolu ile Türkiye'nin toprak bütünlüğünü hedeflediği yönünde yapılan yayınların oransal ve sayısal olarak en fazla Yeniçağ gazetesinde bulunduğu belirlenmiştir. Avrupa Birliği'nin Sevr'i yeniden uygulamaya koymaya çalıştığı, Kurtuluş Savaşının intikamını almak istediği düşüncelerinin en fazla yer bulduğu gazete de Yeniçağ olmuştur. Bulgular bu varsayımın doğruluğunu da ortaya koymaktadır.

Hürriyet gazetesinde Avrupa Birliği – Türkiye ilişkilerinin, ekonomik ve sosyal gerekçeler ön planda tutularak Türkiye'nin batılılaşma çabaları ekseninde ele alındığı ve böylece olumlu içeriklere ağırlıklı olarak yer verildiği düşüncesi de alt varsayımlarımızdandır. Elde edilen bulgulara göre ekonomik içerikli haberlere en fazla Hürriyet gazetesinde yer verildiği gözlenmektedir. Avrupa Birliği tasarımının da Hürriyet gazetesinde büyük çoğunlukla olumlu olarak yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda bu varsayımımızın da doğruluğu belirlenmiştir.

5. SONUÇ

Anlaşmalar, tarafların herhangi bir konu çerçevesinde taleplerini ortaya koyarak uzlaşması yolu ile gerçekleşir. Bu uzlaşma sürecinde kabul edilen ve edilmeyen önerilerin, geri çekilen taleplerin varlığı anlaşmanın doğası gereğidir. Avrupa Birliği ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin anlaşarak imzaladığı Avrupa Birliği – Türkiye Müzakereleri Çerçeve Belgesi de böyle bir süreçten geçirilerek sonuçlandırılmıştır. Türkiye'nin çıkarları açısından olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilebilecek bir çok maddeyi Müzakere Çerçeve belgesi içermektedir. Müzakere Çerçeve Belgesi ve uzlaşma aşamasında pazarlık konusu olan talepler çerçevesinde, basın aracılığı ile tartışmalar yapılmaması düşünülemez. Ancak basın organlarının tarafsızlık ilkesini göz ardı ederek, ideolojisi ve yayın çizgisi doğrultusunda bir tutum oluşturması ve bu tutumu destekleyici haberleri gündeme taşıırken tutumuna aykırı haberlere yer vermemesi güvenilirliğini ciddi anlamda sarsmaktadır.

Basının işlevi halk tarafından doğrudan denetlenemeyen siyasal erki halk adına izlemek, denetlemek ve kamu çıkarları için yayımcılık yapmaktır. Basının çıkar sözcüğü ile aynı tümcede kullanılması yanın da kamu sözcüğünün de olması ile ancak kabul edilebilir.

Türkiye Avrupa Birliği üyeliği için, 50 yıla yakın bir süredir, çaba göstermektedir. Bu çaba kimi zaman yoğun kimi zaman küçük olmuştur ancak askeri darbe dönemlerinde bile Türkiye'nin Avrupa arzusu kesintiye uğramamıştır. Bu durum Avrupa Birliği üyeliğinin Türkiye açısından önemini açıkça ortaya koymaktadır. Türkiye'nin ilk başvurduğu yıllardan bu yana Avrupa'da oluşturulmaya çalışılan birliğin niteliğinde çok önemli değişimler olmuştur. Önceleri ekonomik yönü ön planda olan birlik düşüncesine siyasi ve askeri alanlarda oluşturulmaya çalışılan birliktelikler de eklenmiş ve Türkiye için açmaz olarak yorumlanabilecek bir çok konu sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bunların içinde, Kıbrıs sorunu, Ermeni soykırımı iddiaları ve Kürt

sorunu gibi Türkiye'nin kuruluş ilkeleri açısından önem taşıyan bir çok konu bulunmaktadır. Türkiye, sözü edilen konularla ilgili paralel düşünceler içinde olmadığı bir topluluğu "memnun etmek" zorunda kalmış ve bunları aşmak için de çeşitli "tavizler" vermek durumunda kalmıştır.

Burada anlatılmak istenen, Avrupa Birliği üyeliğinin Türkiye açısından önemli dengeler üzerinde oturan ciddi bir konu olduğudur. Avrupa Birliği, Türkiye açısından yakın coğrafyanın en önemli birliği ve en müreffeh topluluğudur.

Türkiye basınının bu araştırmanın konusu olan Avrupa Birliği üyelik süreci ile ilgili yaptığı yayınlar incelendiğinde konunun önemine yakışmayacak oranda taraflı yayıncılık yaptığı görülmüştür. Çalışmanın temel varsayımı Türk basınının ideolojik çizgisi doğrultusunda tarafsızlık ilkesine aykırı bir biçimde yayın yaptığını vurgulamaktaydı. Ancak araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular değerlendirildiğinde bazı basın organlarının sadece ideolojik ya da çıkar odaklı değil aynı zamanda düzeysiz yayın yaptığı da gözlenmiştir.

Hürriyet gazetesi bir yandan liberal olması yönüyle batı değerlerine yönelimli olarak sevinç gösterileri görselleri ile anlaşmayı aktarırken diğer yandan muhafazakar olduğu yönünde iddiaları haklılaştıran bir biçimde hükümet mensuplarını da olumlu olarak kurgulamaktadır. Bu gazetede yer alan yazı türleri incelendiğinde köşe yazarlarının bir bölümünün dışında Avrupa Birliği konusu bayram edasıyla gündeme getirilmiş ve hükümet de "muzaffer" ilan edilmiştir. Avrupa Birliği sürecinde Türkiye açısından sorun oluşturma potansiyelini barındıran konular ise muhalefet partilerinin yöneticilerinin ağzından verilen küçük puntolu haberlerle geçiştirilmiştir. Sadece Hürriyet gazetesini okuyan bir okur Türkiye'nin Avrupa Birliğine girdiğini ve artık Türkiye için bütün sorunların bittiğini düşünebilir.

Yeniçağ gazetesinde yer alan haberlere baktığımızda ise ulusalcı söylemlerle Avrupa Birliği ve Hükümet karşıtı bir yayıncılık anlayışının

sürdürüldüğü açıkça gözlenmektedir. Hürriyet gazetesindeki durumun tersine Yeniçağ gazetesinde Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği adeta bir "komplo" olarak kurgulanmış hükümetin de bu komploya bilerek alet olduğu ve dolayısıyla ihanet içinde olduğu bazen ima bazen de doğrudan ifade edilmiştir. Yeniçağ gazetesinde manşetten verilen bir haberde TSK'nın üst kademesindeki komutanlara bu ihanete karşı sessiz kalmamaları yönünde çağrıda bile bulunulmuştur.

Cumhuriyet gazetesi hem fikir gazetesi olmasının verdiği sorumlu gazetecilik anlayışı içinde davranmak istemesi ile hem de ideolojik durumunun etkisiyle araştırmancının örneklemini oluşturan üç gazete içinde en fazla yorum çeşitliliği görülen gazete olmuştur. Avrupa Birliği'nin uluslar arası sermayenin projesi olduğu, Avrupa Birliğini kurulmasında yönlendirici unsurun halk değil patronlar olduğu yönünde vurguları sol eğilimli yayın politikasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Batı değerlerine yönelimli olduğunu da gösteren ve Avrupa Birliği için olumlu yorumlar içeren yazı türlerine bakıldığında da bu tutum, Atatürkçü ve Laik olarak tanımlanan çizgisinin bir sonucu olarak belirlenmektedir. Ciddi gazetecilik yapma çabasında olmasının getirdiği her iki yönde yayın yapma anlayışı da eklenince Cumhuriyet gazetesi Avrupa Birliği konulu yazı türlerinde tarafsızlık çizgisine en yakın duran basın organı olmuştur. Bütün bunlarla birlikte, Cumhuriyet gazetesinde yer alan Avrupa Birliği Konulu yazı türlerinde olumsuz olanların olumlu olanlardan önemli oranda fazla olduğunu vurgulamak da bir gerekliliktir.

Bir yanda bütün olumsuzlukların görmezden gelinerek bayram havasında yapılan yayıncılık diğer yanda Türkiye'nin 50 yıldır sürdürdüğü projenin bugüne kadarki en önemli aşaması ile ilgili ihanet iddiaları içeren yayıncılık Türkiye'nin basın organlarının yanlı bir tutum izlediğini açıkça göstermektedir.

Basın, ideolojisi doğrultusunda konu seçimi yaparak gündem oluşturma çabası içinde olmaktadır. Bir taraf anlaşmada yer alan ve Türkiye

için olumsuz olarak değerlendirilebilecek maddeleri görmezden gelerek olumlu haberler çerçevesinde yayıncılık yaparken diğer taraf anlaşmanın hiçbir olumlu yanından söz etmeden olumsuz yönde yorumlanabilecek maddeleri ön planda tutarak gündem oluşturma çabası içinde olmaktadır.

Basının bu tutumu basına güvensizlik notu olarak geri dönmektedir. Yapılan kamuoyu araştırmalarında basın organları en az güvenilen kurumlar arasında yer almaktadırlar. Basın, gerçek demokrasinin en önemli gereklerindedir. Basının bu işlevini yerine getirebilmesi için de uyması gereken kriterler vardır. Basın ilkeleri sözde kalmamalı ve uygulanması konusunda titizlik gösterilmelidir. Halk tarafından güvenilmeyen basın organlarının etkisi de azalacak ve halk adına iktidarı denetleyen bir mekanizmanın olmaması da demokrasinin yerleşmesini engelleyecektir.

Basın böylesi önemli bir konuda kamu çıkarlarını ön planda tutarak olayları derinlemesine irdelemeli, olayların olumlu ve olumsuz yönlerini aynı yönde düşünmeyen uzmanların görüşlerini alarak halka sunmalıdır.

EKLER

1. MÜZAKERE ÇERÇEVE BELGESİ

Malumları olduğu üzere, 2 – 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da düzenlenen AB Dışişleri Bakanları toplantısında, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki katılım müzakerelerinin genel prensiplerini belirleyen müzakere çerçeve belgesi onaylanmıştır. Söz konu belgenin kabul edilmesini takiben yine 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da yapılan hükümetler arası konferansla Türkiye'nin AB'ye katılım müzakereleri resmi olarak başlatılmıştır.

Müzakere Belgesi'nin 7. paragrafına ilişkin olarak AB Dönem Başkanlığınca Konsey'in onayı alınarak yapılan açıklama, yine AB Dönem Başkanlığınca yapılan ve katılım müzakereleri bağlamında AB pozisyonunu ortaya koyan açılış konuşması ve müzakere çerçeve belgesi aşağıda sunulmaktadır.

A) KONSEY'İN RIZASI İLE DÖNEM BAŞKANLIĞI AÇIKLAMASI

"Müzakere Çerçevesinin tüm ilgili uluslararası kuruluşları kapsayan 7. paragrafı, bahsekonu uluslararası kuruluşların veya üyelerinin ya da Avrupa Birliği üyesi ülkelerin karar alma özerkliği ve haklarına hanel getirecek şekilde yorumlanamayacaktır."

B) BAKANLAR TOPLANTISI AÇILIŞI TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE KATILIMI HÜKÜMETLERARASI KONFERANSI (GENEL AB POZİSYONU)

1. AB üye ülkeleri adına, bugün, Türkiye'nin saygıdeğer temsilcilerini ülkeniz ile katılım müzakerelerini başlatacak olan Hükümetler arası Konferansta misafir etmekten mutluluk duyuyorum.

2. Halihazırda ülkeniz ile Birlik arasında sağlam bağlar bulunmaktadır. Sözleşmeye dayalı ilişkileri 1963 yılında Ankara Anlaşması olarak bilinen Ortaklık Anlaşmamızı imzaladığımız zaman başlatmıştık. 1995 yılında, Gümrük Birliği'nin son aşamasına geldik ve 1999 Helsinki Zirvesinde Türkiye bir aday ülke olarak ilan edildi. Bütün bunlar, hem siyasi hem ekonomik olarak önemli niteliksel adımları temsil etmektedir. Bugün ilişkinin gelişiminde bir başka önemli adım atılmaktadır.

Ortaklık Anlaşması, katılım öncesi dönemde de ilişkilerimiz için bir çerçeve görevi görmeye devam edecektir. Bu Anlaşma, siz ve Topluluk arasındaki ticareti serbestleştirme ve iki taraf arasında ekonomik ve mali işbirliğini teşvik etmek gibi yollarla Topluluğun temel aldığı özgürlüklerin genişletilmesi yönünde ilerleme kaydedilirken daha da yakınlaşacak ilişkilerimizin ana bir ögesi olagelmiştir.

3. Türkiye 1987 Nisan ayında üyelik başvurusu yaptığından bu yana, ardarda gelen Avrupa Konseyi kararları, ülkenizin Avrupa perspektifini hazırlaması için strateji ve araç teşkil etmişlerdir. Bu ciddi bir katılım öncesi mali yardım ile desteklenen bir Katılım Ortaklığını da içermektedir.

4. 16 – 17 Aralık 2004 Avrupa Konseyi Kararlarını hatırlatırız. Komisyon tarafından 6 parça mevzuat tespit edilmiş ve Avrupa Konseyi tarafından bunların yürürlüğe konulması talep edilmiştir. Biz bu mevzuatın hukukun üstünlüğü ile insan hakları ve temel hürriyetlerle uyumlu şekilde tam olarak uygulanmasını bekliyoruz. Aynı zamanda Ankara Anlaşmasının adaptasyonuna ilişkin Protokol'ün imzalanmasını teyit ediyoruz. Avrupa Topluluğu'nun ve üyelerinin konuya ilişkin pozisyonu Türkiye'nin 29 Temmuz 2005 tarihli Deklarasyonu'na cevaben yayınlanan 21 Eylül 2005 tarihli Deklarasyon'da ortaya konulmuştur.

16 – 17 Aralık 2004 tarihli Zirvede Konsey'den, müzakerelerimiz için bir çerçeve belirlemesi istenmiştir. Müzakere Çerçevesi, Komisyon'un teklifi temel alınarak Konsey tarafından belirlenmiştir. Çerçeve, 5. genişleme deneyimi ve sürekli gelişen müktesebat göz önünde bulundurulmuş ve Türkiye'nin kendine has özellikleri ile öznel durum ve özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Müzakere Çerçevesi, bugün başlatmakta olduğumuz sürecin özel gereksinimlerini açıkça işaret etmektedir.

Avrupa Konseyi, katılım müzakerelerine paralel olarak Birliğin her aday ülke ile sivil toplumu içeren yoğun bir siyasi ve kültürel diyalog başlatması kararını da almıştır. Bu diyalog, karşılıklı anlayışın iyileştirilmesinde ve ilişkimizin tüm yönleri üzerine taraflar arasında tartışma başlatmayı teşvik etmek açısından önemli bir işlev görecektir.

5. Bugün başlattığımız müzakereler, Avrupa Birliği Anlaşması'nın 49. maddesine dayanmaktadır. Müzakerelerin, ülkenizin yanı sıra tüm üye ülkelerin yer alacağı hükümetler arası konferans kapsamında yürütüleceğini hatırlatmak isterim. Tüm hükümetler arası konferanslarda olduğu gibi, bu konferansta da kararlar oybirliği esası ile alınacaktır. Bu süreçte, müzakerelerinin kapatılması için koşulların oluşup oluşmadığına dair karar vermek üye devletlere bağlı olacaktır.
6. Türkiye'nin katılım öncesi stratejisi ve özellikle yargının bağımsızlığını ve işlevini güçlendirmeye, temel hakların (toplanma, ifade ve din özgürlüğü) ve kültürel hakların kullanılmasına, sivil-asker ilişkilerinin Avrupa tatbikatı ile daha fazla uyumlu hale getirilmesine ve Güneydoğu Anadolu'daki durumun iyileştirilmesine yönelik reformları tam ve etkili olarak uygulamak için çabalarına devam etmesi gerektiğini hatırlatırız. Bunlar, siyasi reform sürecinin geri dönüşmezliğini garanti etmelidir. Türkiye, barış ve istikrar ile iyi komşuluk ilişkilerinin, çözüm bekleyen ikili konular da dahil, geliştirilmesine dair taahhüdüne uygun

olarak bölgesel işbirliğini teşvik etmelidir. Bu, bölge istikrarına katkıda bulunmalıdır.

7. 1998 yılından bu yana Komisyon, Konsey'e, ülkenizin Kopenhag Kriterleri ışığında kaydettiği gelişmeyi, özellikle de Topluluk müktesebatının uyarlanma ve uygulanma oranını gözden geçiren İlerleme Raporları sunmaktadır. Katılım Ortaklığı'nın uygulanması ve müktesebatın üstlenilmesinde kaydedilen ilerleme Ortaklık Organlarında incelenmektedir. Diğer her aday ülke için olduğu gibi, taahhütlerinizin izlenmesi Konsey'i, sizinle müzakerelerin gidişatı üzerine vereceği karar konusunda bilgilendirmek için anahtar bir rol oynamaktadır.
8. Müktesebatın zamanında ve etkin olarak uygulanması ile idari ve adli kapasitenin bu hedefi gerçekleştirecek düzeye getirilmesi üyelik için gerekli ön koşullardır. Bu nedenle, halihazırda başlamış olduğunuz AB müktesebatına uyum sürecinin yoğunlaştırılması gerekmektedir. Ayrıca, katılım müzakerelerinin açıldığı tarihten itibaren müktesebatta kaydedilen gelişmeler de dikkate alınmak durumundadır. Müktesebat, AB Antlaşması'nda da belirtildiği gibi, Birliğin üzerine inşa edilmiş olduğu amaç ve prensipleri kapsamaktadır. AB, her üye ülkenin tamimiyle paylaşması gereken bir değerler topluluğudur.
9. Süreç kapsamlı ve zorlu olacaktır. Bununla birlikte, kararlılığınıza ve taahhütlerinize olan güvenimiz tamdır ve çabalarınızda sizi desteklemeye devam edeceğiz. Bugün, sizinle bu sürece girmekten memnuniyet duyuyoruz.

C) MÜZAKERE ÇERÇEVE BELGESİ

I) Müzakerelere İlişkin İlkeler

1. Türkiye'nin kendine has özellikleri temelinde yürütülecek olan müzakerelerin hızı Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini yerine getirmekte göstereceği ilerlemeye bağlı olacaktır. Dönem Başkanlığı veya yerine göre Komisyon, mevcut durumu düzenli olarak gözlem altında tutabilmesi için Bakanlar Konseyi'ni tam olarak bilgilendirecektir. Kendi tarafında Birlik, müzakerelerin tamamlanması için gerekli koşulların oluşup oluşmadığına uygun bir zamanda karar verecektir; bu karar 6 sayılı bentte yer alan gerekliliklerin Türkiye tarafından karşılandığına dair Komisyon raporu dikkate alınarak verilecektir.

2. Aralık 2004 tarihindeki Avrupa Konseyi'nde de karar verildiği gibi bu müzakereler Avrupa Birliği Anlaşmasınının 49. Maddesini temel almaktadır. Müzakerelerin paylaşılan hedefi katılımdır. Bu kabil müzakereler sonucu önceden garanti edilemeyen ucu açık süreçlerdir. Birliğin hazmetme kapasitesi de dahil, Kopenhag kriterleri tam olarak dikkate alındığında Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini yerine getirmediğinin ortaya çıkması halinde, Türkiye'nin Avrupa yapılarına mümkün olan en güçlü bağlarla bağlanması temin edilmelidir.

3. Genişleme, Birliğin ve Üye Devletlerin içerisinde oldukları sürekli yapılanma ve bütünleşme sürecini güçlendirmelidir. Gösterilecek her çaba, Birliğin uyum ve etkinliğini korumaya matuf olmalıdır. 1993 Kopenhag Zirvesi kararlarına uygun olarak Birliğin Türkiye'yi hazmetme kapasitesi, bir yandan Avrupa bütünleşmesinin ivmesi de korunmak suretiyle, hem Birliğin hem Türkiye'nin genel çıkarlarına hizmet edecek önemli bir mülahazadır. Müzakereler esnasında Komisyon bu kapasiteyi, üyelik koşullarının Türkiye tarafından karşılanıp karşılanmadığına dair Konseyi haberdar etmek için Türkiye'nin adaylık perspektifinden kaynaklanan ve Ekim 2004 Raporunda belirtilmiş olan tüm konuları da içerecek şekilde izlemelidir.

4. Müzakereler, büyük bölümü daha sonra AB Antlaşması'nın 6(1) sayılı Maddesinde ortaya konulan ve Temel Haklar Şartı'nda da ilan olunan, 1993 yılında Kopenhag Avrupa Konseyi'nde belirlenmiş olan siyasi kriterlere Türkiye'nin yeterli ölçüde uyum sağladığı temelinde açılmaktadır. Birlik Türkiye'den, reform sürecini devam ettirmesini ve hürriyet, demokrasi, hukukun üstünlüğü, ilgili Avrupa içtihatlarını da kapsayacak şekilde insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı konularında daha ileri gelişmeler kaydetmesini; bilhassa işkence ve kötü muamele ile mücadelede sıfır tolerans, ifade özgürlüğü, din özgürlüğü, kadın hakları, sendikal haklar da dahil olmak üzere ILO standartları ve azınlık hakları konularındaki mevzuatını genişleterek konsolide etmesini ve bunları etkin bir şekilde uygulamasını beklemektedir. Birlik ve Türkiye aralarındaki yoğun siyasi diyalogu devam ettireceklerdir. Başta temel özgürlükler ve insan haklarına tam saygının sağlanması olmak üzere, söz konusu alanlarda sağlanan ilerlemelerin geri döndürülemezliğini temin etmek üzere, bunların tam ve etkin olarak uygulanması, bu hususlarda 2004 Raporu ve tavsiye mektubunda olduğu kadar yıllık ilerleme raporlarında da tanımlanan tüm endişe kaynağı hususlar bağlamında Konseye düzenli olarak rapor sunacak olan Komisyon tarafından yakından izlenmeye devam edilecektir.

5. Türkiye'de hürriyet, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü gibi Birliğin temellerini teşkil eden ilkelerin ciddi ve süreklilik arz edecek şekilde ihlal edilmesi halinde, Komisyon, re'sen veya üye ülkelerin üçte birinin talebiyle müzakerelerin askıya alınmasını ve müzakerelerin kaldığı yerden devam etmesi için gerekli koşulları teklif edebilecektir. Böyle bir tavsiye üzerine Konsey, Türkiye'nin de görüşlerini aldıktan sonra, müzakerelerin askıya alınmasına ve yeniden başlamasına ilişkin koşullara nitelikli çoğunlukla karar verecektir. Hükümetler arası Konferans'ta üye ülkeler, Hükümetler arası Konferans'ın genellik arz eden ittifak kuralına hâlel gelmeksizin, Konsey kararına uygun olarak hareket edeceklerdir. Bu gibi hallerde Avrupa Parlamentosu bilgilendirilecektir.

6. Müzakerelerdeki ilerleme, Türkiye'nin katılım yönünde ekonomik ve sosyal uyum çerçevesinde ve 2'nci paragrafta atıfta bulunulan Komisyon Raporlarının tespit edeceği ilerleme tarafından yönlendirilecektir. Bu ilerleme aşağıda yer alan şartlar çerçevesinde değerlendirilecektir.

- Aşağıda belirtilen üyelik şartlarını ortaya koyan Kopenhag Kriterleri:

- Demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını garanti altına alan kurumların istikrarı;
- İşleyen bir pazar ekonomisinin varlığı ve Birlik içindeki rekabet baskısına ve piyasa güçlerine karşı koyma kapasitesine sahip olunması;
- Siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına bağlanmak dahil olmak üzere üyelik yükümlülüklerini üstlenme kabiliyetine sahip olunması ve müktesebatın etkin olarak uygulanıp yürütülebilmesi için idari kapasitenin varlığı;

- Türkiye'nin iyi komşuluk ilişkileri için açık taahhüdü ve gerekmesi halinde Uluslararası Adalet Divanı'nın zorunlu yargılama yetkisinin kabulünü de içeren, cari önemli sınır uyuşmazlıklarının BM Antlaşması çerçevesinde barışçı bir şekilde çözülmesi konusunda yüklenimi;

- Türkiye'nin Kıbrıs sorununun BM çerçevesinde, kapsamlı bir çözüm için uygun bir ortamın oluşturulması için gerekli adımların atılması, Türkiye ile Kıbrıs Cumhuriyeti dahil bütün üye ülkeler arasındaki ikili ilişkilerin normalleştirilmesi de atacağı adımlara dahil olmak üzere Birliğin temelini oluşturan ilkelere uygun olarak kapsamlı bir çözüme kavuşturulması konusundaki çabalara sürekli desteğinin temini;

- Türkiye'nin, Ortaklık Anlaşması ve bu Anlaşmayı bütün yeni üye ülkelere genişleten Ek Protokolden kaynaklanan ve bilhassa AB-Türkiye Gümrük Birliğine taalluk edenlerin yanında düzenli olarak gözden geçirilmekte olan Katılım Ortaklığı belgesinin uygulanması ile ilgili yükümlülüklerinin yerine getirilmesi.

7. Katılıma kadar geçecek devre süresince, Türkiye'nin üçüncü ülkelere yönelik politikalarını ve uluslararası kuruluşlardaki pozisyonlarını (tüm AB üyesi ülkelerin bu organizasyonlar ve düzenlemelerdeki üyeliği de dahil olmak üzere) Birliğin ve üye ülkeler tarafından kabul edilen politika ve pozisyonlara aşamalı olarak uyumlaştırması gerekecektir.

8. Katılım müzakerelerine paralel olarak Birlik, Türkiye ile yoğun bir siyasi ve sivil toplum diyalogu içerisine girecektir. Kapsayıcı sivil toplum diyalogunun hedefi, Avrupa vatandaşlarının katılım sürecine desteğini sağlamak amacıyla halkları bir araya getirerek karşılıklı anlayışın geliştirilmesi olacaktır.

9. Türkiye, diğer katılım müzakerelerinin sonuçlarını üye olduğu zamandaki hali ile kabul etmek zorundadır.

II) Müzakerelerin İçeriği

10. Katılım, Birlik Müktesebatı olarak bilinen Birlik sistemi ve bunun kurumsal çerçevesine iliştilirilmiş bulunan hak ve yükümlüklerin kabulü anlamına gelmektedir. Türkiye bu müktesebatı üyeliğinin gerçekleşeceği andaki hali ile uygulamak zorundadır. Bunun yanı sıra, katılım, mevzuat uyumu yanında müktesebatının zamanında ve etkin olarak uygulaması anlamına da gelmektedir. Müktesebat sürekli gelişmekte ve şunları içermektedir:

- Birliğin temelini oluşturan Antlaşmaların içeriği, prensipleri ve siyasi hedefleri;

- Antlaşmalara uygun olarak kabul edilen mevzuat, kararlar ve Adalet Divanı içtihatları
- Birlik çerçevesinde kabul edilen sair kurumlar arası anlaşma, karar, beyan, tavsiye ve kılavuz gibi yasal açıdan bağlayıcı olan ya da olmayan diğer mevzuat;
- Ortak Dış ve Savunma Politikası çerçevesinde kabul edilen ortak eylemler, ortak pozisyonlar, imza edilen deklarasyonlar, sonuç bildirgeleri ve sair tasarruflar;
- Adalet ve İçişleri çerçevesinde kabul edilen ortak eylemler, ortak pozisyonlar, imza edilen konvansiyonlar, tavsiyeler, kararlar, beyanlar ve diğer tasarruflar;
- Topluluklar ve Topluluklar ile birlikte üye ülkeler ve Birlik tarafından yapılan; Birlik faaliyetleri ile ilgili olarak üye ülkelerin kendi aralarında yapılan uluslar arası anlaşmalar;

Türkiye'nin, katılım öncesinde müktesebatın Türkçe'ye zamanında çevrilmesini sağlaması ve katılıma kadar AB kurumlarının etkin işleyişi için yeterli sayıda tercüman ve mütercimi eğitmesi gerekmektedir.

11. Türkiye'nin de bir üye ülke olarak istifade ve yükümleneceği, üye olmaktan kaynaklanan hak ve mükellefiyetler, Türkiye ile Topluluklar arasındaki tüm ikili anlaşmaların ve Türkiye tarafından imzalanan ancak üyelik yükümlülükleri ile bağdaşmayan diğer tüm uluslararası anlaşmaların sona ermesi anlamına gelir. Ortaklık Anlaşmasının Topluluk mevzuatından ayrılan herhangi bir hükmü katılım müzakerelerinde emsal olarak esas alınamaz. düşünülemez.

12. Türkiye'nin Topluluk mevzuatından kaynaklanan hak ve yükümlülükleri kabulü, Topluluk mevzuatına spesifik adaptasyonlar yapılmasını, ve istisnai olarak, katılım müzakereleri sırasında tanımlanmaları gerekecek olan geçiş önlemlerini gerektirebilir.

Gerekli olduğu hallerde, Topluluk mevzuatına yapılacak spesifik adaptasyonlarda; mevzuatı uyumlaştırırken üye ülkeler tarafından uygulandığı gibi, o mevzuatın doğasında olan ilkeler, kriterler ve parametreler bazında ve Türkiye'nin özel koşulları dikkate alınarak mutabık kalınacaktır.

Birlik, zaman ve kapsamla sınırlı olmak ve Topluluk mevzuatının uygulanma sürecinin aşamalarını açıkça tanımlayan bir planın eşlik etmesi kaydıyla, Türkiye tarafından talep edilecek geçiş önlemlerini kabul edebilir. Tek Pazar'ın genişlemesi ile bağlantılı alanlarda, düzenleyici önlemler derhal uyumlaştırılmalı ve geçiş dönemleri az sayıda ve kısa olmalı; büyük mali tahsisat gerekleri de dahil olmak üzere büyük çabalar ve kapsamlı uyum gerektiren durumlarda uygun geçiş önlemleri, uyum için devamlılık arz eden ve bütçelendirilmiş ayrıntılı bir planın parçası olarak öngörülebilir. Her hal ve karda, geçiş dönemi önlemleri Birliğin kural ve politikalarına değişiklik getirmemeli, düzgün işleyişine zarar vermemeli veya rekabetin gözle görülür biçimde bozulmasına neden olmamalıdır. Bu bağlamda, Birliğin ve Türkiye'nin menfaatleri dikkate alınır.

Uzun geçiş dönemleri, derogasyonlar, spesifik düzenlemeler veya kalıcı korunma şartları, örneğin korunma önlemi temeli olarak sürekli mevcut olacak şartlar düşünülebilir. Komisyon bunları, uygun hallerde, kişilerin serbest dolaşımı, yapısal politikalar veya tarım gibi alanlardaki tekliflerinin içerisine dahil edebilir. Bundan başka, kişilerin serbest dolaşımının nihai inşasına ilişkin karar alma sürecinde her bir üye ülkenin azami derecede rol oynayabilmesine imkan sağlanmalıdır. Geçiş önlemleri veya korunma önlemleri rekabet veya Tek Pazarın işlemesine etkilerine göre gözden geçirilmelidir.

Topluluk mevzuatına ayrıntılı teknik adaptasyonlar katılım müzakereleri sırasında kararlaştırılmak zorunda değildir. Bunlar Türkiye ile işbirliği içinde hazırlanacak ve Birlik kurumları tarafından katılım tarihinde yürürlüğe girecek şekilde uygun zamanlarda kabul edileceklerdir.

13. Türkiye'nin katılımının mali boyutu uygulanabilir bir Mali Çerçeve'de ele alınmalıdır. Bu kapsamda, Türkiye'nin katılımının ciddi mali sonuçları olabileceğinden, müzakereler ancak 2014 sonrası için öngörülecek muhtemel mali reformlarla birlikte, Mali Çerçevenin belirlenmesini takiben sonuçlandırılabilir. Bu bağlamdaki bütün düzenlemelerde doğacak mali yükün üye ülkeler arasında adil bir şekilde dağıtılması sağlanmalıdır.

14. Türkiye, katılımını takiben bir derogasyonla üye devlet olarak ekonomik ve parasal birliğe dahil olacak ve gerekli koşulları sağladığına dair bir değerlendirmeye dayanan Konsey kararını takiben Euro'yu ulusal para birimi olarak kabul edecektir. Bu alandaki diğer AB mevzuatı ise katılımı takiben tamamen uygulanacaktır.

15. Özgürlük, güvenlik ve adalet alanına ilişkin olarak, AB'ye üyelik, Birliğe katılımı ile birlikte bu alandaki tüm müktesebatın, Schengen mevzuatı da dahil olmak üzere, Türkiye tarafından üstlenildiği anlamına gelecektir. Bununla birlikte, söz konusu alandaki müktesebatın bir kısmı, Türkiye'nin hazırlık seviyesinin uygulanabilir Schengen değerlendirmesi temelinde dahili sınırlarda kişiler üzerindeki kontrolün kaldırılmasına ilişkin Konsey kararını müteakiben sadece Türkiye'de uygulanacaktır.

16. AB, nükleer güvenliğin her yönü dahil olmak üzere üst düzey çevresel korumanın önemine işaret etmektedir.

17. Tüm alanlarında AB müktesebatını etkin olarak uygulayacak veya duruma göre üyelikten uygun bir süre önce tam anlamıyla uygulayabilecek seviyeyi yakalamak için Türkiye, hem ulusal hem bölgesel seviyede kurumlarını, yönetim kapasitesini, idari ve yargı sistemlerini Birlik standartlarına yükseltmelidir. Genel olarak, bunun için etkin ve tarafsız kamu hizmetini temel alan iyi işleyen ve istikrarlı kamu yönetimi ve bağımsız ve etkin bir yargı sistemi gerekmektedir.

III) Müzakere Prosedürleri

18. Müzakerelerin içeriği, bir tarafta tüm Üye Devletlerin ve diğer tarafta aday Devletin katılımı ile gerçekleşen bir hükümetler arası konferansta yürütülecektir.

19. Türk yetkililere açıklamalarda bulunmak, Türkiye'nin spesifik alanlarda müzakerelere başlamasına yönelik hazırlığını değerlendirmek ve müzakerelerde ortaya çıkması muhtemel sorunların ön göstergelerini elde etmek amacıyla, Komisyon tarama süreci olarak adlandırılan müktesebatın resmi olarak incelenmesi sürecini başlatacaktır.

20. Tarama süreci ve müteakip müzakerelere yönelik olarak, müktesebat, her biri ayrı bir politika alanını kapsayan bir dizi başlıklara ayrılacaktır. Söz konusu başlıkların bir listesi ekte yer almaktadır. Türkiye veya AB tarafından müzakere başlıkları için ortaya konulan bir görüş hiçbir şekilde diğer başlıklara yönelik tutumu etkilemeyecektir. Ayrıca, müzakere sürecinde spesifik başlıklarda sağlanan anlaşmalar bütün başlıklar için genel bir anlaşma sağlanıncaya kadar nihai anlaşma olarak değerlendirilmeyecektir.

21. Komisyon'un Türkiye'ye yönelik düzenli ilerleme raporları ve özellikle tarama sürecinde Komisyon tarafından elde edilen bilgiye dayanarak, Komisyon'un önerisi temelinde Konsey, oybirliği ile uygun durumlarda her bir başlıkta müzakerelerin açılması ve geçici olarak kapatılması için eşikler belirleyecektir. Birlik söz konusu eşikleri Türkiye'ye bildirecektir. Başlıklara bağlı olarak, eşikler, özellikle müktesebata hukuki uyum ve yeterli idari ve yargı kapasitesinin mevcudiyetini gösterir şekilde müktesebatın temel unsurlarının başarılı bir şekilde uygulanmasına atıfta bulunacaktır. İlgili kısımlarda, eşikler, özellikle müktesebat altındaki gereklilikleri ve Ortaklık Anlaşması kapsamındaki taahhütlerin karşılanmasını içerecektir. Müzakerelerin ciddi bir süreye yayılması veya yeni müktesebat gibi

hususların dahil edilmesi nedeniyle bir başlığın yeniden ele alınması durumunda, mevcut eşikler güncellenebilecektir.

22. Türkiye'den müktesebat ile ilgili olarak pozisyonunu belirtmesi ve eşikleri karşılama hususunda sağladığı ilerleme konusunda rapor sunması talep edilecektir. Türkiye'nin uygun idari ve yargı düzenlemeleri yoluyla etkin ve verimli uygulama da dahil olmak üzere müktesebatı doğru olarak aktarması ve uygulamaya koyması, müzakerelerin hızını belirleyecektir.

23. Bu amaca yönelik olarak Komisyon, saha incelemeleri suretiyle yapılacak uzman değerlendirmeleri de dahil olmak üzere, olabilecek tüm araçları kullanarak, Türkiye'nin tüm alanlardaki ilerlemesini yakından takip edecektir. Komisyon, herhangi bir müzakere başlığında AB Ortak Pozisyonu'nu sunarken, Konseye, Türkiye'nin o alanda kaydettiği gelişme hakkında bilgi verecektir. Konsey, söz konusu müktesebat başlığındaki müzakerelerle ilgili olarak ileride atılacak adımlar hakkında karar verirken bu değerlendirmeyi dikkate alacaktır. Her bir başlıktaki müzakereler bağlamında Komisyon tarafından talep edilebilecek ve Türkiye tarafından Konferansa sağlanması gereken bilgiye ek olarak, Türkiye'nin, bir müzakere başlığının geçici olarak kapatılmasından sonra dahi, ilgili müktesebatın uyumlaştırılması ve uygulanması yönünde kaydettiği gelişme hakkındaki detaylı ve yazılı bir bilgilendirmeyi düzenli şekilde sürdürmesi beklenmektedir. Türkiye'nin bir müktesebat başlığı için belirlenmiş olan önemli kriterleri karşılamada ya da taahhütlerini yerine getirmede başarısız olması halinde, Komisyon, bu müktesebat başlığında geçici olarak kapatılmış olan müzakerelerin yeniden açılmasını tavsiye edebilecektir.

IV) MÜZAKERELER VE MÜZAKERELERİN ORGANİZASYONU İÇİN ÖNGÖRÜLEN PROSEDÜR

1. Başkanlık

Her biri kendi başkanına sahip iki delegasyon arasındaki ikili müzakerelerde, pratikte Konferansa bir Başkan seçilmesi hususu gündeme gelmemektedir.

Toplantılara başkanlık edilmesine ilişkin pratik işler ağırlayan konumundaki delegasyon olan AB delegasyonunun başı tarafından yürütülecektir.

2. Bakan ve bakan yardımcısı düzeyindeki toplantıların sıklığı – çalışma gruplarının oluşturulması

Bakan ve bakan yardımcısı düzeyindeki toplantıların en az 6 ayda bir gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. İhtiyaç hasıl olması halinde daha sık toplantı düzenlenebilecektir.

Müzakereler esas olarak bakan ve bakan yardımcısı seviyesinde gerçekleştirilecektir. Çalışma gruplarının oluşturulması müzakerelerin objektif hedefine ulaşılmasını sağlama amacı dışında düşünülmemelidir. Oluşturulur ise, çalışma grupları bakan yardımcılarına bağlı olarak faaliyet gösterecek, açık iş tanımları ve belirli takvimleri olacaktır.

3. Toplantıların Yeri

Toplantılar Brüksel'de yapılacak, ancak Nisan, Haziran ve Kasım aylarındaki bakan düzeyli toplantılar Lüksemburg'da gerçekleştirilecektir.

4. Organizasyon

(a) Sekretarya

Konferansın sekretarya servisi, AB Konseyi Genel Sekreteri veya temsilcisine bağlı olacak ve Konsey Genel Sekreterliği yetkilileri ile Türk delegasyonu tarafından atanmış yetkililerden oluşan bir takım tarafından yürütülecektir.

(b) Konferansın Giderleri

Taraflar kendi ulaşım ve konaklama giderleri ile Sekretarya'da görevlendirilen personelinin maaşını ödeyecektir.

Konferansın giderleri (kira, ofis mobilyası ve ekipmanı, telekomünikasyon, eviri ve tercüme, Konferans için görevlendirilen harici personel) AB Konseyi tarafından sağlanacak avansla karşılanacaktır.

Söz konusu giderler Konsey'in bütçesine özel bir bütçe kaleminden girecektir.

Konsey Genel Sekretaryası, Konferansa, işletme giderleri ile ilgili olarak yıllık mali işletme raporu sunacaktır. Söz konusu harcamalar ortaklaşa anlaşılan prosedürlere uygun olarak taraflar arasında paylaştırılacaktır.

(c) Toplantı belgelerinin hazırlanması

Sekretarya tarafından hazırlanması talep edilebilecek diğer özel dokümanlar hariç olmak üzere, edinilen deneyimler sonucunda gerek duyulması halinde değiştirilebilecek olan aşağıdaki düzenlemeler uygulanacaktır.

(i) Bakan düzeyindeki toplantılar

- Her toplantı ertesinde Sekretarya tarafından hazırlanacak taslak temelinde Bakan yardımcıları tarafından nihayetlendirilen ve bir sonraki toplantıda onaylanmak üzere hazırlanan zet sonuç belgesi.
- Bakan düzeyindeki toplantıların sözlü beyanatları kasete kaydedildiği şekliyle Sekretarya arşivinde saklanacak ve bir kararın yorumlanmasına ilişkin ihtilaf doğduğunda başvurulacaktır.

(ii) Bakan yardımcısı düzeyindeki toplantılar

- Her toplantı ertesinde özet sonuç belgesinin hazırlanması.
- Konferans Sekreteryası tarafından hazırlanan taslak temelinde Bakanlar toplantısına sunulacak raporların hazırlanması.

(iii) Çalışma Grupları

- Konferans Sekreteryası tarafından hazırlanan taslaklar temelinde bakan yardımcılarını için raporların hazırlanması.

V) EK

FASIL BAŞLIKLARININ GÖSTERGE MAHİYETİNDEKİ ÖN LİSTESİ

(Not: Bu liste, müzakere süreci boyunca her hangi bir aşamada hangi konunun hangi başlık altında ele alınacağına dair kararları hiçbir surette etkilemeyecektir)

- 1- Malların serbest dolaşımı,
- 2- İşgücünün serbest dolaşımı,
- 3- Teşebbüs hürriyeti ve hizmet sunumu serbestisi,
- 4- Sermayenin serbest dolaşımı,
- 5- Kamu ihaleleri,
- 6- Şirketler hukuku,
- 7- Fikri mülkiyet hakları hukuku,
- 8- Rekabet politikası,
- 9- Mali hizmetler,
- 10-Bilgi toplumu ve medya,

- 11-Tarım ve kırsal kalkınma,
- 12-Gıda güvenliği, veteriner ve bitki sağlığı politikası,
- 13-Balıkçılık,
- 14-Ulaştırma politikası,
- 15-Enerji,
- 16-Vergilendirme,
- 17-Ekonomik ve parasal birlik,
- 18-İstatistik,
- 19-Sosyal politika ve istihdam,
- 20-Girişimcilik ve sanayi politikası,
- 21-Avrupa aşan şebekeler,
- 22-Bölgesel politika ve yapısal enstrümanların koordinasyonu,
- 23-Yargı ve temel haklar,
- 24-Adalet, özgürlük ve güvenlik,
- 25-Bilim ve araştırma,
- 26-Eğitim ve kùltür,
- 27-Çevre,
- 28-Tüketicinin ve sağlığın korunması,
- 29-Gümrük birliği,
- 30-Dış İlişkiler,
- 31-Dış, güvenlik ve savunma politikası,
- 32-Mali denetim,
- 33-Mali ve bütçesel hükümler,
- 34-Kurumlar,
- 35-Diğer konular⁸⁵

⁸⁵ www.dtm.gov.tr/ab/SonGelismeler/muzakerecerceve.doc

2. AB – TÜRKİYE İLİŞKİLERİ KRONOLOJİSİ

25 Mart 1957	Sonradan adı Avrupa Birliği olarak değiştirilen Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'nin temelini oluşturan Roma Anlaşması imzalandı. Anlaşmaya imza koyan ülkeler: Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg idi.
31 Temmuz 1959	Türkiye, AET'ye ortaklık için başvurdu.
11 Eylül 1959	AET Bakanlar Konseyi, Ankara ve Atina'nın Ortaklık başvurularını kabul etti.
28 Eylül 1959	Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Türkiye arasındaki ilk hazırlık görüşmesi yapıldı.
12 Eylül 1963	Türkiye ile AET'yi Gümrük Birliğine götürecekt ve tam üyeliği sağlayacak olan Ankara Anlaşması imzalandı.
12 Eylül 1963	Türkiye-AET I. Mali Protokolü imzalandı.
1 Aralık 1964	Türkiye ile AET arasında 12 Eylül 1963 yılında imzalanan ve Türkiye'yi Gümrük Birliğine götürecekt olan Ortaklık Antlaşması (Ankara Anlaşması) yürürlüğe girdi. Birinci Ortaklık Konseyi toplantısı yapıldı.
16 Mayıs 1967	Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu'nun birincisi Brüksel'de toplandı.
9 Aralık 1968	Türkiye-AET Katma Protokol görüşmeleri başladı.
26 Ekim 1970	İlk Gümrük İşbirliği Komitesi toplantısı yapıldı.
19 Kasım 1970	Ortaklık Konseyi'nde Katma Protokol metni kabul edildi.
23 Kasım 1970	Katma Protokol Brüksel'de imzalandı.
23 Kasım 1970	II. Mali Protokol imzalandı.
5 Temmuz 1971	Katma Protokol, TBMM'de 69'a karşı 149 oyla kabul edildi.
22 Temmuz 1971	Senato, Katma Protokolü kabul etti.
1 Eylül 1971	Katma Protokol'ün ticari hükümleri "Geçici Anlaşma" ile yürürlüğe konuldu.
13 Ocak 1972	Ortaklık Anlaşması'nın Topluluğa katılacak yeni ülkelere de kabulünü sağlayacak Türkiye - AET müzakereleri başladı.

20 Temmuz 1972	Ortaklık Konseyi, 1.9.1972 tarihinde sona erecek olan "Geçici Anlaşma" süresini yıl sonuna kadar uzattı.
1 Ocak 1973	Katma Protokol yürürlüğe girdi. Birinci gümrük indirimi ve konsolide liberasyon listesi uyumu yapıldı.
21 Mayıs 1973	Katma Protokol yürürlüğe girdi. Birinci gümrük indirimi ve konsolide liberasyon listesi uyumu yapıldı.
30 Haziran 1973	I. Genişleme Anlaşması (Tamamlayıcı Protokol) Ankara'da imzalandı.
1 Ocak 1974	Tamamlayıcı Protokol ile ilgili geçici anlaşma yürürlüğe kondu.
1 Ocak 1976	Türkiye, Katma Protokol'den kaynaklanan yükümlülüğünü yerine getirerek ikinci gümrük indirimi ve konsolide liberasyon listesi uyumunu gerçekleştirdi.
12 Mayıs 1977	III. Mali Protokol Brüksel'de imzalandı.
1 Temmuz 1977	Topluluk tarafından Türkiye'ye tanınan yeni tarım tavizleri yürürlüğe kondu.
11 Ekim 1978	Türkiye, Dördüncü Beş Yıllık Plan süresince yükümlülüklerinin dondurulması ve aynı dönem için yaklaşık 8 milyar dolarlık yardım yapılması talebinde bulundu.
30 Ekim 1978	III. Mali Protokol'ün onay işlemleri tamamlandı.
24 Ocak 1979	Ortak pazar, Türkiye'ye acil yardımı görüştü. AET Komisyonu, Türkiye'ye kredilerin iki katına çıkarılmasını kararlaştırdı.
30 Haziran 1980	Ortaklık Konseyi tarım ürünlerinin tamamına yakın bir kısmında Türkiye'ye uygulanan gümrük vergilerinin 1987 yılına kadar sıfıra indirilmesini kararlaştırdı. (1/80 sayılı Karar)
25 Mart 1981	Milli Güvenlik Konseyi, AT' ye tam üyelik başvurusu yapmak üzere hazırlıkların başlatılması kararını almıştır.
22 Ocak 1982	Avrupa Topluluğu, Türkiye ile ilişkilerini dondurma kararı almıştır.
16 Eylül 1986	Türkiye - AET Ortaklık Konseyi toplandı. Böylece 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren dondurulmuş bulunan Türkiye-AET ilişkilerinin canlandırılması süreci başladı.

- 14 Nisan 1987** Türkiye, AT' ye, Roma Antlaşması'nın 237., AKÇT Antlaşması'nın 98. ve EURATOM Antlaşması'nın 205. maddelerine istinaden tam üye olmak üzere müracaat etti.
- 27 Nisan 1987** Türkiye'nin tam üyelik talebi Topluluk Bakanlar Konseyi tarafından incelenmek üzere Komisyon'a havale edildi.
- 7 Kasım 1988** Türkiye - AET arasındaki ticari ve iktisadi sorunların ele alınması amacıyla oluşturulan Ad- Hoc Komite, birinci toplantısını gerçekleştirdi.
- 21 Aralık 1988** Ad-Hoc Komite ikinci kez toplandı ve Türkiye, 1978 yılında askıya aldığı yükümlülüklerini yerine getirmek üzere, hızlandırılmış bir takvimi Topluluğa verdi ve bu takvime işlerlik kazandırdı.
- 18 Aralık 1989** AT Komisyonu, Türkiye'nin tam üyelik başvurusu konusundaki "Görüş" ünde (Avis), Topluluğun, kendi iç pazarını tamamlayabilme sürecinden önce (1992) yeni bir üyeyi kabul edemeyeceği ve Türkiye'nin katılmadan önce, ekonomik, sosyal ve siyasi alanda gelişmesine ihtiyaç duyulduğu hususlarına yer verdi.
- 6 Haziran 1990** Topluluklar Komisyonu, Türkiye ile her alanda iş birliğinin başlatılması ve hızlandırılması konusundaki önlemleri içeren bir "İşbirliği Paketi"ni hazırlayarak Konsey'in oluruna sundu.
- 30 Eylül 1991** Ortaklık Konseyi 1986 yılından sonra ilk kez toplandı.
- 6 Aralık 1991** Ortaklık Konseyi gibi bir ortaklık organı olan Türkiye - AT Ortaklık Komitesi de 1986'dan sonra ilk kez toplanmıştır.
- 21 Ocak 1992** Türkiye - AT arasında bir Teknik İşbirliği Programı imzalandı.
- 9 Kasım 1992** Türkiye - AT Ortaklık Konseyi'nin 33. dönem toplantısı yapıldı.
- 3 Aralık 1992** Türkiye - AT ilişkilerinin yürütülmesinde ortaya çıkan ticaret ve gümrüklerle ilgili teknik sorunların çözümü için kurulmuş olan ve 12 Kasım 1982'den beri toplanamayan Gümrük İşbirliği Komitesi, 10. dönem toplantısını gerçekleştirdi.

25 Şubat 1993	9 Kasım 1992 tarihli Ortaklık Konseyi'nde, Ortaklık Komitesi gözetimi altında çalışması kararlaştırılan teknik komitelerden Gümrük Birliği Alt Komitesi toplantısı Brüksel'de yapıldı.
15 Temmuz 1993	Avrupa Parlamentosu PKK'yı bir terör örgütü olarak kınamıştır.
13 Eylül 1993	Türkiye ile AT Komisyon ve Konsey yetkilileri arasında işbirliğini geliştirici önemli görüşmeler yapılmıştır.
8 Kasım 1993	Ortaklık Konseyi'nin 34. dönem toplantısı yapıldı.
Temmuz 1994	AT Komisyonu, Gümrük Birliğinin, Türkiye-AT arasında 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşmasında belirtildiği şekilde gerçekleşmesini sağlayıcı ilkeleri tespit etmiştir.
19 Aralık 1994	Ortaklık Konseyi'nin 35. dönem toplantısı yapıldı.
6 Mart 1995	Avrupa Birliği Parlâmenterler Meclisi, Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne üye olmasını kararlaştırdı. Yürürlük târihi, 01 Ocak 1996 olarak belirlendi.
6 Mart 1995	Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği'nin gerçekleştirilmesi ile ilgili ve Gümrük Birliği döneminde uygulanacak usul, esas ve süreleri belirleyen 1/95 ve 2/95 sayılı kararlar Ortaklık Konseyi'nin 36. dönem toplantısında kabul edildi.
30 Ekim 1995	Ortaklık Konseyi, 1/95 sayılı Gümrük Birliği Kararı çerçevesinde, Türkiye'nin Gümrük Birliği'nin iyi işlemesi için gerekli teknik koşulları yerine getirdiğini tespit eden 37. toplantısını gerçekleştirdi.
13 Aralık 1995	1/95 Sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı Avrupa Parlamentosu tarafından onaylandı (343 Kabul, 149 Ret, 36 Çekimser).
21 Aralık 1995	AB ile Türkiye arasında, AKÇT ürünlerini kapsayan Serbest Ticaret Anlaşması parafe edildi.
21 Aralık 1995	AB ile Türkiye arasında, AKÇT ürünlerini kapsayan Serbest Ticaret Anlaşması parafe edildi.

- 15 Şubat 1996** AT Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu Türkiye-Yunanistan arasındaki Kardak (İmnia) adası nedeni ile yaşanan sorunun barışçı yollardan çözümü çağrısında bulunmuştur.
- 19 Şubat 1996** Gümrük Birliği Ortak Komitesi 1 inci dönem toplantısı yapıldı.
- 26 Nisan 1996** AT Komisyon ve Konsey yetkilileri Türk Cumhurbaşkanı ve Başbakanı'nı ziyaret ederek görüş alışverişinde bulunmuştur.
- 4 Haziran 1996** Türk Başbakanı, AT Komisyon Başkanı Brüksel'de ziyaret ederek insan hakları ve terörist faaliyetler hakkında görüşmelerde bulunmuştur.
- 25 Temmuz 1996** Türkiye-AB AKÇT Anlaşması Brüksel'de imzalandı.
- 1 Ağustos 1996** Türkiye-AB AKÇT Anlaşması TCRG' de yayımlanarak yürürlüğe girdi.
- 30 Ekim 1996** AT Komisyonu hazırlamış olduğu raporda, Türkiye-AT Gümrük Birliği ilişkisinin son derece başarılı biçimde gerçekleşmekte olduğunu vurgulamıştır. Fakat raporda, Türkiye'nin ekonomik ve demokratik reformlar açısından aynı başarıyı gösteremediği; insan hakları ihlallerinin devam ettiği belirtilmiştir.
- 14 Aralık 1996** Dublin'de gerçekleştirilen Avrupa Zirvesinde, AT' nin Türkiye ile ilişkilerini daha da geliştirmesinin önemine değinilmekte birlikte; insan hakları konusu ile Kıbrıs ve Ege sorunlarının da altı çizilmiştir.
- 20 Mart 1997** AB Ortaklık Komitesi 106 inci dönem toplantısı yapıldı.
- 16 Nisan 1997** Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu 40 inci dönem toplantısı gerçekleştirildi.
- 24 Nisan 1997** AB Ortaklık Komitesi 107. dönem toplantısı yapıldı.
- 29 Nisan 1997** Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Lüksembourg'da toplanmış; Konsey Başkanı Türkiye'nin AT üyeliğine ehil olduğunu ve diğer tam üyeliğe başvuran ülkelerle birlikte, aynı kriterler altında değerlendirileceğini vurgulamıştır.
- 30 Mayıs 1997** Gümrük İşbirliği Komitesi'nin 19 uncu dönem toplantısı yapıldı.

- 15 Temmuz 1997** AT Komisyonu "Daha Güçlü ve Daha Geniş bir Birlik için Gündem 2000" isimli bir rapor yayımlamıştır. Bu raporda, tam üyelik başvurusu yapan 10 Doğu ve Merkezi Avrupa ülkesi ile Kıbrıs'ın, Avrupa Birliğine katılabilme konuları incelenmiştir.
- 15 Temmuz 1997** AT Komisyonu, Türkiye-AT ilişkilerinin Gümrük Birliği ilişkisinin ötesinde daha da geliştirilmesi dileği ve önerisini içeren bir karar almıştır.
- 17 Temmuz 1997** Avrupa Parlamentosu, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta, yaptığı askerî manevraları eleştiren bir karar almıştır.
- 23 Temmuz 1997** Gümrük Birliği Ortak Komitesi 6 inci dönem toplantısı yapıldı.
- 21 Kasım 1997** Türkiye - AT Gümrük İşbirliği Komitesi, 20. Dönem toplantısını gerçekleştirmiştir.
- 27 Kasım 1997** AT Konsey ve Komisyon yetkilileri Türkiye'ye resmi ziyaretlerde bulunmuştur.
- 5 Aralık 1997** Türkiye insan hakları, Kıbrıs, Ege gibi başlıkları içeren siyasî konuları AT ile hiçbir şekilde görüşmeyeceğini; ilişkisini Gümrük Birliği çizgisinde sürdüreceğini bildirmiştir.
- 11 Aralık 1997** Başbakan Mesut Yılmaz, Türkiye'yi diğer adaylarla aynı statüye sokmadıkları için, 15 Avrupa ülkesi liderinin Lüksemburg'daki yemek davetine katılmayı reddetti.
- 12 Aralık 1997** Avrupa Birliği'nin Lüksemburg'da gerçekleştirdiği devlet ve hükümet başkanları zirvesi sonucunda Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovenya, Romanya, Bulgaristan, Litvanya, Letonya, Estonya ve Kıbrıs Rum Yönetimi tam üyelik için aday ülkeler olarak belirlendi. Aday ülkeler arasında zikredilmeyen Türkiye'nin "tam üyeliğe ehil olduğu" teyit edildi.
- 1 Ocak 1998** Türkiye ile AB arasında karşılıklı tarım tavizlerine ilişkin 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı yürürlüğe girdi.
- 1 Ocak 1998** AB Konsey Dönem başkanlığı, 6 aylık bir süre ile icra edilmek üzere İngiltere'ye geçmiştir.
- 9 Ocak 1998** 1998 yılı ithalat rejimi yürürlüğe girdi. Türkiye AB çerçevesinde koruma alanlarında tüm

	indirimleri gerçekleştirdi.
21 Ocak 1998	Türkiye-AT Ekonomik ve Sosyal Karma İstişare Komitesi Brüksel'de toplanmıştır.
9 şubat 1998	Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu 41 inci dönem toplantısı yapıldı.
10 şubat 1998	Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu 41 inci dönem toplantısı yapıldı.
16 şubat 1998	Gümrük Birliği Ortak Komitesi 7. dönem toplantısı yapıldı.
3 Mart 1998	Türkiye-AB ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik olarak AB Komisyonu tarafından hazırlanan 'European Strategy for Turkey' başlıklı belge açıklandı.
3 Mart 1998	Türkiye-AB ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik olarak AB Komisyonu tarafından hazırlanan "European Strategy for Turkey" başlıklı belge açıklandı.
12 Mart 1998	AB üyesi devletler ile tam üyeliğe aday 11 devlet Londra'da Avrupa Konferansı çerçevesinde toplanmıştır. Türkiye'nin kendi seçimi nedeni ile katılmadığı toplantıda, Fransa, Belçika ve İngiltere devlet ve hükümet başkanları; Türkiye'nin, Avrupa'nın geleceğinin bir parçası olduğunu ve bu tür toplantılarda Türkiye'yi de görmek istediklerini vurgulamıştır.
25 Mart 1998	Komisyon ortak para birimi olan EURO' ya 1.1.1999 tarihinde geçecek ülkeleri tespit etmiştir. Bunlar Belçika, Hollanda, Lüksembourg, Almanya, İspanya, Fransa, İrlanda, İtalya, Avusturya, Portekiz ve Finlandiya olmak üzere, toplam 11 üyeden oluşmaktadır.
22 Nisan 1998	Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu 42. dönem toplantısı yapıldı.
27 Nisan 1998	İngiltere Dışışleri Bakanının başkanlığında toplanan AB Konseyi, 25 Mayıs 1998 tarihinde yapılması öngörölen Türkiye-AB Ortaklık Konseyi toplantısını da gündeme almış ve Stratejinin uygulanması gereği vurgulanmıştır. Yunanistan Dışışleri Bakanı, vetosunu sürdüreceğini beyan etmiştir.

3 Mayıs 1998	AB organlarından Ekonomik ve Mali Konsey toplantısında, ortak para birimi EURO'nun kullanımı ile ilgili Tüzüğün 1.1.1999 tarihinde yürürlüğe girişi, oybirliği ile kabul edilmiştir. Tüzük çerçevesinde 11 üye devlet, 1.1.2002 tarihinden itibaren, EURO cinsinden banknot ve madeni paraları tedavüle sokacaklardır.
20 Mayıs 1998	AB Konsey Başkanı Robin Cook Türkiye'yi ziyaret ederek; Yunan vetosunun ilişkiler üzerindeki olumsuz etkisinden müteessir olduğunu dile getirmiştir.
25 Mayıs 1998	Türkiye-AB Ortaklık Konseyi, Türkiye'nin, ilişkilerin seyrinden duyduğu memnuniyetsizlik nedeni ile toplanmamıştır.
28 Mayıs 1998	İrlanda ve Danimarka, Kurucu Antlaşmalarda değişiklik yapan, Amsterdam Anlaşması'nı referandum yolu ile onaylamışlardır. Anlaşma, Danimarka'da %55.1, İrlanda'da ise % 61.7 olumlu oy almıştır.
28 Mayıs 1998	Türkiye-AB Gümrük İşbirliği Komitesi 21 inci dönem toplantısı yapıldı.
4 Haziran 1998	Avrupa-Akdeniz Bakanlar toplantısı gerçekleştirilmiş ve Avrupa-Akdeniz Ortaklığının, vatandaşlar tarafından da anlaşılabilir ve faydalanılabilir hale getirilmesi için tüm MED programlarının yaygınlaştırılması gereği vurgulanmıştır.
15 Haziran 1998	Avrupa Birliğinin desteklediği "Avrupa Akdeniz Enformasyon Toplumunda İş Stratejileri ve Politikalar" konulu uluslararası konferans İstanbul'da yapılmıştır.
16 Haziran 1998	Cardiff'te Avrupa Konseyi Zirvesi toplanarak AB'nin değişik konularını tartışmıştır.
24 Haziran 1998	Avrupa Parlamentosu Türkiye ile siyasî diyalogun yeniden başlatılmasını vurgulayan bir raporu kabul etmiştir.
30 Haziran 1998	Ortaklık Komitesi 108 inci dönem toplantısı yapıldı.
30 Haziran 1998	Avrupa Merkez Bankası, Frankfurt'ta resmen kurulmuştur.
2 Temmuz 1998	Avrupa Konseyi'nin 6 aylık dönem başkanlığı Avusturya'ya geçmiştir.
16 Temmuz 1998	Türkiye'nin, AB'den canlı hayvan et ithalatını

yasaklayan kararında değişiklik yapmaması nedeni ile AT Komisyonunun karşı tedbirleri içeren kararı onaylanmıştır (AB RG 16.07.1998,L 200).

22 Temmuz 1998

Türkiye, AB politikasının özünü oluşturacak şekilde hazırlamış olduğu "Türkiye AB ilişkilerini Geliştirme Stratejisi" başlıklı raporunu bir nota eşliğinde, AB Komisyonu ve dönem başkanlığına(Konseye) göndermiştir.

30 Ağustos 1998

AB'ne tam üyelik adayı olan Bulgaristan, Litvanya, Letonya, Romanya ve Slovakya'nın Topluluk müktesebatına (acquis communautaire) uyum durumunun değerlendirildiği "izleme" (screening) sürecinin 3 Nisan 1998 tarihinde başlatılan ilk aşaması tamamlanmıştır.

16 Eylül 1998

Avrupa Parlamentosunun Muhafakazar kanadından milletvekili McMillan Scott'un Türkiye-AB ilişkilerini konu alan raporu Avrupa Parlamentosunda tartışılmıştır.

30 Eylül 1998

AB Komisyonu; Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Estonya ve Kıbrıs Rum Kesimi ile tam üyelik müzakerelerinin başlatılması amacıyla, bu ülkelerin Topluluk müktesebatına uyumunun değerlendirildiği "İzleme Raporu"nu kabul etmiştir.

19 Ekim 1998

AB'nin Brüksel'de düzenlediği "Ticaret, Genişleme ve Çok Taraflı Sistem" konulu Konferansa 11 aday ülke ile birlikte Türkiye'de 12. aday ülke olarak davet edilmiştir.

22 Ekim 1998

AB Komisyonu, Yunanistan vetosu nedeniyle engellenen mali desteğin verilebilmesi ve Türkiye için Avrupa Stratejisinin uygulamaya sokulabilmesi amaçlarıyla yeni bir mali işbirliği önerisi sunmuştur.

4 Kasım 1998

AB Komisyonu tarafından hazırlanan ve AB'ne üyelik için belirlenmiş olan Kopenhag kriterleri ışığında kaydedilen gelişmelere ilişkin Komisyon görüşlerini içeren "İlerleme Raporu" yayımlandı.

10 Kasım 1998

Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu 43 üncü dönem toplantısı yapıldı.

10 Kasım 1998

AB Konseyi; Kıbrıs Rum Kesimi, Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ve

- Estonya ile bakanlar düzeyinde AB'ne katılım müzakerelerini başlatmıştır.
- 23 Kasım 1998** Avrupa Birliği Konsey Dönem Başkanlığı adına Avusturya, yasadışı bölücü terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın İtalya tarafından Türkiye'ye iadesi hususunda, AB'nin İtalya ile dayanışma içinde bulunduğunu belirten bir deklarasyon yayımlamıştır.
- 10 Aralık 1998** TC heyeti ile Avusturya'nın Konsey Dönem Başkanlığını yaptığı AB heyeti arasında ikinci kez adalet ve içişleri konularında işbirliği toplantısı Ankara'da gerçekleştirilmiştir.
- 13 Aralık 1998** Türk, Yunanlı, Kıbrıslı Rum ve KKTC'li işadamlarının katılımıyla İstanbul'da düzenlenen Kıbrıs toplantısına başkanlık eden ABD'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi Richard Holbrooke, Türkiye'nin AB'ye 12'inci aday ülke olması için ABD'nin elinden geleni yaptığını söyledi.
- 15 Aralık 1998** Türkiye-AB Gümrük İşbirliği Komitesi 22. dönem toplantısı yapıldı.
- 18 Aralık 1998** AB Komisyonu, Türkiye'deki beş ekonomik ve sosyal amaçlı proje için toplam 133 milyon ECU tutarındaki yardımın MEDA fonlarından Türkiye'ye aktarılması için gereken onayı vermiştir.
- 1 Ocak 1999** Avrupa Birliği'nde Tek Para (Euro) uygulaması kararlaştırıldı.
- 1 Ocak 1999** Avrupa Birliği Konsey Dönem Başkanlığı Avusturya'dan Almanya'ya geçmiştir.
- 1 Ocak 1999** Türkiye "Pan Avrupa Menşe Kümülasyonu" sistemine dahil olmuştur.
- 18 Ocak 1999** Göç ve sığınma hakkı konularında Avrupa Birliğine egemenlik devrine imkân veren anayasaya değişikliğini gerçekleştirmiştir.
- 26 Ocak 1999** Türkiye'deki insan hakları ihlallerini öne sürerek iki yıldan beri Türk öğrencilerin AB'nin eğitim ve gençlik programlarından yararlanmasını önleyen Avrupa Parlamentosunun Kültür, Eğitim ve Gençlik Komisyonu görüş, değişikliğine gitmiş ve bu konuda Türkiye'ye yeşil ışık yakan Alman Parlamenter Renate Heinisch'in raporunu

- kabul etmiştir.
- 18 Şubat 1999** Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu 44 üncü dönem toplantısı yapıldı
- 19 Şubat 1999** Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu 44 üncü dönem toplantısı yapıldı.
- 23 Şubat 1999** Türkiye-AKÇT Ortak Komitesi'nin Çalışma Usullerinin kabul edildiği ilk toplantısı yapıldı.
- 24 Şubat 1999** Öğrenci ve öğretim elemanlarının eğitimi ve değişimi amacına hizmet eden AB'nin "Socrates" ve "Avrupa Gençliği" programlarına Türkiye'nin de katılımı konusunda Avrupa Parlamentosunda yapılan oylamada, büyük bir çoğunlukla olumlu karar alınmıştır. Ancak bu konudaki nihai karar yetkisi Konseyin olacaktır.
- 26 Şubat 1999** Türkiye-AB Gümrük Birliği Ortak Komitesi'nin 8 inci toplantısı yapıldı.
- 26 Şubat 1999** Türkiye-AB Gümrük Birliği Ortak Komitesi'nin 8 inci toplantısı yapıldı.
- 28 Şubat 1999** AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve gümrük birliğinin derinleştirilmesi amacını taşıyan "Türkiye için Avrupa Strateji'sinin" hayata geçirilmesi amacıyla yapılan teknik görüşmelerin üçüncüsü Bonn'da gerçekleştirilmiştir.
- 5 Mart 1999** AB'ne dahil 15 ülkenin Tarım Bakanları Berlin'de yapılan Avrupa Konseyi çerçevesinde toplanarak, Ortak Tarım Politikası reformu üzerinde büyük oranda uzlaşmışlar ve tarım harcamalarına bütçeden ayrılan miktarın azaltılması ve bunun oranları hususunda görüş birliğine ulaşmışlardır.
- Mart 1999** Türkiye'deki ve AB'deki ekonomik ve sosyal çevrelerin entegrasyon sürecinde birbirini tanıması ve anlamasına yönelik diyalog ortamının yaratılmasını amaçlayan ECOSOC Karma İstişare Komitesinin, 7. toplantısı Brüksel'de yapılmıştır.
- 16 Mart 1999** Amsterdam Antlaşmasını onaylamayan son ülke olan Fransa büyük bir çoğunlukla bu anlaşmayı Parlamento'da onaylayarak onay sürecine son noktayı koymuştur.
- 16 Mart 1999** AB Parlamentosu ve Komisyonu tarafından

müştereken oluşturulan ve Komisyonun mali işlemlerini araştırmakla görevlendirilen "Bağımsız Uzmanlar Komitesi"nin; Komisyondaki mali işlemlerde bir dizi yolsuzluk, kötü yönetim ve kayırma (nepotizm) suçlarının işlendiğine ilişkin raporundan sonra, AB Komisyonununun 20 üyesi toplu halde istifa etmiştir.

25 Mart 1999

16 Mart 1999 tarihinde diğer 19 Komisyoner ile birlikte istifa eden Komisyon Başkanı Fransız Jacques Santer'in yerine İtalya eski Başbakanı Romana Prodi'nin 5 yıllık bir süre için atanmasına olağanüstü Berlin Zirvesinde karar verilmiştir.

25 Mart 1999

Almanya'nın Berlin kentinde yapılan ve 15 AB ülkesinin devlet veya hükümet başkanlarının katıldığı olağanüstü zirvede; genişleme, ortak tarım politikası reformu, yapısal politikaların reformu, bütçe finansmanı ve AB bütçesine en fazla yardımı yapan Almanya, İsveç, Hollanda ve Avusturya'nın katkı paylarının %25 oranında azaltılması konularını içeren Gündem 2000 (Agenda 2000) üzerinde genel bir anlaşmaya varılmıştır.

30 Mart 1999

Türkiye-AB Ortaklık Komitesi 109 uncu dönem toplantısı yapıldı.

1 Mayıs 1999

Amsterdam Antlaşması yürürlüğe girmiştir. 2 Ekim 1997 tarihinde 15 AB ülkesi tarafından imzalanan ve üye devletlerin onay sürecini geçen Amsterdam Antlaşması, 1 Mayıs 1999 tarihinden itibaren, AB'ne dahil tüm devletlerde uygulanmaya başlamıştır.

5 Mayıs 1999

Romano PRODI'nin Komisyon Başkanlığı'na atanması A.B. Parlamentosu tarafından onaylanmıştır.

28 Mayıs 1999

Türkiye-AB Gümrük İşbirliği Komitesi 23 üncü dönem toplantısı yapıldı.

4 Haziran 1999

AB Konseyi Zirvesi Almanya'nın Köln kentinde toplanmıştır.

13 Haziran 1999

Gerçekleşen AB Parlamentosu seçimleri sonucunda Sağ Grupların güçlerini artırdığı görülmüştür.

1 Temmuz 1999

AB Konseyi Dönem Başkanlığı'nı Finlandiya devralmıştır.

- 8 Temmuz 1999** Türkiye-AKÇT Ortak Komitesi'nin ikinci toplantısında Türkiye-AKÇT Serbest Ticaret Anlaşması'nın Menşe Protokolü'nde Türkiye'nin 1 Ocak 1999 tarihi itibarıyla Pan-Avrupa Menşe Kümülasyonu Sistemi'ne dahil olması çerçevesinde gerekli değişiklikler yapıldı.
- 11 Temmuz 1999** Avrupa Birliği'nin Dışişleri Komitesi Başkanı Tom Spencer, AB'nin, Türkiye'ye karşı dürüst olmadığını ve taktik amaçları için Ankara'yı 30 yıldan fazla süredir oyaladığını söyledi.
- 20 Temmuz 1999** AB Parlamentosu Başkanlığına Bayan Fontain seçilmiştir.
- 17 Ağustos 1999** Marmara Bölgesi'nde meydana gelen deprem 20.000'e yakın insanın ölmesine ve çok büyük maddi kayıplara neden olmuştur. Meydana gelen felaketin büyüklüğü karşısında dünyanın her bir tarafından Türkiye'nin yardımına koşmuş ve depremin olumsuz sonuçlarının ortadan kaldırılmasında ülkemize yardımda bulunulmuştur. Marmara Depreminin etkileri, Türkiye-AB ilişkilerine bakımından ise olumlu olmuştur.
- 5 Eylül 1999** Finlandiya'da yapılan AB Dışişleri Bakanları toplantısında, deprem nedeni ile tekrar gündeme gelen Türkiye ile mali işbirliği konusu ve AB'nin genişlemesi bağlamında Türkiye'nin adaylığı ele alınmıştır.
- 15 Eylül 1999** AB Parlamentosu'nca yeni Komisyon'a güvenoyu verilmiştir.
- 13 Ekim 1999** AB Komisyonu tarafından hazırlanan ve AB'ne üyelik için belirlenmiş olan Kopenhag kriterleri ışığında kaydedilen gelişmelere ilişkin Komisyon görüşlerini içeren ikinci "İlerleme Raporu" yayımlandı.
- 19 Ekim 1999** AB Konseyi İnsan Hakları Konusunda ilk Yıllık Raporu'nu yayınlamıştır.
- 26 Ekim 1999** Adalet Divanı tarafından üye ülkelerdeki silahlı kuvvetlerin idaresi ve organizasyonu ile ilgili alınan kararlarda, kadın erkek eşitliğinin gözetilmesine dair bir karar verilmiştir.
- 11 Aralık 1999** AB Helsinki Zirvesi sonuç bildirgesinde Türkiye'nin adaylığı resmen kesinleşti. Türkiye'nin 13'üncü aday ülke olarak ilan

	edildiği metinde, Romanya, Bulgaristan, Slovakya, Letonya, Litvanya ve Malta ile tam üyelik müzakerelerinin başlaması kararlaştırıldı.
12 Aralık 1999	Time Dergisi, Türkiye' nin dinamik ekonomisi ve kuvvetli sivil toplumuyla AB için Doğu Avrupa ülkelerinden daha cazip aday ülke olduğunu yazdı.
12 Aralık 1999	Helsinki'de gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirve Toplantısında Türkiye'ye adaylık statüsü tanındı.
13 Aralık 1999	Türkiye-AB Gümrük İşbirliği Komitesi 24 üncü dönem toplantısı yapıldı.
1 Ocak 2000	AB Konseyi Dönem Başkanlığı'nı Portekiz devralmıştır.
15 Ocak 2000	Malta, Romanya, Slovakya, Letonya, Litvanya ve Bulgaristan ile AB'ye katılım müzakereleri Brüksel'de başlamıştır.
25 Ocak 2000	Avrupa Birliği ve Türk heyetleri arasında Adalet ve İçişleri (Justice and Home Affairs) konularında katılım ortaklığı stratejisi ile malî yardımları saptama amaçlı görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
1 Şubat 2000	Türkiye'nin AB adaylığı statüsünün tanınmasından sonra AB ile üst düzey yapılan ilk temastan 'Türkiye iyi yolda' mesajı çıktı. Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in adaylık sonrası ilk Brüksel temaslarında Türkiye'ye güven duyguları dile getirildi.
9 Şubat 2000	AB Komisyonu hukukî konularda adli yardım ile ilgili bir Yeşil Belge'yi benimsemiştir.
25 Şubat 2000	Türkiye-AB Gümrük Birliği Ortak Komitesi 8 inci dönem toplantısı yapıldı.
24 Mart 2000	Türkiye-AB Gümrük Birliği Ortak Komitesi 8 inci dönem toplantısı yapıldı.
27 Mart 2000	Adalet ve İçişleri Konseyi organize suçlarla mücadele konusunda bir eylem planını benimsemiştir.
11 Nisan 2000	Türkiye-AB Ortaklık Konseyi'nin 39 uncu dönem toplantısı yapıldı.
9 Mayıs 2000	Schuman Deklerasyonu'nun 50. yıldönümü AB kurumlarınca kutlanmıştır.

6 Haziran 2000	Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu'nun 45. Dönem Toplantısı yapıldı.
13 Haziran 2000	Türkiye-AB Gümrük İşbirliği Komitesi'nin 25 inci dönem toplantısı yapıldı.
20 Haziran 2000	Avrupa Konseyi Zirvesi Portekiz'in Feira kentinde toplanmıştır.
1 Temmuz 2000	AB Konsey Dönem Başkanlığı'nı Fransa devralmıştır.
4 Temmuz 2000	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 4 Temmuz 2000 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 4587 sayılı Kanunla, Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. Kanuna göre amaç, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine hazırlanmasına yönelik faaliyetler çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşlarının yapacakları hazırlık ve çalışmalarda iç koordinasyon ve uyumun plân ve programlara uygun olarak yönlendirilmesi ve yürütülmesini sağlamaktır. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği görevine ise Büyükelçi Volkan VURAL atanmıştır.
6 Temmuz 2000	Avrupa Parlamentosu Avusturya Hükümetini, Üye devletleri ve tüm AB kurumlarını Avrupa İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığını Takip Merkezi'nin faaliyetlerini desteklemeye çağırarak bir karar alınmıştır.
26 Temmuz 2000	Avrupa Komisyonu, Türkiye için 450 Milyon EURO tutarında bir kredi finansman paketini onaylamıştır. Türkiye'ye yönelik bir özel eylem programı şeklinde olacak 450 Milyon EURO tutarındaki bu finansman 2000-2004 döneminde Avrupa Yatırım Bankası tarafından idare edilecektir.
28 Eylül 2000	AB Komisyonundan bir heyet, Adalet ve İçişleri konusunda Türkiye'nin kaydettiği gelişmeleri izlemek üzere 10 günlük inceleme ziyaretinde bulunmuştur.
28 Eylül 2000	EURO konusunda referanduma gidilen Danimarka'da halkın çoğunluğu para birliğine katılmayı reddetmiştir.
29 Eylül 2000	AB'nin malî menfaatlerini korumak amacıyla Avrupa Savcılığı kurumu ihdas edilmiştir.
13 Ekim 2000	Avrupa Komisyonu Türkiye için 3. İlerleme Raporu'nu açıkladı.

18 Ekim 2000	Türkiye ile AB arasında Hizmetler ve Kamu Alımları alanlarında müzakerelere başlandı.
8 Kasım 2000	AB Komisyonu Türkiye hakkındaki İlerleme Raporlarından 3. Üncüsünü, Katılım Ortaklığı Belgesi Taslağı'nı ve Genişleme Stratejisi'nin açıklamıştır.
15 Kasım 2000	Türkiye'nin ekonomik ve sosyal reform programını desteklemek amacıyla AB Komisyonu MEDA programı çerçevesinde 150 Milyon EURO tutarında olan ve 2001 yılı içerisinde ödenmesi tamamlanacak olan bir hibe yardımına onay vermiştir.
22 Kasım 2000	Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu'nun 46.toplantısı yapıldı.
4 Aralık 2000	Genel İşler Konseyi Türkiye için Katılım Ortaklığı taslağını kabul etti.
8 Aralık 2000	Gümrük Birliği Ortak Komitesi'nin 10 uncu toplantısı yapıldı.
9 Aralık 2000	Nice'de toplanan Avrupa Konseyi, Nice Antlaşması'nı kabul ederek, üye ülkelerin genişleme sürecinde AB kurumlarındaki temsil güçlerinde değişikliğe gitti.
19 Aralık 2000	Gümrük İşbirliği Komitesi'nin 26. dönem toplantısı yapıldı.
1 Ocak 2001	AB Konseyi Dönem Başkanlığı'nı İsveç devralmıştır.
2 Ocak 2001	Yunanistan Avrupa Para Birliği'ne (EURO Zone) 12. üye ülke olarak katılmıştır.
4 Ocak 2001	AB Konseyi Türkiye'ye 2001-2003 yılları içinde verilecek olan toplam 135 Milyon EURO tutarındaki hibeyi onaylamıştır.
19 Ocak 2001	Hizmetler ve Kamu Alımları müzakerelerinin ikinci turu gerçekleştirildi.
7 Şubat 2001	AB-Türkiye Gümrükler, Vergilendirme, Uyuşturucu Trafiği ve Kara Paranın Aklanması konulu 8. Alt Komite Toplantısı Brüksel'de AB Komisyonu adına Eric Van der MEER ve Türkiye adına Büyükelçi Mümin ALANAT'ın eş başkanlığında gerçekleşmiştir.
26 Şubat 2001	Katılım Ortaklığına ilişkin usuller ile Katılım Ortaklığı çerçevesinde ülkemizin alacağı yardımların temelini oluşturacağı Çerçeve

	Yönetmelik Genel İşler Konseyi'nin toplantısında kabul edildi.
8 Mart 2001	AB Bakanlar Konseyi Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesini kabul etti.
19 Mart 2001	TBMM "Topluluk Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nı kabul etti.
24 Mart 2001	Avrupa Konseyi, 1. Bahar Toplantısını Dönem Başkanı İsveç'in Başkenti Stockholm'de toplanmıştır. Toplantının ana gündem maddeleri ekonomik ve sosyal konular olmuştur.
25 Mart 2001	Danimarka, Finlandiya ve İsveç Schengen Sistemine dahil olmuştur. AB içinde bireylerin serbestçe dolaşmalarına olanak sağlayan Schengen Sistemine halen Almanya, Avusturya, Belçika Hollanda, Lüksemburg, Fransa, İspanya Portekiz, İtalya ve Yunanistan dahil olup, İrlanda ve İngiltere, Schengen Sistemi dışında kalmayı tercih etmiştir.
1 Haziran 2001	Gümrük Birliği Ortak Komitesi'nin 11 inci toplantısı yapıldı.
7 Haziran 2001	İrlanda Cumhuriyeti'nde, Nice Antlaşması'nın onaylanması için yapılan referandumda, seçmenler % 54 oranında hayır oyu kullanarak bu anlaşmaya karşı çıkmışlardır.
12 Haziran 2001	Gümrük İşbirliği Komitesi'nin 27. dönem toplantısı yapıldı.
16 Haziran 2001	AB Konseyi Zirvesi, İsveç'in Göteborg kentinde toplanmıştır.
26 Haziran 2001	Türkiye-AB Ortaklık Konseyi'nin 40. dönem toplantısı yapıldı.
27 Haziran 2001	Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu'nun 47. toplantısı yapıldı.
1 Temmuz 2001	AB Konseyi Dönem Başkanlığını Belçika devralmıştır.
3 Temmuz 2001	AB-Türkiye Gümrükler, Vergilendirme, Uyuşturucu ve Kara Para Aklama Alt Komite Toplantısı Ankara'da gerçekleştirilmiştir.
5 Eylül 2001	Avrupa Birliği Parlamentosu, Kıbrıs konusunda Jacques Paas tarafından

hazırlanan raporu kabul etmiştir. Raporda Kıbrıs'ta bir çözümün bulunamayışının sorumlusu olarak Türkiye gösterilirken, 2004 yılında bir çözüm olmasa dahi Kıbrıs'ın üyeliğinin gerçekleşeceği belirtilmiştir.

12 Eylül 2001

Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları, Avrupa Birliği Komisyonu Başkanı, Avrupa Birliği Parlamentosu Başkanı ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcileri, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'nin New York, Washington ve Pennsylvania kentlerinde gerçekleştirilen terörist saldırılar ile ilgili açıkladıkları Ortak Bildiri'de, tüm Avrupa vatandaşlarının bu saldırılardan derin üzüntü duyduğunu ve olaylarda hayatlarını kaybeden kişilerin anısına 14 eylül gününü "Yas Günü" olarak ilan etmiştir.

28 Eylül 2001

Danimarka'da bütün siyasi partilerin desteklediği Avrupa Birliği ile ortak parası kullanımının kabulü için yapılan referandumdan Euro'ya hayır sonucu çıktı.

13 Kasım 2001

IV. İlerleme Raporu yayınlandı.

27 Kasım 2001

Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu'nun 48. toplantısı yapıldı.

29 Kasım 2001

Gümrük Birliği Ortak Komitesi'nin 12 inci toplantısı yapıldı.

5 Aralık 2001

Gümrük İşbirliği Komitesi'nin 28. dönem toplantısı yapıldı.

15 Aralık 2001

Avrupa Konseyi Belçika'nın Leaken kentinde toplanmıştır. Zirvenin sonucunda Türkiye'nin katılım müzakerelerine yaklaştığı ve AB'nin geleceği ile ilgili konvansiyon çalışmalarına katılacağı ilan edildi.

1 Ocak 2002

AB ülkeleri ortak para birimi olan EURO'ya geçti.

9 Şubat 2002

İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek, Avrupa Birliği Komisyonu Ankara Temsilcisi Karen Fogg'un, internetten gizli yazışmalar yaparak, ulusal devleti hedef alan faaliyetler yürüttüğünü gösteren e-maillerde yer alan bazı ibareleri açıkladı.

13 Şubat 2002

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Avrupa Birliği Komisyonu Ankara Temsilcisi Karen Fogg'un, internet üzerinden yaptığı

yazışmaların kamuoyuna açıklanmasıyla ilgili inceleme başlattı.

23 Mayıs 2002

Cumhurbaşkanı Sezer, Avrupa Birliği ile ilgili olarak, koalisyon ve TBMM’de grubu bulunan parti liderleriyle toplantı yapmayı düşündüğünü bildirdi.

7 Haziran 2002

Cumhurbaşkanı Sezer’in başkanlığında TBMM’de grubu bulunan siyasi partilerin genel başkanlarının çağrıldığı Avrupa Birliği konusundaki toplantı, Çankaya Köşkünde yapıldı.

15 Temmuz 2002

ANAP Genel Başkanı, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz, hükümetin artık seçim hükümetine dönüştüğünü belirterek, “AB yasalarının çıkarılması durumunda mümkün olan en erken tarihte seçime varız” dedi.

3 Ağustos 2002

AB’ye uyum çerçevesinde tarihi adımlar atıldı. TBMM’de kabul edilen yasayla, “savaş ve yakın savaş tehdidi” dışında idam cezası kaldırıldı, Kürtçe de dahil farklı anadil ve lehçede yayına izin verildi, anadilde öğrenim serbest bırakıldı, azınlık vakıflarına gayrimenkul edinme, kendi taşınmazları üzerinde tasarrufta bulunma hakkı tanındı.

8 Ağustos 2002

Cumhurbaşkanı Sezer, Avrupa Birliği’ne uyum yasa paketini onayladı.

11 Aralık 2002

Kopenhag siyasi kriterleri ile Anayasa’ya uyum çerçevesinde hazırlanan ve çeşitli yasalarda değişiklik öngören yasa tasarısının, yürütme ve yürürlük maddeleri dışındaki tüm maddeleri, TBMM Genel Kurulu’nda kabul edildi.

1 Temmuz 2003

AB Konseyi Dönem Başkanlığını İtalya devralmıştır.⁸⁶

⁸⁶ <http://www.kronoloji.gen.tr>

YARARLANILAN YAYINLAR

- 1- AB, Genişleme, Türkiye, <http://europa.eu.int/comm>
- 2- ALEMDAR, Korkmaz-KAYA, Raşit. Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar, Ankara: Savaş Yayınları, 1983
- 3- ALEMDAR, Zeynep: Oyunun Kuralı, Basında Özdenetim, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990
- 4- ALTINDAL, O.Şengül ve İNCEOĞLU, Yasemin: İletişimde Etkileme Süreci, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- 5- ALVER, Füsun. Basında Yabancı Tasarımı ve Yabancı Düşmanlığı, İstanbul: DER Yayınları, 2003
- 6- ARSEV, Bektaş, Kamuoyu İletişim ve Demokrasi, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1996.
- 7- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, <http://www.abgs.gov.tr>
- 8- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, <http://www.deltur.cec.eu.int/main-t.html>
- 9- AZİZ, Aysel. Araştırma Yöntemleri, Teknikleri ve İletişim, 3.b., Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2003
- 10-AZİZ, Aysel. Kitle İletişim Araçlarının Kamuoyunu Etkileme Gücü. Kitle İletişim Araçları ve Kamuoyu. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1994
- 11- BİRAND, Mehmet. Türkiye'nin Ortak Pazar Macerası, 2.b., İstanbul: Milliyet Yayınları, 1986
- 12- BOZKURT, Veysel. Avrupa Birliği ve Türkiye, 1.b, İstanbul: Alfa/Aktüel Kitabevleri, 1997
- 13- CHOMSKY, Noam. Medya Gerçeği, Çev.Abdullah Yılmaz-Osman Akınhay, İstanbul: Everest Yayınları, 1992
- 14- COCKBURN, Alexander ve ST.CLAIR, Jeffrey. Kirli Beyaz: CIA, Uyuşturucu, Medya Çev: Arif Başaran, İstanbul: Gelenek Yayınları, 2004
- 15- Cumhuriyet Gazetesi; 26 Eylül 2005 – 20 Ekim 2005 tarihleri arasındaki nüshalar
- 16- ÇAPLI, Bülent. Medya ve Etik, Ankara:İmge Yayınevi, 2002

- 17- Değişim ve Gelişim Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye, 4.b., İstanbul: Toplumsal Katılım ve Gelişim Vakfı Yayınları, 2003
- 18- Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr>
- 19- Dış Ticaret Müsteşarlığı, <http://www.foreigntrade.gov.tr/ab/Ab.htm>
- 20- ERDOĞAN, İrfan. SPSS Kullanım Örnekleriyle Araştırma Dizaynı Ve İstatistik Yöntemleri, Ankara: Emel Matbaacılık, 1998
- 21- EVLİYAGİL, Şevket, Gazete Yayınlama Teknikleri, Ankara: B.Y.Y.O Yayınları, 1981
- 22- GİRGİN, Atilla. Yazılı Basında Haber, 2.b., İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2003
- 23- GÜLER, Ali. Sorun Olan Avrupa Birliği, Ankara: Berikan Yayınevi, 2004
- 24- GÜNUĞUR, Haluk, Ankara Anlaşmasından Lüksemburg Zirvesi'ne Türkiye-AB İlişkileri, Ankara: Asomedyta Ankara Sanayi Odası Yayın Organı, s.45
- 25- HEPER, Doğan. Haber ve Fotoğraf ya da Görüntünün Kamuoyu Oluşumundaki İşlevi. Genç Gazeteciler Eğitim Semineri. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları No: 19, 1986
- 26- Hürriyet Gazetesi; 26 Eylül 2005 – 20 Ekim 2005 tarihleri arasındaki nüshalar
- 27- İNAL, Ayşe. Haberi Okumak. İstanbul: Temuçin Yayınları. 1996
- 28- İNCEOĞLU, Metin, Tutum Algı İletişim, Ankara: Verso Yayınları, 1993
- 29- İktisadi Kalkınma Vakfı, <http://www.ikv.org.tr>
- 30- İktisadi kalkınma vakfı, Avrupa Birliği Genişleme Süreci ve Türkiye, İstanbul: İKV Yayınları, 2002
- 31- KAPANI, Münci, Politika Bilimine Giriş, Ankara: Bilgi Yayınları, 1989,
- 32- KARADEMİR, Nihat, <http://www.metu.edu.tr>
- 33- KARLUK, S.Rıdvan. Avrupa Birliği ve Türkiye, İstanbul: İ.M.K.B Yayınları, 1996
- 34- KEANE, John. Medya ve Demokrasi, Çev.Haluk Şahin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1993,
- 35- KOSGEB Avrupa Bilgi Merkezi, Ankara, <http://www.abmankara.gov.tr/>
- 36- <http://www.kronoloji.gen.tr>

- 37- MATTELARD, Armand. İletişimin Dünyasallaşması, Çev: Halime Yücel, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001
- 38-MC QUAIL, Denis Ve WINDAHL, Sven, Çev: Mehmet Küçük Kurt, İletişim Modelleri, Ankara: İmaj Yayınları, 1993
- 39- MERAY, L. Seha, Toplum Bilim Üzerine, İstanbul: Hil Yayınları, 1982, s.208.
- 40- MMO Ortak Pazar Komisyonu, Ortak Pazar ve Türkiye, İstanbul: Makine Mühendisleri Odası Yayını, 1970
- 41- MORLEY, David ve ROBİNS, Kevin. Kimlik Mekanları, Çev: Emrehan Zeybekoğlu, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1997
- 42- MUTLU, Erol: İletişim Sözlüğü, Ark Yayınevi, Ankara, 1994
- 43-OZANKAYA, Özer, Toplum Bilimleri Sözlüğü, Ankara: TDK Yayını, 1980
- 44- ÖZER, Ahmet. Tanzimat'tan Bugüne Batılılaşma ve Avrupa Birliği, 1.b., Ankara: Elips Kitap, 2003
- 45- RİGEL, Nurdoğan. İletişim Tasarımında Haber, İstanbul: Der Yayınları, 2000
- 46-SEVERİN, J. Werner-TANKARD, W.James . İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları, Çev: Ali Atıf Bir-Serdar Sever, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Kibele Sanat Merkezi Yayını, 1994
- 47- SEYİDOĞLU, Halil, Uluslar arası İktisat, Teori-Politika ve Uygulama, 15.b., İstanbul: Güzem Yayınları, 2003
- 48- SÖZEN, Edibe. Medyatik Hafıza, İstanbul: Timaş Yayınları, 1997
- 49- ŞEN, Faruk, AKKAYA-Çiğdem Akkaya ve GÜNTÜRK, Reyhan, 2000 Yılı'nın Eşiğinde Avrupa ve Türkiye, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 1999
- 50- TEKELİ, İhan , İLKİN, Selim. Avrupa Topluluğu III, Ankara: Ümit Yayıncılık
- 51- TINAR, Mustafa Yaşar. Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası ve Türkiye: 15 Kasım 1997 The Marmara Oteli Ekonomi Forumu Raporu, İstanbul: Çözüm Reklam, 1997

- 52-Türkiye – Avrupa Birliği İlişkilerinde Gelişmeler ve Gelecek, 3-4 Mayıs 2001 Anadolu Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi Sempozyum Raporu, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma Uygulama ve Dokümantasyon Merkezi Yayınları, 2001
- 53-TOKGÖZ, Oya, Temel Gazetecilik, Ankara: İmge Kitabevi, 1994.
- 54- ÜLGER, İrfan Kaya. Avrupa Birliği'nin ABC'si, Ankara: Sinemis Yayınları, 2003
- 55- Yeniçağ Gazetesi; 26 Eylül 2005 – 20 Ekim 2005 tarihleri arasındaki nüshalar
- 56- YUMLU, Konca: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları, Nam Basım, İzmir, 1994
- 57- YÜKSEL, Ali Sait. Türkiye İlişkileri Açısından Avrupa Ekonomik Topluluğu, 2.b., İstanbul: İ.İ.T.İ Akademisi Nihad Sayar-Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, 1979

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Şakir Sarı

Doğum Yeri : Üsküdar / İstanbul

Doğum Tarihi : 12.05.1973

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim : İlk ve Ortaokulu İstanbul'da, Liseyi Bolu'da okudu.1993 yılında İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümünde lisans eğitimine başlayan SARI, 1997 yılında mezun oldu.

Çalıştığı Kurumlar : 1997-1998 Olivetti-Türkiye
1998-2000 Dramatic Kitle İletişimi ve Sanat Ürünleri Fabrikası
2000-2002 Mavi Ajans A.Ş.
2002-2006 Sekans Filmcilik Ltd. Şti.